

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 30
32 – 33 / 2015
15. august 2015

L'udovít Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 1,- €

ZA PLYN BUDE ŠTÁT
SPOTREBITEĽOM VRACAŤ
Strana 6.

PREČO NÁM EURO
VYVOLÁVA VRÁSKY
Strana 8.

ŠTEFANOVI B. ROMANOVI
VLAŠŤ EŠTE MNOHÉ DLHUJE
Strana 10.

ŠTEFÁNIK – ZVUČNÉ MENO
NAŠICH DEJÍN A KNÍH
Strana 14.

SAMO BOHDAN HROBOŇ
– ČUDÁCKY ŠTÚROVEC
Strana 16.

SLOVO O SLOVENSKU

Na Slovensko by malo v priebehu dvoch rokov prísť a ostať tu žiť asi sto sýrskych kresťanov. Najprv ich však preverí ministerstvo vnútra aj Slovenská informačná služba (SIS). Minister vnútra Robert Kaliňák tvrdí, že skúsenosti má jeho rezort dostatok. Európa dlhšie hľadá spôsob, ako si poradiť s príchodom tisícov utečencov, ktorí prichádzajú aj z oblastí postihnutých vojnovými konfliktmi. Na Slovensko smerujú utečenci zo Sýrie, ktorí vyznávajú kresťanstvo a mali by teda mať podobný hodnotový systém ako európski kresťania.

Podľa premiéra Roberta Fica poskytneme azyl iba ľuďom, ktorých budú naše orgány vyberať v Taliansku a Grécku, a potom ich čakajú špeciálne bezpečnostné preverky. Tie majú podľa ministra vnútra R. Kaliňáka slúžiť na to, aby sme vedeli garantovať, že títo ľudia dokážu u nás bývať, žiť a integrovať sa. „Využívame informácie, ktorými disponujeme my, aj všetky ostatné bezpečnostné zložky Slovenskej republiky. Osoby vhodné na presídľovanie alebo integračné programy veľmi podrobne preverujeme. Po preverovaní dochádza k výberu a naďalej aj k monitoringu tak, aby sme dokázali garantovať všetky bezpečnostné aspekty,“ tvrdí minister. V týchto aktivitách sú vraj zapojené vždy všetky bezpečnostné štruktúry, vrátane Slovenskej informačnej služby.

V spoločnosti prevládajú obavy, že medzi utečencov by sa mohli zamiešať aj teroristi. Hovorca SIS Alexander Kurtanický povedal: „SIS monitoruje a vyhodnocuje aktuálnu situáciu s rapidným nárastom utečencov, ktorej čelí Európska únia, a v tejto súvislosti prijímame so svojimi partnermi aj adekvátne bezpečnostné opatrenia. V prípade podozrenia na terorizmus, ako aj inú trestnú činnosť žiadateľov o azyl SIS je v zmysle platnej legislatívy o takýchto skutočnostiach povinná informovať príslušné policajné útvary a na každé ohrozenie SR a jej občanov upozorniť.“

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Budúci rok 2016 bude v Matici slovenskej Rokom Svetozára Hurbana Vajanského

Martin bohatší o L'udovíta Štúra a Jozefa Cígera Hronského

Irena BERKOVIČOVÁ – Foto: Ivana POLÁKOVÁ

Matica slovenská si pripomenula pamätný deň na tradičných Národných matičných slávnostiach rokovaním výboru a odhalením busty L'udovitovi Štúrovi a Jozefovi Cigerovi Hronskému v Martine. Oslavy budú pokračovať 14. a 15. augusta Národným výstupom na Kriváň a vyvrcholia 21. augusta počas Hontianskej parády v Hrušove.

Odhalenie búst v Parku sv. Cyrila a Metoda pred budovou Matice slovenskej v Martine.

V rámci pracovného rokovania schválil výbor udelenie ocenení za dlhodobú činnosť v Matici, ale aj za významné činy na prospech Matice a národa v tomto roku. Zlatú medailu Matice „za pripomínanie slovenských reálií na eurominciach“ odovzdal predseda M. Tkáč s tajomníkom M. Hanuskom guvernérovi NBS Jozefovi Makuchovi, ktorý je zároveň aj zakladajúci člen MS. Strieborné ocenenia dostali predsedovia miestnych odborov oslavujúcich tento rok deväťdesiate piate výročie svojho vzniku. Diplom zakladajúceho člena s číslom 49 si osobne prevzal Jozef Kútny

z Močenka. Nové medaily, na jednej strane s matičným emblémom a na druhej strane s vyobrazením Štúra v zlatom, striebornom a bronzovom vyhotovení, si prevzme okolo šesťdesiat laureátov na matičných slávnostiach v Hrušove.

■ VAJANSKÉHO ROK

Výbor Matice slovenskej tiež vyhlásil rok 2016 za Rok Svetozára Hurbana Vajanského. Svetozár Hurban Vajanský, prvorođený syn Jozefa Miloslava Hurbana a Anny, rodenej Jurkovičovej, právnik, politik, spisovateľ, novinár, sa narodil 16. januára 1847 a zomrel 17. augusta 1916, teda

bezmála pred sto rokmi. Súčasťou Vajanského roka budú matičné akcie v celom matičnom živote, Vajanského portrét sa ocitne na matičnom kalendári a jeho busta pribudne v parku pred matičnou budovou v Martine. Matičiari si na budúci rok pripomenú aj sto dvadsiate výročie narodenia významného správcu Matice Jozefa Cígera Hronského.

Spolu s členmi výboru, dozorného výboru a prezidia Matice si jej pamätný deň pripomenula aj generálna riaditeľka Slovenskej národnej knižnice Katarína Krištofová, starostka Uhrovcu Zuzana Máčeková a ďalší hostia. Vo svojom príhovore predseda Matice pripomenul významnú udalosť, keď sa pred sto päťdesiatimi tromi rokmi v Martine konalo prvé valné zhromaždenie. Citoval Francisciho slová zo stanov, ktoré vlastnoručne vyšila jeho manželka Amália: „Toto je naša zlatá bula! Toto je zmluva našej národnej jednoty, nášho národného vývinu a rozmnoženia našich duchovných a hmotných síl!“ Predseda Matice zdôraznil, že vtedy v Martine sa prejavilo v plnej miere bratstvo katolíkov a evanjelikov, keď katolícki kňazi zozbierali peniaze pre evanjelikov, ktorým zhoreli domy v Mošovciach a v Blatnici. Spolu so stovkou zlatých od biskupa Moysesa vyzbierali dvestopäťdesiat zlatiek. Pripomenul tiež, že v auguste 1863 „vzklíčilo zrno

zasiate dobrovoľníkmi“, v mene ktorých vyhlásil Štúr 19. septembra 1848 prvý raz v dejinách slovenskú nezávislosť s tým, že ten deň by si zaslúžil byť pamätným dňom slovenskej nezávislosti. „Vo svete plnom chaosu a násilí, ktoré sa priblížilo na dohodenie kameňom aj k našim prahom, tento národ potrebuje odvahu, rozhodnosť, cieľavedomosť,“ povedal predseda Matice slovenskej a príhovor zakončil citátom Antona Semeša z jeho knihy Nie sme tu odvčera: „Nám v prítomnosti prísluší projektovať budúcnosť. A keby politické štruktúry aj zlyhali, ostáva nám tu Matica ako jediná osvedčená ochrankyňa nášho národa.“

■ ODHALENIE BÚST

Slávnosti vyvrcholili už tradične v Parku sv. Cyrila a Metoda pred budovou Matice slovenskej. Bustu L'udovíta Štúra spolu s predsedom Matice odhalila uhrovecká starostka. Bustu Jozefa Cígera Hronského od prítomného autora Ladislava Saba odhalil guvernéer NBS a Hronského vnučka pani Maculová, matičiarka z Brezna. Ako na záver poznamenal moderátor Peter Cabada, „odhalením v poradí šiestej a siedmej busty osobností našich dejín zhromaždila sa pred matičnou budovou v Martine úctyhodná spoločnosť“.

3 OTÁZKY PRE:

exministra Petra BACA, experta na pôdohospodársku problematiku

Úroda vraj bude aj bez závlah – áno, ale aká?

• Slovensko sužuje suché počasie, ktoré určite poznamenáva aj úrodu na poliach a v sadoch. Lenže závlahy a zavlažovanie takmer nikde nevidieť...

Súčasný stav sotva štvrtinového využívania pôvodných závlah je výsledkom mnohých faktorov. Počínajúc pravicovými názormi, že si lacno môžeme dovážať potraviny zo zahraničia, cez organizačné problémy reštrukturalizácie, ale najmä prenášania financovania závlah na užívateľov a eurofondy.

• Nebolo by pre štát výhodnejšie v extrémnom období sucha výraznejšie podporovať zavlažovanie?

Z hľadiska potravinovej suverenity SR určite áno. Konceptcia revitalizácie hydromelioračných sústav na Slovensku, ktorú prijala v roku 2014 vláda SR, to však nepovažuje za vhodné. Obnovu závlahových systémov aspoň v súčasnom rozsahu definuje táto koncepcia ako niečo neudržateľné a neefektívne. Nemusí to však stačiť ani na dosiahnutie cieľa tejto vlády, teda na osemdesiatpercentnú potravinovú sebestačnosť, aj keď pri plnom využívaní závlah pred dvadsiatimi piatimi rokmi sme boli čistí exportéri – teda dovážali sme potraviny a agroprodukty v menšom finančnom objeme, ako sme vyvážali. Vláda

však tvrdí že má na to od voličov mandát.

• Prečo sa to kedysi dalo, a dnes nie? Trošky či ruiny rozsiahlych závlahových systémov ešte stále „zdobia“ naše polia...

Vybudovať a exploatovať takú investíciu ako niekoľko stotisíc hektárov závlah je práca na desaťročia. Bola to vládna priorita, zabudovaná do dlhodobých plánov rozvoja. Nechcem nekriticky chváliť bývalý plánovací systém. Mal veľa chýb, ale dlhodobosť a koncepcnosť, najmä v rozvojových investíciách, sa osvedčila.

Zhovárať sa Ivan BROŽÍK
Foto: archív SNN

V SNN 34/2015
SI PREČITATE

■ Najbližšie vydanie SNN – číslo 34, vyjde s dátumom 29. august 2015.
■ Syn bývalého predsedu Matice slovenskej Vladimír MINÁČ ml. o svojich láskach
■ Alojz KORMÚTH, skvelý atlét zo saleziánskych športových centier s črepinou v nohe

Pred 170 rokmi vybojoval Ľudovít Štúr pre Slovákov noviny Prvé číslo národných novín privítali vatry

Emil SEMANCO – Foto: archív SNN

V týchto dňoch uplynulo stosedemdesiat rokov odo dňa, keď vyšlo prvé číslo Slovenských národných novín, prvých novín písaných v slovenčine. Tri dlhé roky prešli, kým ich maďarská vláda po rozličných obštrukciách a byrokratických prietahoch povolila Ľudovítovi Štúrovi vydávať. Redakcia sídlila na Panenskej ulici v Bratislave. Medzi jej stálych členov patrili Bohuš Nosák, Peter Kellner, Janko Štúr, Ľudovít Dohnány, Viliam Pauliny a ďalší mladí štúrovci. Všetkých 292 čísel je naporúdzi v Slovenskej národnej knižnici alebo si ich možno znova prečítať na www.dikda.eu.

Potrebu Slovákov mať svoje noviny vysvetľuje Ľudovít Štúr v novembri 1841 v liste Michalovi Miloslavovi Hodžovi týmito slovami: „Ostatné Ti oznamuji, že všetko všudy noviny míti chci. ... Udřela hodina v národu našem novinám, probudilo se povědomí jeho národní, politické, a my zarazíme noviny.“

■ LOŤ NAŠA...

Aj keď vzápätí mal hotový koncept žiadosti o povolenie politických novín, Miestodržiteľskej rade v Budíne ho napokon odoslal až 29. mája 1842. O päť mesiacov jej poslal druhú žiadosť, ale aj tá bola zamietnutá. Potom nasledovala tretia. Štvrtú žiadosť rozšírenú o povolenie na prílohu Orol tatranský odoslal

neobľomný Štúr 21. februára 1843. Povolenie dostal až v roku 1845, keď sa so žiadosťou obrátil priamo na panovníka Ferdinanda V. Keď 1. augusta 1845 vyšlo prvé číslo Slovenských národných novín, na niektorých miestach Slovenska sa pri tejto príležitosti rozohreli vatry a konali oslavy. V úvodníku novín Čo chceme s novinami našimi? Štúr píše: „... a tu k Vám prichádzajú tak dávno čakané, s toukou túžbou vyzerané noviny národné, krajania slovenskí! Kadekoľvek sa strú srdečnejšie duše z národa nášho, odvšadiaľ, vieme, ozvu sa im v ústrety zvuky plné vďačnosti, radosti a nádeje, ozvu sa tak, ako sa ozývajú hlasy z pevnej zeme, keď sa vráža do prístavu dávno, dávno čakaná loď, nesúca i drahých i tovar očakávaný, a jako

zas z tejto pozdravujú hlasy najradostnejšie tamých na zemi stojacích, tak i my pozdravujeme Vás, ktorí ste nás oddávna s vrúcnosťou vyzerali a teraz okolo nás ste sa zhromaždili s hlbokou radosťou i srdečnosťou; Vy tam vidiac prichádzajúcich nás voláte ‚loď naša!‘ a my zas pri pohľade na Vás voláme ‚zem!‘“

■ VLASŤ CENÍ SKUTOK

„Slabý len vždy narieka a na druhého beduje, mužný si pevne na svoju postać zastane a na nej svoju prácu vykonáva a z nej sa odstrčiť nedá. Musíme teda poznať najsamprv samých seba, naše slabosti, naše chyby, viny a zlosti, jestliže ďalej sa chceme dostať, jestliže máme chuť k práci a k životu a jestli si do

radu iných národov vo vlasti našej zastat' mienime. Majme tú nádej, že nám naša vlasť, keď bude vidieť, že neležime viac jako klát na ceste, že neživoríme len telesne, ale že sa i my k vyššiemu ľudskému životu chápeme, a to, čo je šlachetnejšie, peknejšie v živote ľudskom i my prijímame; majme tú nádej, hovorím, že nám ona nielen neodoprie to, čokoľvek k rozvítiu sa nášmu potrebovať budeme, ale že nám ona to popraje, veď i my sme jej synovia, a to verní, veď bez nás vlasť naša jako celok nemôže do dobrého stavu vonkoncom prísť, nemôže jako celok rozkvitnúť.“

„Tohoto teda budeme sa my držať v novinách našich, a keď na strane drahého nášho obecenstva; bude tá istá vôľa, ktorá je na strane našej, máme pevnú nádej, že to, čo začíname, sa nám podarí, a že to, čo s dobrou rozvahou chciť budeme, vykonáme.“

■ SERIÁL HRDOSTI

Ako v šesťdielnom seriáli na týchto stránkach publikoval vedecký tajomník MS doc. Pavol Parenička, redakcia SNN sídlila na Panenskej ulici v Bratislave. Medzi jej stálych členov patrili Bohuš Nosák, Janko Štúr a Ľudovít Dohnány. Hospodárske úvahy a informácie prináša Peter Kellner-Hostinský. Noviny dali priestor aj študentom lycea – Viliamovi

Štúrova socha v Liptovskom Mikuláši.

Paulinymu či Pavlovi Dobšinskému. Mali aj pomerne široký okruh dopisovateľov a spolupracovníkov, ktorí informovali o dianí v regiónoch, pričom sa zameriavali na sociálne problémy, nízku vzdelanosť a alkoholizmus, hospodársku a politickú situáciu v krajine, národnostnú otázku, školské a kultúrne problémy.

Noviny vychádzali v náklade 400 až 800 výtlačkov dvakrát do týždňa, príloha Orol tatranský každý druhý týždeň.

Pre ľudské zdravie sa oplatí obetovať niečo zo ziskov Obyvatelia sa vzbúрили proti hazardu

Ivan BROŽÍK – Foto: internet

Obyvatelia Nemšovej sa presadili s petíciou, v ktorej žiadali mesto aby zakázalo na svojom území prevádzky s hazardnými hrami. Nemšová vyhrala prvú bitku, ale aby zvíťazilo nad hazardom celé Slovensko, bude musieť v blízkom Váhu ešte veľa vody pretiecť.

Iniciátori i signatári petície za zrušenie hazardných herní tvrdia, že aj hazard je za mnohými trestnými činmi a násilnosťami v meste. Polícia to komentuje s tým, že nemá informácie, ktoré by to potvrdzovali. Občania však argumentujú, že poznajú mnoho ľudských osudov, veľa ich bývalých susedov, známych a kamarátov podľahlo hazardu, stali sa z nich trosky a po každej ďalšej prehre páchajú násilnosti, holdujú alkoholu a dopúšťajú sa domáceho násilia na manželkách a deťoch.

Až tridsaťštyri percent oprávnených voličov v meste sa vyjadrilo

za zrušenie hazardu. Mestský úrad samozrejme postupuje zákonnou cestou, petíciu rešpektuje a postupne sa hazard v meste prestane prevádzkovať.

■ ZISK & STRATA

Mestskú pokladnicu to bude stáť ročne zníženie príjmu o štyridsaťtisíc eur. Mesto Nemšová v tom však až taký veľký problém nevidí. Výpadok sa pousiluje nahradiť z iných zdrojov a aj z morálneho hľadiska takto získané peniaze je ochotné ozeľiť.

Vývoj počtu hospitalizovaných pacientov v psychiatrických zdravot-

nických zariadeniach na Slovensku s diagnózou patologické hráčstvo sa za posledné desaťročie ustálil, v priemere je to dvestosedemdesiat pacientov ročne. Až šesťdesiattri percent závislých od hazardných hier má problémy s automatmi, 24,5 percenta je závislých od tipovania a vyše trinásť percent z nich hrá ruletu. Gamblerstvo je až vo štvrtine prípadov prepojené aj so závislosťou od alkoholu a iných návykových látok.

Mesto Nemšová tento boj určite nezvládne samé. Na rade je štát. Prevádzkovatelia herných zariadení sa určite budú brániť súdnou cestou, je pravdepodobné, že príde veľa žalôb na mesto. Ich prípadné posúdenie justíciou ako oprávnené bude znamenať veľký finančný záväzok. Spoločnosť by však určite mala veľmi rýchlo a účinne konať, aby znemožnila takúto budúcnosť sporu, na ktorého jednej strane je zisk prevádzkovateľa a na druhej strane zdravie jednotlivcov a osudy ich celých rodín.

■ NÁZOR ODBORNÍKOV

Odborníci definovali tri fázy vývoja závislosti: fázu vyhrávaciu – keď budúci hráč zväčša nezáväzne investuje istú nevelkú sumu. Výhrou vzrastá jeho sebavedomie a viera, že môže opäť vyhrať. Nachádza potešenie v atmosfére herní, kde trávi čoraz viac času. Dúfa, že vyhrá veľkú sumu peňazí, čo zmení jeho budúci život. Pomaly a isto je vťahovaný do pasce hry. Nasleduje fáza prehrávacia – keď nadobúda

črty chorobnosti, prehráva stále viac peňazí, usiluje sa ich vyhrať späť, je nervózny a netrpezlivý, hrá stále viac. Nehovorí o svojich prehrách, jeho myšlienkam dominuje hazard. Je neschopný prestať hrať, stráca nad sebou kontrolu, klame, berie veci z domu, ktoré pod cenu predáva, požičiava si od príbuzných, kolegov, náhodných známych. Začína zanedbávať rodinu, má absencie v práci a je pod tlakom veriteľov. Situácia v rodine sa dostáva na verejnú, hráč všetko ľutuje a sľubuje zmenu.

■ POSLEDNÁ FÁZA

Potom prichádza fáza straty kontroly – fáza zúfalstva. Má za následok narušenú povest', predĺžovanie času stráveného hrou, páchanie trestnej činnosti s cieľom získania financií. Hráč je presvedčený, že ak vyhrá, všetko dá opäť do poriadku. Postupne sa však odcudzuje rodine a jeho stav sa vyvíja do úplného debaku s rozpadom medziludských, rodinných i pracovných vzťahov a väzieb. Prichádzajú depresie a nezriedka skratové či samovražedné konanie.

VŠIMLI SME SI

Od roku 2006 ubehlo deväť rokov. Ale to zas nie je až taký dlhý čas, aby sa niektoré fakty nepamätali, aby ich nezaznamenal internet, aby sa nedali, obrazne povedané, „vygúgliť“. Je možné, že predseda vlády stále nemá rád finančné skupiny, hoci navonok to vyzerá úplne inak. Jeho výrok z roku 2006 však navždy zaznamenali relevantné vyhľadávače, tak isto ako jeho výrok, že „vláda pod mojím vedením privatizovať nikdy nebude“.

Ekonomická kolonizácia pokračuje

Čo všetko sa teda muselo stať, aby tento výrok za deväť rokov stratil platnosť? Politik asi naozaj nemá nikdy hovoriť „nikdy“. Predávame 66-percentný podiel Slovenských elektrární (SE). Zahraničným záujemcom. Alebo aj finančným skupinám.

SE majú tridsaťtri vodných elektrární, dve atómové, dve fotovoltaičné, dve tepelné a ešte vždy prevádzkujú Gabčíkovo. To je majetok, ktorý sa budoval desaťročia. Budovali ho aj naši rodičia – napríklad v podobe Priehrady mládeže – vtedy ešte ako takmer deti, zadarmo, brigádnicke.

„Slovenská národná strana (SNS) opäť protestuje proti predaju 66-percentného podielu Slovenských elektrární zahraničným záujemcom či finančným skupinám. Vláda podľa SNS urobila veľmi málo pre to, aby získala tento podiel do štátnych rúk a dovolila, aby naša ekonomická kolonizácia pokračovala. SNS je rozhodne proti tomu, aby v strategických spoločnostiach mal podiely niekto iný ako štát. Je škandalózne, že predaj časti Slovenských elektrární talianskym vlastníkom finišuje, a pritom verejnosť sa ani nedozvedá, kto nakoniec môže tento podiel získať. Vlastníctvo strategických podnikov patrí medzi piliere suverenity štátu. Umožňuje mu tiež financovať svoju sociálnu politiku. Dnes štát nemá z čoho financovať to, čo je jeho elementárnou povinnosťou,“ pripomína predseda SNS Andrej Danko.

Slová o ekonomickej kolonizácii sú možno tvrdé, ale... Čo sa stane so Slovenskom, ak sa veľké výrobné investície presťahujú za ešte lacnejšou pracovnou silou, akou sú Slováci?

Predseda vlády by mal svoje sľuby dodržať.

(ŠZ)

Foto: archív SNN

Kultúra je tiež súčasť diplomacie pri propagácii našej vlasti Talentovaná veľvyslankyňa Slovenska

Malá talentovaná slovenská speváčka Simona SIVÁ získala v portugalskom meste Figueira da Foz druhé miesto na 27. ročníku medzinárodného festivalu malých spevákov do desať rokov.

ČO INÍ NEPÍŠU

Popri účastníkoch z Portugalska súťažili aj predstavitelia z Estónska, Ukrajiny, Rumunska a Rakúska. Samotná pieseň Tancuj, tancuj vykrúcaj, ktorú Simonka uviedla v detviaskom ľudovom kroji, vyvolala záujem a veľa pozitívnych reakcií nielen u poroty, ale aj obecenstva. Tento rok sa prvý raz na festivale mohol zúčastniť aj účastník zo Slovenska, a to vďaka iniciatíve slovenského veľvyslanectva v Lisabone a podpore Odboru kultúrnej diplomacie MZVaEZ SR. Simonka sa zúčastnila aj na národnej speváckej súťaži Slávik Slovenska, kde sa umiestnila v bratislavskom krajskom kole tiež na II. mieste.

Na druhom konci sveta v Argentíne zas veľvyslanec Slovenskej republiky v Argentíne Branislav Hitka zastupoval Slovenskú republiku na Festivale československej kultúry v Latinskej Amerike. Festival sa uskutočnil v argentínskej provincii Chaco v meste Roque Saenz Peña. Pripravilo a zorganizovalo ho Československé združenie (Unión Checoslovaca), ktoré patrí medzi najpočetnejšie česko-slovenské krajské komunity nielen v Argentíne, ale aj v celej Južnej Amerike. Na programe participovali nielen zastupiteľský úrad

Simona SIVÁ zaujala porotu a očarila divákov v portugalskom meste Figueira da Foz.

Slovenskej republiky, ale aj krajské združenie z Argentíny či z ďalších krajín Južnej Ameriky (napríklad Slovenský kultúrny spolok v Buenos Aires). Počas festivalového programu slovenská strana predstavila tiež spomienku k dvojstému výročiu narodenia Ľudovíta Štúra a cyrilo-metodské tradície v kontexte misie vierozvestcov na Veľkej Morave. V provincii Chaco i v meste Roque Saenz Peña žije totiž najpočetnejšia krajská slovenská komunita.

V týchto súvislostiach zaujala tiež informácia o Memorande o spolupráci,

ktoré v rámci príprav Slovenska na predsedníctvo v Rade Európskej únie podpísal podpredseda vlády a minister zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Miroslav Lajčák a minister kultúry SR Marek Maďarič na pôde rezortu diplomacie v Bratislave.

„Predsedníctvo je okrem iného investícia do nás samých a kvalitná prezentácia cez kultúrne podujatia takouto investíciou nepochybne je,“ zdôraznil minister M. Lajčák.

(red)

Snímka: ZATL

Porošenko ako ukrajinský Jel'cin

Roman MICHELKO

Sotva sa v dejinách Ruska nájde hanebnejšie obdobie ako Jel'cinova éra. Charakterizovalo ju najväčšie plienenie od čias rabovania tatárskej Zlatej horďy, zbedačenie širokých vrstiev obyvateľstva a masová emigrácia intelektuálnej elity. Sprievodným znakom tejto „transformácie“ bola, samozrejme, aj privatizácia, vinou ktorej tie najohyzdnejšie existencie prišli za bagatel k obrovským majetkom. Spôsob nadobudnutia takéhoto majetku mal všetky znaky kriminálnych praktík, navyše absolútnu väčšinu bohatstva vyviezli noví páni do zahraničia a je zatiaľ bezpečne „zaparkovaná“ v daňových rajoch. Každopádne Rusko na sklonku Jel'cinovej éry bola zlyhaná, skrachovaná a vykradnutá krajina, ovládaná mafiánskymi gangmi a cynickými oligarchami.

Ak sa dnes pozrieme na situáciu v Ukrajine, nemôžeme nevidieť podobnosti. Dnes je to de facto euro-americký protektorát. Podobne ako Rusko je bohatá na nerastné suroviny, najmä však je to krajina, v ktorej je vyše tritisícristo zatiaľ nesprivatizovaných štátnych podnikov. Porošenko teda dostal jasné zadanie – uskutočniť masívnu privatizáciu, teda „transformovať“ štátny majetok za symbolickú cenu do rúk nadnárodných koncernov, odstrániť akékoľvek dotácie, maximálne liberalizovať ukrajinský trh, samozrejme bez adekvátnej reciprocity, čo bude mať pre ukrajinských občanov tie najhoršie následky.

Ostáva len jediný problém – čo s nimi? Jednou z možností je zrušiť akékoľvek náznaky demokracie a transformovať Ukrajinu na

diktatúru pinochetovského rázania. Zdá sa, že takéto možnosti sa reálne zvažujú. Angažovanie diktátora Saakašviliho jasne ukazuje, o aké osoby sa nová ukrajinská vláda mieni opierať. Zdá sa však, že nie všetko ide

KOMENTÁR

tak hladko, ako by si to ukrajinskí protektori predstavovali. V nedávnom rozhovore pre isté slovenské periodikum sa Jel'cinov slovenský klon a dnes aj Porošenkov poradca Dzurinda pošťožoval, že cez Verchovnú radu, teda cez ukrajinský parlament, prechádza sotva polovica reformných (rozumej pre občanov likvidačných) zákonov. Taká neslýchaná drzosť! Pre ľudí s mentálnym nastavením Dzurindu, Mikloša či Saakašviliho je nepochopiteľné,

že poslanci národného parlamentu majú najmä obhajovať záujmy svojich voličov, a nie svojich zahraničných protektorov.

Dnes sa práve takýmto poradcom ukazuje, že s rabovaním Ukrajiny treba začať čím skôr, kým súčasné bábky pri moci nezmetie ďalšia revolúcia. Ukrajinská vláda nevládne a nerozhoduje o ničom dôležitom, nemá pod kontrolou nielen východnú časť Ukrajiny, v ktorej vládnu separatisti, ale ani jej západ – Zakarpatskú oblasť, kde zase operujú pašerácke gangy, skrz-naskrz prepojené s colníkmi, a miestni mafiáni s poslaneckým preukazom a členstvom v Porošenkovej strane si vybavujú účty s miliciami Pravého sektora. Ukrajina je zlyhaný štát, v ktorom reálnu moc vykonávajú ozbrojené zložky či milície politických strán a vplyvní oligarchovia. Len sám dnepropetrovský oligarcha Kolomojskij má čosi ako armádu v počte dvadsaťtisíc ozbrojencov, čo je mimochodom takmer dvojnásobok veľkosti Ozbrojených síl SR.

Dnes je Ukrajina štátom, v ktorom korupcia narastá do nepredstaviteľných rozmerov, štát zlyháva na celej čiare. Dra-

matically narastá zadlženosť – ministerka financií žiada, aby Európska únia odpustila Ukrajine dlhy vo výške štyridsať miliárd USD, čo by mohlo byť reálne, ak by súčasná ukrajinská vláda za symbolické ceny sprivatizovala už spomínaných vyše tritisícristo štátnych podnikov. V tom prípade, ak by súčasní ukrajinskí protektori dostali tieto podniky v reálnej hodnote prevyšujúcej štyristo miliárd USD za nepatrný zlomok ich ceny, odpustenie dlhu v hodnote desať percent tejto sumy (ktorú by v konečnom dôsledku aj tak zatiahli európski daňoví poplatníci) by mohol byť malý bonus pre vykonávateľov tejto ekonomickej vlastizrady. Namiesto ekonomickej konsolidácie Ukrajina dáva na armádu viac než päť percent HDP (Slovensko nedáva na armádu ani percento HDP), jej ekonomická konsolidácia je teda v nedohľadne.

Budúcnosť Ukrajiny s jej dnešnými elitami je viac ako neradostná a je veľmi otázná, či po odchode Porošenka a jeho suity sa na Ukrajinu nájde politik Putinovho formátu, ktorý zuboženaj a rozkradnutej krajine vráti jej bohatstvo a česť.

(Ne)oficiálne cenníky a ponuky

Ivan BROŽÍK

Zrejme aj vám chodí množstvo krátkych textových správ (esemesiek), ktoré sa začínajú úctivým: Vážený zákazník. Potom nasleduje poďakovanie za zaplatenie nemalej faktúry za mesačné služby, ponuka na nákup takmer vždy a s úplnou istotou nepotrebných vecí, prípadne ubezpečovanie, že už-už ste vyhrali, len ešte niekde treba poslať nejakú esemesku. A zaplatiť.

Málokedy vám však príde oslovenie: Vážený dlhoročný zákazník. Dlhočasťák totiž nie je u našich telefónnych operátorov „to pravé orechové“. Veď ste si určite všimli. Všetky ich akcie – jarné, letné, jesenné, zimné, vianočné, veľkonočné, prázdninové a hádam ešte aj prvomájové, sú určené len novým zákazníkom. Len a len.

Vážený dlhoročný zákazník

nestačí zasnúť, ako lacno by sa dalo telefonovať, keby nebol ani vážený, ani dlhoročný. Keby bol nový. Aký lacný internet a ešte koľko minút zadarmo by dostal.

Pozeráte sa na oficiálne stránky operátorov a tam sú ofi-

POZNÁMKA

ciálne cenníky. Za taký či onaký program, za to, že si prenesiete číslo, za to, že získate ďalšieho perspektívneho váženého a dlhoročného, takmer za všetko môžete dostať nejaký benefit. Ale váš paušál je dvadsať rokov taký, aký je, až príde deň, keď si poviete dost!

Dost' a ideme zisťovať! Zavoláte na zákaznickú linku náhodne vybranému operátorovi, nie však tomu vášmu: „Dobrý deň, mohol

by som sa informovať, za koľko by ste mi asi ponúkli takéto služby?“ Vymenujete všetko, čo si užívate ako dlhoročný i verný, a určite spomeňte aj cenu, ktorú musíte každý mesiac odvídovať na vašej faktúre.

„Joj, ale to akosi priveľa platíte,“ zvestuje vám dobrá operátorská duša na druhej strane telefónnej linky a len vy viete, že vám vlastne nehovorí nič nové. A tu sa začína naša dobrá, overená a účinná rada. Oferujte na budúci osud vašich rodinných financií ešte jeden telefonický hovor, tentoraz tomu vášmu poskytovateľovi služieb, ktorý si vás považuje za verného a dlhoročného. Ak nie zákazníka zakladateľa. „Nevravte, toľko vám ponúkli?“ Zdanlivo prekvapene a s čoraz rastúcim záujmom reaguje: „Nóóó... My by sme vám to mohli znížiť tiež...“

Vyskúšané, overené. Faktúry sa dostanú aj na polovičnú úroveň v porovnaní s tými, ktoré ste platili doteraz. Určia vám sumu, ktorú v nijakom oficiálnom cenníku nenájdete, ale ktorá vás určite poteší. A ak už ste sa náhodou upísali konkurencii, ešte vám poradia, ako ju ogabať, ako sa vymotať z už podpísanej zmluvy, ktorú, „keď vám doručil kuriér, máte možnosť do štrnást dní vypovedať“.

Naozaj, dajte si do poriadku financie za telefónne služby, dátové služby, televíziu, pevnú i mobilnú linku. Stačia iba dva telefonáty. Zostane síce pocit, že keď sa už raz upíšete, neznamenáte u svojho poskytovateľa služieb ani len to, čo napríklad piate koleso na voze... Ale po skončení viazanosti si tie dva telefonáty môžete zas zopakovať.

Existujú oficiálne cenníky a neoficiálne ponuky. To druhé je lacnejšie a výhodnejšie – pre zákazníka. Preto je to aj utajené.

Ale je dobré vedieť, že to tak funguje, nie? Zodierať vás budú len dovtedy, kým sa dáte. Naozaj stačia iba dva telefonáty, je to dobrá investícia.

SPOZA OPONY

Historické konferencie sú v mnohom zaujímavé preto, že približujú aj jazyk, akým sa kedysi hovorilo, terminológiu, aká sa kedysi používala. A v mnohom zasa preto, lebo ukazujú, čo z jazyka buď zostalo živé, alebo sa napriek úplne zmeneným okolnostiam používa dodnes. Jedným z takých podujatí bola konferencia o Svetovom kongrese Slovákov, ktorá sa nedávno konala v Bratislave. Priniesla o. i. pozoruhodný filmový dokument z dielne reverenda Dušana Tótha a kameramana Dušana Encingera o prvých dvoch desaťročiach Svetového kongresu Slovákov. Premietal sa pod názvom Splnený sen zakladateľa SKS Štefana B. Romana. Film vznikol pri príležitosti štyridsiateho piateho výročia založenia Svetového kongresu Slovákov.

Prehľadom ťažiskových aktivít SKS prispel kanadský univerzitný profesor Stanislav Kirschbaum, autor aj prvých dejín Sloven-

ska, ktoré vyšli v angličtine v rešpektovanom univerzitnom vydavateľstve pred vyše desaťročím. Vrcholom podujatia sa stalo vystúpenie prof. Emilie Hrabov-

Prečo si pripomínať starý slovník

Dušan D. KERNÝ

vec na tému Generálne zhromaždenie SKS v Ríme v roku 1975 v kontexte slovenského a medzinárodného vývoja. Udalosť a jej význam zasadila prof. Hrabovcov do súvislostí, ktoré sú často prehliadané súdobou historiografiou či publicistikou. Napokon širšia verejnosť si to bude môcť pripomenúť, keď vyjde zborník referátov vedeckej konferencie.

Podobne možno hovoriť aj o analýze Beáty Katrebovej-Blehovej o začiatkoch slovenského politického exilu po roku 1945. Uvá-

dza fakty, ktoré boli dlho marginalizované alebo sa o nich nehovorilo. To sa týka povedzme aj politického odkazu Karola Sidora, že „ak niečo môže zaručiť pokojný

jedného z tých politikov a činiteľov, ktorí boli a sú vykresľovaní takmer výlučne ako kontroverzní. Je to jedna časť mozaiky, ktorá pripomína, ako je nevyhnutné

Kubíka o Vzniku a prvých rokoch Svetového kongresu Slovákov zo správ česko-slovenského veľvyslanectva v USA a veľvyslanectva či generálneho konzulátu v Kanade, diplomatov vtedajšej ČSSR, podľa uvádzaných mien prakticky diplomatov českej národnosti. SKS, ktorého oporou bol miliónár Štefan B. Roman, je podľa správ reakčný a fašistický. V SKS sú ľudáci a separatisti, reakčná a fašistická je napokon celá slovenská emigrácia (spred roku 1968), vrátane katolíckych biskupov v USA a v Kanade; sú to reakční duchovní velebiaci Tisu a Hlinku. SKS je protikomunistický a protičeskoslovenský, zastáva ľudácky klérofašizmus, je gardofašistický a separatistický. Tomu treba čeliť šírením článkov o klérofašistickom slovenskom štáte, treba využiť rozpory po smrti Štefana B. Romana a dezavovať Kirschbauma staršieho. Aj toto sa dá vyčítať zo správ diplomatov socialistickej ČSSR, aby si niekto nemyslel, že citujem z terajšej tlače...

SEBAOBRAHA

Armáda SR možno dostane z civilného prostredia ľudí, ktorí neboli na vojenčine ani v profesionálnej armáde. Zaradiť by sa mali do vycvičených záloh. „Absolvent dobrovoľnej vojenskej prípravy získa základné vedomosti a zručnosti, ktoré sú potrebné pre plnenie úloh ozbrojených síl a úloh krízového manažmentu,“ povedala hovorkyňa ministerstva obrany Martina Balleková o návrhu zákona o dobrovoľnej vojenskej príprave, ktorý by mal platiť od začiatku budúceho roka.

Dobrovoľní záložníci

Ministerstvo obrany tvrdí, že do dvanásťtýždňovej dobrovoľnej vojenskej prípravy nepreniknú radikáli ani extrémisti. Minimalizácia takého rizika má byť v prísnom a dôslednom výbere žiadateľov o vstup do dobrovoľnej vojenskej prípravy. Asociácia slovenských vojakov vyzýva ministra obrany Martina Glváča, aby rokoval so všetkými polovojenskými jednotkami na Slovensku, nech majú akúkoľvek mediálnu povest', a snažil sa mladých ľudí pritiahnúť bližšie k armáde.

„Tieto hnutia by sa mediálne zlegalizovali a mohli by sa pod dozorom MO SR a profesionálnych inštruktorov začleniť do jednotiek nových Slovenských záložných obranných a ochranných síl aj vo forme aktívnych záloh alebo domobrany a predísť tak znehodnoteniu ich snáh brániť Slovensko pred nepriateľom pokrivením nevhodnou ideológiou, ktorá by ich mohla nechtiac priviesť do stretnutia so zákonom,“ povedal prezident asociácie Jozef Žarnovičan.

Za deň výcviku majú dobrovoľníci dostávať 2,25 percenta zo životného minima, čo pri jeho súčasnej výške znamená 375 eur za takmer tri mesiace prípravy. „Je našim záujmom, aby sme oslovili čo najväčší počet občanov Slovenskej republiky. Dnes je predčasné hovoriť o konečnej podobe príspevkov, tie sa budú odvíjať od finančných možností,“ dodala M. Balleková. Ročne by rezort obrany chcel precvičiť asi sto päťdesiat ľudí, ktorí budú počas prípravy bývať zadarmo v kasárňach, dostanú stravu a vojenský odev. Cestovné im preplatia.

V navrhovanom zákone autori píšú, že zamestnávateľ môže, teda nemusí zamestnancovi počas dobrovoľnej vojenskej prípravy poskytnúť pracovné voľno. Zamestnávateľ má povinnosť poskytnúť voľno iba v prípade, keď si zamestnanec plní brannú povinnosť a prichádza na okresný úrad alebo do určeného vojenského útvaru na pravidelné cvičenie, či rovno plniť úlohy ozbrojených síl. Vtedy má daný človek už aj nárok na náhradu mzdy, ktorú zamestnávateľovi preplatí okresný úrad.

„Zatiaľ sme oficiálne oslovení neboli, takže žiadna diskusia o platení takýchto zamestnancov nebola a predpokladám, že pokiaľ ide o aktivitu štátu, tak by zamestnanci boli štátom aj platení. Nevie si predstaviť, že by zamestnanci boli uvoľňovaní zo zamestnania mimo riadnej dovolenky na obdobie dvanásť týždňov,“ vyhlásil tajomník Republikovej únie zamestnávateľov Martin Hošťák.

Ministerstvo obrany na otázku, ako zabezpečiť u zamestnávateľov, aby ľudia na dobrovoľnú službu pôšli, odpovedalo: „Cieľom je predovšetkým to, aby občania, ktorí prejavujú aktívny záujem o riešenie otázok obrany a bezpečnosti Slovenskej republiky, neboli výkonom dobrovoľnej vojenskej prípravy negatívne postihovaní v súvisiacich osobných alebo pracovných aspektoch.“

Robert LANDIS

Vlastenec Jozef KÚTNY si našetril na zakladajúce členstvo Matice slovenskej Potrebnú sumu zhromažďoval viac rokov

Zhovárala sa Irena BERKOVIČOVÁ – Foto: autorka

Matičné stanovy z roku 2012 obnovili zakladajúce členstvo v Matici slovenskej. Bol to návrat k tradícii, keď v prvom matičnom období v rokoch 1863 – 1875 a potom aj po roku 1919 až do päťdesiatych rokov 20. storočia počet zakladajúcich členov Matice dosiahol číslo 1 353. Pre zaujímavosť, zakladajúcim členom s číslom 1 bol Janko Francisci a napríklad s číslom 111 cisár František Jozef. V dnešnej „tretej“ epoche sa stali zakladajúcimi členmi, teda členmi, ktorí významne prispeli na činnosť Matice (najmenej päťsto eurami), niektorí podnikatelia a politici, ale i radoví matičiari. Podľa platných stanov zakladajúci člen dostáva každoročne podielovú matičnú knihu, ktorou je Národný kalendár. Najnovším zakladajúcim členom s číslom 48 sa stal Jozef KÚTNY, 52-ročný rodák z Močenka, rodného mesta sv. Gorazda, ktorého najvýstižnejšou charakteristikou by mohli byť slová: náruživý vlastenec a numizmatik. Ako prezradil, trvalo mu niekoľko rokov, kým zhromaždil potrebnú sumu...

Matičiar Jozef KÚTNY s predsedom Matice slovenskej Mariánom TKÁČOM.

• Pán Kútny, stalo sa vašim remeslom to, po ktorom ste túžili?

Pochádzam z rodiny automechanika, a to poznačilo moje záujmy: mojou srdcovou záležitosťou takmer od narodenia boli technika a stroje. Otec bol vychýrený opravár automobilov v celom Nitrianskom kraji. A okrem toho bol muž nepoddajný, rád hľadal niečo nové, išiel stále po novinkách, po nových vedomostiach a zručnostiach a večne niečo opravoval. Napriek tomu som sa nestal automechanikom – otec tak nechcel – želal si, aby som sa stal elektrotechnikom. V poslednej chvíli som rodičov presvedčil, aby mi dovolili ísť na strojársku priemyslovku. A tak som strojárom.

• Vieme, že ste aj nadšený filatelista, predseda Klubu filatelistov v Močenku. Čo vás priviedlo k tejto záľube? Odkedy ste zberateľom zúbkovaných obrázkov?

Keď sa ma niekto pýta, odkedy som filatelista, odpovedám že od narodenia. Myslím to tak, že odkedy si pamätám na detstvo. Filatelia ma chytila za srdce ako fenomén, ktorý v časoch bez televízie umožňoval cez maličký obrázok spoznávať nepoznané. Rôzne neznáme kraje a národy, o ktorých sme ako chlapi ani len netušili, že existujú, a ak existujú, kde sú. Pamätám si konkrétne, že takto som objavil Indiu. Poštové známky mi otvárali okná do sveta, naplnili moju túžbu spoznať neznámy svet. Keďže na poštových známkach je toho tak veľa skrytého, inšpirovalo ma to na hľadanie kníh, katalógov, jedným slovom informácií o tom, čo som videl a nepoznal. Cez známky som sa vzdelával a spoznával svet. Členom Zväzu slovenských filatelistov som sa stal v roku 1972 v Šali. Keďže doma, priamo v Močenku, sme nemali svoj, zverboval som svojich

známych a priateľov a v roku 1978 sme založili močenký klub filatelistov.

• Ako predseda klubu ste zrejme stáli na čele organizovania všelijakých filatelistických aktivít...

To áno, a to aj za cenu konfliktov so štátnou mocou. Bol aj taký čas, keď nás dokonca chceli zrušiť. V roku 1984 sme pripravili filatelistickú výstavu a niekto nás udal, že vystavujeme „nežiaduce“ exponáty. Prišla kontrola z vyšších miest a žiadali nás, aby sme tie exponáty odstránili. Namietal som a odvolával sa na ústavu, skrátka nedal som sa.

• Čo konkrétne prekázalo tým „vyšším miestam“?

Nebudete veriť, ale išlo o súbor známok, ktorý sme nazvali Národnoslobodzovacie hnutie v kolóniách Veľkej Británie. Nechápal som, prečo sa aj toto vtedy považovalo za ideologicky škodlivé.

• Sú podľa vás, uznávaného filatelistu, slovenské dejiny, naša história, dostatočne zachytená na poštových známkach?

To teda vôbec nie! Máme na známkach všeličo možné, ročne sa vydávajú desiatky známok. A sú krásne, dobré a potrebné, ale ani zďaleka nie je na nich až dosiaľ zachytená naša národná slovenská postać, nie sú na nich zvečnení všetci naši dejatelia. Veď len svätý Gorazd! Koľko rokov sme museli bojovať, aby Slovensko vydalo gorazdovskú známku! Pamätám si veľmi dobre, že až pred desiatimi rokmi sa nám ju konečne podarilo dostať do výhľadového plánu. Mal som o tom aj kópiu plánu, ale o rok na to som zistil, že ju ktosi z plánu vyradil. Pýtal som sa sám seba: „Prečo je to tak? Nepozná niekto dejiny Slovenska, preto sa to takto deje? Alebo je to ešte horšie: nechce

niekto, aby tento národ a svet spoznával dejiny Slovákov?“ Vyprovokovalo ma to k pokusu zmeniť to. Počas festivalu Gorazdov Močenok sme vydali katalóg, v ktorom som jednu stranu venoval práve svätému Gorazdovi. Nakreslil som na ňu prázdny zlatý rámček s kvietkami a s textom: „Svätý Gorazd“. A čuduj sa svete! Krátko nato sme sa na Bradle stretli s pánom Vančom, ktorý mal na starosti vydávanie známok, a ten mi poďakoval za túto aktivitu a sľúbil, že známka vyjde. A v roku 2010 aj konečne vyšla.

• Máte typ, kto by si ešte zaslúžil byť na poštovej známke?

Nuž nie jednu, ale máme desiatky, ba stovky osobností, ktoré si zaslúžia, aby boli na známke. Ale nielen na známke, ale aj na príležitostnom lístku, teda háрку a s poštovou pečiatkou. V tomto roku, v roku dvojstého výročia jeho narodenia, je na rade Ľudovít Štúr... A nezaslúži si len pozornosť zo strany pošty, dokonca som navrhol nášmu starostovi Urbánikovi, aby sme mu odhalili v Močenku pamätnú tabuľu.

• Pán Kútny, prečo ste sa rozhodli stať zakladajúcim členom Matice slovenskej?

Lebo som Slováč a od mladosti, odkedy viem čítať, obdivujem Maticu slovenskú. Minulú aj súčasnú. V roku 1969, keď Matica nanovo začala dýchať, odkladal som si ako študent články o Matici, o národe. Priznám sa, že obdivujem aj súčasných činovníkov Matice, ktorí sa usilujú robiť pre dobro slovenského národa. Stal som sa zakladajúcim členom preto, aby som sa zaradil medzi bojovníkov za práva Slovákov doma i vo svete, a priznám sa, že aj preto, aby som podporil pána predsedu. Matica pod jeho vedením plní nezastupiteľnú rolu pre našu prítomnosť a budúcnosť.

• Čo by ste chceli ako zakladajúci člen Matice slovenskej dokázať?

Som hrdý, že budem zakladajúcim členom Matice slovenskej, ale to je formálna stránka veci. Chcel by som s Božou pomocou aspoň maličkou troškou prispieť aj ja k tomu, aby sa národné a kresťanské pole zúrodňovalo. A konkrétne? Toho roku bude dvadsaťpäť rokov od znovuoživenia Matice v Močenku. Chcem pomôcť pripraviť veľkolepú oslavu, pri ktorej, samozrejme, nebude chýbať ani poštová pečiatka. A tá pôjde do zahraničia a dozvie sa o nás celý svet.

O ČOM JE REČ

V bratislavskom kine Lumier boli začiatkom júna Dni ruského filmu. Sedem dní sme sa mohli stretávať s filmovými delegáciami, spoznávať hercov z titulných rolí a sledovať, čo pre nás pripravili ruskí filmári, aby nás presvedčili, že aj oni dokážu nakrútiť filmy, o ktoré bude vo svete záujem. Jeden z nich – Batalión, zvlášť zaujal našu i svetovú verejnosť a stal sa už od začiatku uvedenia na filmové plátno trhákom. Naplnil kasy filmových spoločností, ktoré ho uviedli do kín, už miliónmi dolárov. Pokiaľ viem, aj porota amerického kinofestivalu The Honolulu Film Awards ho označila za najlepšie režirované dielo. Toto vzišlo z dielne D. Meschijeva. Nielen on, ale aj producenti I. Ugdvigov, F. Bondarčuk a D. Rudovskij vedno s hercami, akými sú M. Aronová, M. Koženivková alebo I. Rachmanovová, sa o to postarali. Prenechávam však iným, aby kvalitu snímky odborné posúdili – tým, čo filmovej tvorbe lepšie rozumejú. Ja vidím prínos tohto filmu najmä v tom, že nám priblížil obdobie prvej svetovej vojny, o ktorom nám filmári doteraz až toľko nepovedali. Pravdaže, ak si odmyslíme dokumentárne filmy. Dokument je však

niečo iné ako hraný film. Iba hraný film dokáže urobiť zo zbabelca hrdinu a naopak, dokáže prepisovať históriu alebo si ju prispôbovať podľa autorskej licencie. Najvýstižnejšie sa o nej vyjadril jeden z Dumasov-

to tak trocha francúzsku revolúciu? Aj vtedy zlyhala šľachta, ktorá mala byť oporou kráľa, no chránila iba samu seba. Ako to dopadlo, všetci vieme. Inak to ani dopadnúť nemohlo, veď akí hrdinovia mohli vzísť z radov

Vytváranie hrdinov

Rudolf SLEZÁK

cov. Keď sa ho spýtovali, prečo vo svojich dielach tak znásilňuje históriu, povedal: Keď ona má potom také krásne deti...

Každý, kto sa iba povrchno zaujíma o dianie v predrevolučnom Rusku, vám povie, že cára zvrhli bolševici. Pravda však je, že ho zvrhla šľachta, ktorá mu mala byť oporou. Veď o abdikáciu ho požiadali šľachtici. To oni sa medzi sebou hašterili a intrigovali, až rozbili monarchiu, ktorú mali byť pilierom. Spájali sa iba vtedy, keď potrebovali niekoho potopiť, brojili stále aj proti svojmu vladárovi a jeho rodine. V čase, keď národ hľadoval a na frontoch hynuli tisíce vojakov, na svojich panstvách a v najdrahších hoteloch usporadúvali bály a hostiny. Nepripomína vám

tých, čo sa pretekali, kto vynesie nočník spod zadku všetkých tých Ľudovitov?

Aj v Rusku bolo vtedy priveľa rozmazaných kniežat, ktoré nedokázali udržať monarchiu pokope. V Batalióne, ktorému velila M. Bočkarevová, sa však našli aj výnimky. Možno ich tam tvorcovia filmu vsunuli iba preto, aby zlepšili imidž bojarom z tých čias. Medzi obyčajné ženy, budúce bojovníčky, priviedol napríklad svoju jedinú dcéru generál Tatiščev a ich rady rozšírila aj rozmaznaná šľachticná – operná speváčka, ktorej práve podpísali dlho očakávanú zmluvu vo svetoznámej La Scale. Ak by som nevidel tento film, nedozvedel by som sa o ich veľkom patriotizme. Možno to však

bolo do filmu vsunuté zámerne, aby sme posúdili, či aj dnešné dámy, trebárs zo Smotánky, by boli ochotné v prípade potreby sa nechať dohola ostriať a obliecť do ťažkého a nepohodlného vojenského mundúra. Samozrejme že ma zaujal aj osud ich veliteľky. Tej, ktorej vraj ruku pobožkal i prezident Wilson, rozčítlivela drsného Churchilla a anglický kráľ ju nazval ruskou Janou z Arku, keď im vyrozprávala svoj príbeh...

Myslím si, že po Admirálovi, Stalingrade, ale aj na festivale uvádzanej ďalšej silnej snímke Jednotka má tento film šancu zapísať sa do svetovej kinematografie. Pravda, ak ho kritika a reklama úspešne neodbojkujú ako v neprajnej súčasnosti mnoho pozitívnych ruských reálii. Kladiem si však otázku, kto bude ďalšou postavou, ktorá zaujme filmárov? Kornilov, Denikin, Wrangel alebo dokonca Bandera? Veď aj oni po sebe zanechali vypálené dediny ako červení komisári. Z koho urobia filmári ďalšieho hrdinu? Veľká je sila umenia, a vedel o tom aj Stalin. Povráva sa, že raz pod svojim obrovským portrétom, ktorý považoval za geniálny, urobil o tom školenie aj svojmu synovi: – Vieš, Vasilij, ty nie si Stalin. Ani ja nie som Stalin. Stalinom je ten na tom portréte...

Pred voľbami sa zmení mediálna scéna aj slovník slovenčiny Radikálny český projekt ide na Slovensko

Český mediálny projekt pod nevinným názvom Parlamentní listy (PL) sa chystá po úspechu v Čechách prísť v jeseni na Slovensko. Majitelia si vybrali už šéfredaktorku a hľadajú redaktorov. Je to takmer geniálny projekt, napísali vo veľkom rozboře Lidové noviny. V Čechách získal už vyše šesťstatisíc čitateľov, stal sa neprehliadnuteľným fenoménom českej mediálnej scény. V poslednom európskom prieskume verejnej mienky sa dostala Česká republika na prvé miesto – vyše osemdesiatjeden percent ľudí odmieta migrantov, je proti ich prijímaniu. Je to najvyššie číslo v štátoch Európskej únie a je neodmysliteľné od pôsobenia Parlamentných listov.

Dušan D. KERNÝ – Foto: archiv SNN

Podľa tvrdenia Lidových novín, internetová stránka – web – sa síce volá Parlamentní listy, ale v skutočnosti ide o radikálne listy, ktorým sa v krátkom čase podarilo získať vyše šesťstatisícovú masu rozhnvaných čitateľov, a to tak radikálov naľavo, ako aj napravo. Model písania je založený na kontroverzných témach. Čitateľ je priťahovaný nielen chytlavými titulkami, ale i zásadou, že otváracie články sú postavené na konflikte tak, aby vyvolávali, doslova provokovali reakcie. Podľa dohadov, ktoré kolujú v zákulisí, po masívnom úspechu na českom trhu sa naskytuje možnosť aj na Slovensku s jeho latentnou problematikou Rómov, odporom k migrácii, rastúcou zadlženosťou obyvateľstva a možnosťou pred voľbami naširoko otvoriť bez zábran priestor politikom akéhokoľvek zamerania, podobne masívne, ako to kedysi vyneslo v cieľenej propagande na politické výslnie OLaNO.

■ PROTIAMERICKÝ TÓN

To sú len dohady, faktom je, že Parlamentní listy sú obchodným projektom, ktorého cieľom je dosiahnuť čo najvyššiu čítanosť a na ňu získavať pri minimálnych nákladoch výnosnú inzerciu. Podľa jedného z dvoch hlavných akcionárov projektu napríklad v komunálnych voľbách kandiduje okolo štvrtí milióna kandidátok a kandidátov, a tí majú na web „necenzurovaný, neobmedzený a automatický prístup“. Nejde však len o komunálnu politiku. Podľa analýzy redakčného obsahu z dvoch mesiacov roka 2015, ktorý citujú LN, proruské a protiruské názory jednotlivých autorov sú v takmer dokonalej rovnováhe. Pokiaľ však ide o rubriku názorov a ohlasov čitateľov, či pokiaľ ide o články kme-

ňových redaktorov, prevažujú výlučne protiamerické a protieurópske názory, „vychýlenie k protizápadnej, prorúskej a protimigračnej rétorike je enormné“.

■ REDAKTORI CHRLIČI

Ako konštatuje analytik LN Tomáš Urban, „zásada päť minút pre pána Žida a päť minút pre pána Hitlera“ sa v praxi webu nielen doslovne naplňa, ale je východiskom. Pritom web publikuje v redakčnej časti okolo stodesať článkov v pracovných dňoch a okolo

lom LN, aby bolo zrejmé, že v takom tempe sa nedá tvoriť kvalitná pôvodná žurnalistika. Okrem toho na internetovú stránku sa dostávajú politici podľa obľúbenosti u čitateľov, a tak sú u českého čitateľa najobľúbenejší predstavitelia komunistickej strany, oproti iným politikom majú dvojnásobne vyšší počet sympatizantov.

■ NAJCITOVANEJŠÍ ZEMAN

Vôbec najfrekvencovanejším politikom je prezident ČR Miloš Zeman.

Provokovať – to je časť stratégie Parlamentných listov.

osemdesiat počas víkendů. Okolo dvadsať percent z toho sú profily, do ktorých texty vkladajú samotní politici, okolo štyridsať percent obsahu sú prevzaté texty a „názory“, na ktoré redakcia dáva čo najbulvárnejšie titulky a cituje najštipľavejšie, najchytlavejšie časti prevzatých vecí. Text sa valí za textom, pôvodne mali redaktori stanovenú normu jeden článok za polhodinu. Logicky teda na overovanie a redakčnú kontrolu nebolo času, vysvetľujú pre istotu po lopate čitate-

Parlamentným listom poskytujú pravidelné rozhovory, má najväčšie sympatie čitateľov, je najcitovanejším politikom vôbec, redaktori ho sprevádzajú na všetkých cestách, za jeden deň publikujú aj päť reportáží z prezidentských ciest a štyri články názorov týkajúcich sa osoby prezidenta Zemana.

Podľa LN veľká časť publikovaných textov je postavená na senzáčných citáciách politikov z iných médií tak, že redaktor dokáže vyprodukovať

až pätnásť článkov denne, pričom najviac času venuje tvorbe titulku. LN citujú príklady titulok ako: Európa musí byť tvrdá, ak sa neubrání invázii, nemá právo jestvovať. Alebo iný titulok: České ženy v ohrození, uzatvorte hranice! Noviny citujú analytika Chelemendika: Putin je múdry, prešibaný a silný, musí odvrátiť svetovú vojnu sprisahania proti nemu. Nie je to osamotený názor, podľa počtu čitateľov, ktorí hlasujú na internetovej stránke, až sedemdesiatpäť percent považuje Vladimíra Putina za múdreho štátnika, ktorého by volili. Podľa výsledkov ankiet okolo sedemdesiat percent čitateľov si myslí, že najväčším škodcom Česka je Václav Havel, a osemdesiatpäť percent podporuje prezidenta Miloša Zemana a myslí si, že je skvelý človek. Až deväťdesiatosem percent sa vyjadrilo proti prijatiu kvót migrantov, deväťdesiatšesť percent by zrušilo Schengen, teda voľný pohyb osôb cez hranice. Pokiaľ ide o vývoj rusko-ukrajinského konfliktu, šesťdesiat percent by rozdelilo Ukrajinu a tridsať percent by pripojilo Donbas k Ruskej federácii a sedemdesiatosem percent súhlasí s pripojením Krymu k Ruskej federácii. Podľa autora českých LN novinári českej internetovej stránky Parlamentní listy sa neusilujú opisovať skutočnosť či hľadať pravdu, ale využívajú aktuálne, spoločensky citlivé témy a ich prostredníctvom posilňujú predsudky a stereotypy.

■ PRÁVO NA NÁZOR

Presadzovanie zásady, že každý má právo na svoj názor, je aj základom obchodného modelu na dosiahnutie veľkej sledovanosti, teda úspešnosti, čítanosti, sledovanosti a na to nadviazanej reklamy. Faktom však je, že ak sa projekt naozaj na jeseň spustí na Slovensku, môže to dramaticky zmeniť nielen mediálnu scénu, ale aj aktuálny slovník slovenčiny a metódy doterajšej slovenskej žurnalistiky. Otázka je, aký to bude mať vplyv na jednotlivé médiá, nevyklučujú tlačenu a internetovú podobu matičného týždenníka. Faktom je, že nálady obyvateľstva a čitateľov sú stále jednoznačnejšie a narastá nespokojnosť s niektorými politickými rozhodnutiami alebo s tým, že obyvateľstvo nevidí do rozhodovacích procesov a je stavané pred hotovú vec – buď Bruselom, alebo vlastnými byrokratmi.

- Bombardér B-29, ktorý zhodil prvú bombu Little Boy (Chlapček), jeho veliteľ Paul W. Tibbets pomenoval Enola Gay, čo bolo meno jeho matky. Sprievodné lietadlo, z ktorého udalosť filmovali a fotografovali, sa volalo Necessary Evil (Nutné zlo).

- Dvanásťčlennej posádke pred odletom požehnal katolícky kaplán George Zabelka; po vojne to oľutoval a obetiam sa ospravedlnil.

- Sila rádioaktívneho žiarenia v Hirošime bola taká silná, že zasiahnutí doslova zmizli, vyparili sa. V epicentre výbuchu bola podľa odhadov teplota niekoľkonásobne vyššia ako na povrchu Slnka

- Cieľom druhej bomby Fat Man (Tlstoč) pôvodne malo byť mesto Kokura. Keďže desaťčlenná posádka bombardéra B-10 cez husté mračná nič nevidela, vydala sa k náhradnému cieľu v Nagasaki. Aj tejto posádke požehnal kňaz...

- Nikto z posádok lietadiel svoje konanie neolutoval, a ani sa neospravedlnil. Zdôvodňovali to tým, že bola vojna, v ktorej vždy umierajú aj nevinní, zhodením bomby vraj zachránili životy tisícov svojich druhov a urýchlili koniec vojny.

- Tragédia Hirošimy pokračovala aj po vojne. Američania i Japonci nechali mesto napospas osudu bez humanitárnej pomoci; obyvatelia hladovali, chýbala lekárska starostlivosť. V meste sa rozmochol čierny trh a kriminalita.

- Na svete žije ešte 183 tisíc ľudí, ktorí prežili výbuchy v Hirošime a Nagasaki. Ich priemerný vek prekročil 80 rokov...

NA MARGO

V Ústí nad Labem si pripomenuli sedemdesiate výročie ústeckého masakra. V lete v roku 1945, teda po skončení vojny, zavraždili v tomto meste desiatky Nemcov, ktorí tu žili celé desaťročia. Česi Nemcov zabíjali a strieľali, hádzali ich z mosta do rieky Labe. Koľko obetí to bolo, presne sa nevie, odhaduje sa, že asi sto, zdokumentovať sa podarilo iba štyridsaťtri. Je však zrejme, že ich bolo viac, medzi nimi aj jedna matka s dieťaťom v kočíku – tú sa však podarilo z rieky zachrániť.

Ústecký masaker

Podobný masaker, lenže počas vojny pri obsadení vojvodinského Nového Sadu, sa odohral na moste ponad Dunaj, kde príslušníci maďarskej policajnej jednotky pohádzali do vody a postrieľali okolo osemsto Srbov a Židov. Podobný drastický masaker židovského obyvateľstva sa odohral priamo v Budapešti, dodnes to na brehu Dunaja pripomína pôsobivý pamätník – desiatky kovových topánok, ktoré symbolizujú obeť pohádzané do vody tak, že ich priviazali dovedna, pričom jednu z nich zastrelili a druhú ponechali maďarskí policajti živú...

Pozoruhodnosťou tohtoročnej spomienkovej slávnosti v Ústí nad Labem je to, že sa prvý raz konala za účasti najvyššieho predstaviteľa mesta. Prišla primátorka mesta, pietna udalosť sa konala priamo na moste, účastníci symbolicky hádzali kvety do Labe a spoločne sa pomodlili. Prítomný bol už po štvrtý raz aj najvyšší predstaviteľ Sudetonemeckého krajského združenia Bernd Posselt. Združenie tento rok urobilo všetko pre zmenu svojich stanov tak, aby bolo v nich uvedené, že sa nedomáha majetkovej náhrady. To tvorilo doteraz jednu z najcitlivejších a najproblematickejších otázok vzájomných vzťahov. Do nich po roku 1989 dramaticky zasiahol vtedajší československý prezident Václav Havel ospravedlnením sa za vyhnutie. Na Slovensku to utkvelo v pamäti, keďže prvá cesta nového prezidenta po zvolení vtedy nesmerovala do Bratislavy, ale do Nemecka. Otázka vzájomných českých a sudetonemeckých vzťahov výrazne ovplyvnila aj posledné české prezidentské voľby, prispela k víťazstvu M. Zemana a prehre K. Schwarzenberga. Spor sa doteraz vedie aj o pomenovanie udalosti; pre Nemcov to nie je odsun, vysídlenie, ale vyhnanie.

Paradoxom ústeckej pietnej spomienkovej slávnosti bolo, že sa konala na moste, ktorý dnes nesie meno prezidenta Edvarda Beneša. Teda kľúčového politika, autora a presadzovateľa návrhu vysídliť nemecké obyvateľstvo, vyše tri milióny ľudí z pohraničia dnešných Čiech, vtedajších Sudet. Ústecký masaker bol dôsledkom vybičovanej protinemeckej nálady v čase, keď sa na medzinárodnej pôde rokovalo o odsune nemeckého obyvateľstva z vtedajšieho Česko-Slovenska. Primátorka Ústí nad Labem o. i. využila pietnu spomienku na to, aby zdôraznila, že vojnové hrôzy vždy prinášajú obeť a v terajšom svete je stále množstvo miest, kde vojnové hrôzy neprestávajú.

(ddk)

Americké atómové bomby pred sedemdesiatimi rokmi ukončili vojnu Ešte raz Little Boy a Fat Man

Druhá svetová vojna sa pred sedemdesiatimi rokmi skončila v Tichomorí zhodením atómových bômb na Hirošimu a Nagasaki. Bol tento krok, ktorý nariadil americký prezident Harry Truman, nevyhnutný? Američania sa bránia tým, že Japonsko za nijakú cenu nechcelo vojnu ukončiť. Čo ich však k takejto uzvzatosti viedlo?

Peter JÁNOŠÍK – Foto: archiv SNN

Hirošima tesne po atómovom výbuchu.

Spojené štáty mali ešte dostatočné počty vojsk v zbrani, aby Japonsko porazili klasickými prostriedkami. Okrem toho tu boli aj pripravené šiky Červenej armády, ktorá sa v súčinnosti s americkými vojskami hotovala Japonsko napadnúť a prinútiť ku kapitulácii. A toho sa práve Japonci najväčšmi obávali. Nešlo im ani tak o milovanú ostrovnú vlasť ako o život ich najväčšej modly – život ich cisár-

ského vládca. On bol ich slnkom, životom, najvyšším bohom. Bez neho by naozaj nevedeli, čo si počať. A hrozby tu boli veľké. Najmä Červená armáda, ak by vstúpila na japonskú pôdu, život cisára by nijako nešetřila. A ani Američania nemali spočiatku chuť ušetriť cisárov život, až napokon svoj názor zmenili.

Američania so Spojencami mali teda dosť možností ukončiť vojnu konvenčnými prostriedkami, ale v tomto jej štádiu im išlo o iné – v skutočných bojových podmienkach vyskúšať novú zbraň, ukázať jej mohutnú ničiacu silu, potvrdiť svoje prvenstvo vo zvládnutí zbrojárskej technológie, a tým v neposlednom rade zastrašiť Rusov, aby boli ústupčivejší pri mierových

rokovaniach o povojnovom usporiadaní Európy. Keď sa Stalin dozvedel o existencii americkej jadrovej bomby, bol veľmi znepokojený; v tajných službách urobil čistku a svojich jadrových fyzikov nástojčivo urgoval, aby vývoj sovietskej jadrovej bomby urýchlili.

Japonci sa vyznačovali nebyvalou krutosťou voči obyvateľom krajín, ktoré okupovali. Nešetřili ani starcov, ani deti, ani ženy. A aj to hralo Američanom do kariet pri ospravedlňovaní bômb hodných na Hirošimu a Nagasaki. Následky ich explózií boli hrozné. V prvých dvoch až štyroch mesiacoch po zhodení bômb umrelo v Hirošime 90 000 – 166 000 ľudí a v Nagasaki 60 000 – 80 000, z toho v každom meste takmer polovica umrela hneď prvý deň. Bomba Fat Man – „tlstý chlapec“, bola v Nagasaki navedená tak, aby vybuchla nad najväčšou katolíckou katedrálou v Ázii. V Hirošime vybuchla nad mestskou nemocnicou...

Japonsko podpísalo kapituláciu listinu 2. septembra. Úloha atómových bômb v japonskej kapitulácii a americké etické ospravedlnenie je stále predmetom diskusií.

K TÉME

Na sklonku minulého mesiaca Európska komisia rozhodla o schválení Operačného programu Rybné hospodárstvo 2014 – 2020. Operačný program, spolufinancovaný z Európskeho námorného a rybárskeho fondu a z prostriedkov štátneho rozpočtu, pokrýva celé územie Slovenskej republiky. Jeho globálnym cieľom je „Podpora trvalodržateľného a konkurencieschopného rozvoja sektora akvakultúry a spracovania rýb pri využití inovácií so zreteľom na efektívne využívanie zdrojov, ochranu životného prostredia a dodržiavanie pravidiel Spoločnej rybárskej politiky EÚ“.

Eurá na akvakultúru

Operačný program nadväzuje svojím zameraním na podporu uskutočňovanú v programovom období 2007 – 2013 najmä v oblasti investícií do akvakultúry a spracovania produktov rybolovu a akvakultúry. Podpora doplnkových činností cez diverzifikáciu príjmov pochádzajúcich z akvakultúry a opatrení zameraných na plnenie pravidiel Spoločnej rybárskej politiky EÚ v oblasti zberu údajov a vykonávania kontrolných činností, vrátane presadzovania, je v programovom období 2014 – 2020 novinkou. Na dosiahnutie stanovených cieľov operačného programu boli navrhnuté nasledujúce opatrenia: Produktívne investície do akvakultúry, zber údajov, kontrola a presadzovanie, marketingové opatrenia, spracovanie produktov rybolovu a akvakultúry a technická pomoc.

Celkový objem verejných výdavkov na sedemročné programové obdobie predstavuje 20 837 779 eur.

Finančné prostriedky z operačného programu by mali prispieť najmä na zvýšenie konkurencieschopnosti a domácej produkcie akvakultúry, vrátane spracovania, zvýšenie kvality a pridanej hodnoty produktov, zefektívnenie a racionalizáciu výrobných procesov, zvýšenie, resp. udržanie zamestnanosti v sektore, zvýšenie efektívnosti využívania zdrojov, a to so zreteľom na ochranu životného prostredia, ďalej na zlepšenie zberu údajov za sektor akvakultúry a spracovanie a ich vypovedacej schopnosti, vrátane vykonávania systému Únie na kontrolu, inšpekcie a presadzovanie v súlade so Spoločnou rybárskou politikou EÚ.

Teraz je už loptička na strane rybárov a ich organizácií, aby boli včas schopné pripraviť také programy, ktoré prejdú pomerne náročným schvaľovacím procesom. V každom prípade viac ako dvadsať miliónov eur je suma, ktorá stojí za to, aby sa účelne využila. Slovensko nadbytok takýchto zdrojov nemá.

(ib)

Foto: Emil SEMANCO

Pomery u nás odradili za posledné štyri roky tridsaťosem tisíc živnostníkov

Dva svety pri jednej hranici

Za prvých šesť mesiacov tohto roka sa na skok do neznáma vo forme podnikania odvážilo viac Rakúšanov ako v predchádzajúcom období. Počet nových firiem medziročne stúpol z 15 018 na 15 264, čo predstavuje najvyššiu úroveň za posledných päť rokov. Zároveň klesol počet firemných bankrotov, tvrdí prezident Rakúskej hospodárskej komory Christoph Leitl pre agentúru APA.

Ján ČERNÝ – Karikatúra: ZATL

Kým uvedieme naše slovenské pomery v malom a strednom podnikaní, pokračujeme ešte číslami od susedov z Rakúska. Tamojší noví podnikatelia majú priemerný vek 37,3 roka, vlni išlo o vek 37,5 roka. V porovnaní s prvou polovicou minulého roka bolo medzi novými podnikateľmi opäť viac mužov (57,7 percenta) ako žien (42,3 percenta), aj keď po zohľadnení samostatne zárobkovo činných opatrovateliek by podiel žien presiahol päťdesiat percent. Najviac nových firiem vzniklo v Rakúsku v oblasti remesiel (štyridsaťdva percent), obchode (dvadsaťsedem percent) a informačných a konzultačných služieb (osemnásť percent). Najčastejšie si noví podnikatelia vybrali živnosť (štyridsaťdva percent), pre právnu formu spoločnosť s ručným obmedzeným sa rozhodlo len necelých štrnásť percent.

■ NAŠE REALIE

Za posledné štyri roky klesol počet živnostníkov na Slovensku o vyše tridsaťosem tisíc, informoval Štatistický úrad SR. Najväčšou záťažou pre živnostníkov je platenie povinných minimálnych odvodov. Je to suma, ktorú musí živnostník platiť bez ohľadu na to, či niečo v danom mesiaci zarobil, alebo nie. Tento nezmysel je jedným z dôvodov, pre ktoré živnostníci rušia živnosti, pretože je pre mnohých likvidačný. Ďalšou povinnou platbou živnostníkov, ktorú treba zrušiť, je povinné nemocenské poistenie. Živnostníci predsa počas choroby nečerpajú nijaké

nemocenské dávky. Opäť nezmysel v podobe finančnej záťaže, z ktorej nič nemajú, a treba ho zrušiť. Paušálne výdavky by nemali mať strop. Spravodlivým nastavením pre väčších aj menších by bola rovnaká hranica vo výške dvadsaťpäť percent z príjmov.

■ CHÝBA MOTIVÁCIA

Živnostníkov treba podporiť aj v tom, aby si sporili na dôchodok, a to zvýšením nezdaniteľnej časti na dobrovoľné príspevky do druhého piliera. Živnostníci, ktorí vedú

podvojnú účtovníctvo, by mali mať maximálne liberalizované odpisy. Ak teda investujú do svojej živnosti – či už kúpou nehnuteľnosti, strojov, alebo technológie, mali by mať možnosť odpísať to podľa vlastného uváženia. Kedykoľvek, hoci aj v prvom roku. Ďalšou z finančných záťažou sú koncesionárske poplatky. Živnostníkom treba uľahčiť aj vstup do podnikania. Tomuto by pomohlo uvoľnenie niektorých dnes viazaných živností, ktoré by prešli do voľného režimu. Navyše, treba zrušiť aj povinnosť selektívne ohlasovať jednotlivé voľné živnosti. Všetky tie, ktoré sú voľné, majú byť pre registrovaného živnostníka voľne vykonávateľné.

■ ZLÁ NÁLADA...

Vladimír Sirotko zo Slovenskej asociácie malých a stredných podnikov už dávnejšie potvrdil nie dobrú náladu u malých podnikateľov. „Zvyšovanie odvodov, daní, všetky poplatky, zníženie odpočítateľných položiek, paušálnych

výdavkov... Všetky tieto opatrenia vplyvajú na atmosféru malého podnikania a obmedzujú rozlet, ochotu riskovať a ísť do rozvoja firmy. Prejavuje sa skôr fáza vyčkávaní, utlmujú sa rozvojové procesy v malých firmách. A s tým súvisí aj rozvoj zamestnanosti. Dnes si malý podnik dvakrát rozmyslí, či zamestnanca zoberie, alebo nie,“ pripomenul Vladimír Sirotko.

■ U SUSEDOV

Pre celý tento rok ráta Rakúska hospodárska komora s nárastom počtu nových firiem na 28 541. Podľa Christoph Leitla sa zlepšila nálada podnikateľov, keďže len deväť percent malo pocit, že im bolo podnikanie nanútené. Toto číslo sa už niekoľko rokov nemení. Noví podnikatelia v Rakúsku majú tiež najvyššiu mieru úspešnosti v rámci Európy. Po piatich rokoch bolo až sedem z desiatich nových firiem v rukách pôvodného zakladateľa, kým európsky priemer dosahuje iba päťdesiat percent.

Za veľkú prekážku napriek uvedeným číslam považujú v Rakúsku priveľkú byrokráciu, keďže až päťdesiatštyri percent nových podnikateľov označuje Rakúsko za „prebyrokratizované“. Podnikatelia sa sťažujú najmä na likvidačné pokuty, ktoré úrady firmám veľmi často ukládajú. Hlavnou motiváciou pre založenie firmy sú tam však stále nové nápady, ktoré môžu zakladatelia zrealizovať len ako nezávislý subjekt. A niektorí začali v Rakúsku podnikáť, aby sa vyhli nezamestnanosti.

Ak chceme na Slovensku znížiť nezamestnanosť, musíme naozaj začať pracovať na znížení administratívnej záťaže, na daňových úľavách. Podpora daňovými úľavami je úplne iná vo vzťahu k zahraničným investorom a voči niektorým našim veľkým podnikom ako voči malým. Živnostník je ohrozený ekonomickým pojem. Ako vidieť, iba na našej strane hranice.

Posledná zásielka sociálneho balíčka už je na ceste

Štát bude spotrebiteľom za plyn vracať

Úrad na reguláciu sieťových odvetví začal cenové konanie voči Slovenskému plynárenskému priemyslu, po ktorom sa cena za dodávku zemného plynu pre domácnosti od 1. septembra tohto roka zníži oproti v súčasnosti platným cenám priemerne o 3,91 percenta.

Ivan BROŽÍK – Foto: internet

V tarifnej skupine D1 klesne sadzba za odobratý plyn na 0,0516 eura za kilowatthodinu, v tarifnej skupine D2 sa zníži sadzba na 0,0379 eura za kilowatthodinu a v skupine D3 oslabí cena na 0,0363 eura za kilowatthodinu. Zní-

SPOTREBITEĽSKÝ SERVIS

žujú sa variabilné zložky ceny plynu, fixné zostávajú nezmenené. Priemerná cena sa tak v tarife D1 zníži o 1,83 percenta, v tarife D2 o 3,92 percenta a v tarife D3 o 4,21 percenta. Priemerná cena za dodávku plynu malým podnikom od 1. septembra oproti súčasne platnej cene klesne o 3,7 percenta.

■ ZÁSAH ÚRADU

Úrad pre reguláciu sieťových odvetví konštatoval, že domáci trh s plynom potrebuje zásah do cenového prostredia, pretože napriek tomu, že stanovil maximálne ceny plynu a vytvoril tak vhodné podmienky na tvorbu cien voľnou súťažou dodávateľov, ich ceny nedostatočne kopirovali trend poklesu ceny komodity na medzinárodných trhoch. Dominantné postavenie na trhu má SPP, ktorého cenník preberá väčšina dodávateľov plynu. Úrad preto rozhodol o zmene cien za dodávku zemného plynu pre

domácnosti a pre malé podniky. Mesačné preddávky sa pre zákazníkov SPP pre zmenu ceny automaticky meniť nebudú. Vyúčtovacie faktúry budú zasielané až po ukončení riadneho vyúčtovacieho obdobia, upozorňuje SPP. So zmenou

■ INFORMÁCIE OD SPP

Regulované ceny za dodávku plynu pre domácnosti a podmienky ich uplatňovania sú zverejnené aj na webovej stránke SPP www.spp.sk (v časti Domácnosti – plyn). Informácie o cenách za dodávku plynu pre

Premiér R. Fico už oznámil opatrenia druhého balíčka.

cien za dodávku plynu pre domácnosti SPP stanoví pre všetkých odberateľov plynu odpočet spotreby formou typového diagramu dodávky, a teda odhadom, nie prostredníctvom fyzického odpočtu. Zákazníci SPP majú možnosť nahlásiť stav plynomerom od 2. do 14. septembra 2015 prostredníctvom zákazníckej linky, prípadne prostredníctvom elektronickej pošty,“ informovala spoločnosť.

domácnosti a podmienky ich uplatňovania poskytne SPP svojim zákazníkom aj na Zákazníckej linke SPP 0850 111 363 v pracovných dňoch od 7. h do 20. h alebo v ktoromkoľvek z devätnástich Zákazníckych centier SPP na celom Slovensku.

Domácnosti dostanú od štátu vratku vo výške šesť percent ročnej platby za dodávku plynu. Vyhlásil nedávno na tlačovej konferencii predseda vlády Robert Fico, podľa kto-

rého tak vláda plní svoj sľub, že cena plynu pre domácnosti sa v rokoch 2015 a 2016 zníži o dvojciferné percento. Ide teda o peniaze, ktoré už sme zaplatili a budú nám vrátené.

■ SPLNENÉ OPATRENIE

„Môžem s uspokojením skonštatovať, že sme naplnili posledné z pätnástich opatrení prvého balíčka na zvýšenie sociálnej úrovne,“ vyhlásil predseda vlády Robert Fico a odškrtnol posledné opatrenie z prvého sociálneho balíčka. Ako dodal, domácnosti dostanú vratku jednorazovo poštovou poukážkou, ktorú bude posielat' zrejme ministerstvo financií na prelome rokov 2015 a 2016. Dostanú ich domácnosti s odbernými tarifami D1 až D3. Nebudú sa teda týkať odberateľov v najvyššom tarife D4, medzi ktorých podľa Roberta Fica patria napríklad aj „vykurovači“ bazénov. Domácnosti s tarifou D1, teda tí, ktorí využívajú plyn iba na varenie, dostanú od štátu paušálnu vratku na úrovni desiatich eur. V ďalších dvoch tarifách s väčším odberom, teda D2 a D3, budú mať vratku v závislosti od ročnej spotreby plynu a tá môže podľa Fica dosiahnuť od štrnásť eur do stošesťdesiatpäť eur. Vratky za plyn by mali dostať všetky domácnosti odberajúce plyn priamo od SPP, ale aj od alternatívnych dodávateľov.

Za štvrtstoročie ani jedna vláda nedocenila príťažlivosť našej krajiny

Zostane poklad Slovenska zakopaný?

Ján ČOMAJ – Foto: Emil SEMANCO

Nevravím, že sa u nás v posledných rokoch v starostlivosti o návštevníkov nevykonalo veľa. Aj my už tu a tam nachádzame svoj zakopaný poklad – odkrývame krásy Slovenska pre spokojných turistov. Len sa mi vidí, že s väčším dôrazom na potreby solventnej, presnejšie mimoriadne bohatej klientely. Tá má však svoje monaká, garmische, emiráty a havaje, aj svoje alpské lyžiarske strediská, neženie sa za kúpou apartmánových bytov pod osudom sužovanými Tatrami...

Popradské pleso s horským hotelom patrí pevne do itinerára túr vo Vysokých Tatrách.

A tak stovky rezidencií na Štrbskom Plese, v Smokovcoch a Tatranskej Lomnici zivajú prázdnotou, pričom agresívna príroda nemá úctu ani k ich rozprávkovej cene. Ak idete večer takouto apartmánovou štvrtou, máte pocit, že sa pohybuje v meste mŕtvych. Nemyslím si, že ich premoženie bola rozumná cesta k oživeniu cestovného ruchu. Možno to bol dobrý obchod a správne uložené milióny pre istú finančnú skupinu – ale to je už mimo pochopu nás obyčajných.

■ ÚČTYHODNÉ PODNIKANIE

Úsilie ľudí, čo sa odvážili založiť svoju budúcu existenciu na drobnom podnikaní v turistike, je úctyhodné a zväčša sa aj rentuje. Najmä ak sa podnikateľ neženie za rýchlym ziskom – taký cieľ býva iba zárukou veľkého sklamanja a neraz, žiaľ, aj bankrotu. Pohostinské služby sú vždy behom na dlhé trate – len ak si toto odvážlivec uvedomuje, môže zabezpečiť prosperitu seba i budúci generáciám. Nikto z nich by však nemal zabudnúť na dve veci: na vľúdnosť a úsmev. Oplácajú sa zaručene. A navyše nič nestoja.

Naše médiá obyčajne nie sú širitelmi potešujúcich správ, ale tu a tam zaznamenajú úspech Slovenska v turistickom ruchu, najmä ak je to v spojitosti s nejakým väčším medzinárodným športovým podujatím. Netešiť sa hoci aj z čiastkových úspechov sa jednoducho nepatrí, od takých novín by sa čitateľ veľmi skoro odklonil. Nech nám však tieto vydarené podujatia nezakrývajú stav našich stredísk cestovného ruchu, úroveň služieb a všetkého, čo s medzinárodnou turistikou súvisí. Lebo – ruku na srdce – tento stav ani zďaleka nezodpovedá možnostiam našej krajiny a lákadlám, ktoré poskytuje.

■ BLÚDENIE CENTRA

Najprv sme si roky prehadzovali cestovný ruch, presnejšie centrum jeho riadenia, ako horúci zemiak z jedných ministerských rúk do druhých a veľmi málo sa nechali podozriť od susedov, čo patria medzi svetovú špičku – od skromných Rakúšanov s veľmi podobnými hodnotami na ponúkanie. Bola by to hanba, alebo bolo by to azda na škodu mať na ministerstve, ktoré dnes riadi cestovný ruch, nejakého múdreho a skúseného poradcu od susedov? Lenže my sme si nespomenuli ani na skúsených slovenských podnikateľov emigrantov,

najmä z vlny po roku 1968. Možno boli vtedy mladíkmi, keď sa rodine podarilo zutekať, ale ak na Západe študovali, dospievali, podnikali, nebodaj aj v oblasti cestovného ruchu, vidia vec inými očami, rozvtorenejšími ako my, čo sme mali na nich polstoročie klapky a takmer nijakú skúsenosť v oblasti reklamy. Sám som sa niekoľkokrát po novembri 1989 presvedčil, ako naši krajanovia, ktorí vyrástli v západoeurópskom, kanadskom alebo americkom prostredí, bystrejšie a podnikavejšie rozmýšľali. A to aj – či najmä v oblasti turizmu, v tom, ako upútať záujem ľudí zo sveta o našu krajinu a dať na vedomie jej príťažlivosť.

■ TURISTIKA JE VEĽMOC

Dnes je cestovný ruch ekonomickou veľmocou, v približne dvesto krajinách zamestnáva asi stodesať miliónov ľudí a v roku 2014 prekročil hranice svojho štátu každý siedmy obyvateľ planéty – zo svojej vlasti teda na kratší či dlhší čas vycestovala miliarda ľudí! Príjmy z cestovného ruchu sa už niekoľko rokov pohybujú na hranici tisíc miliárd eur (!) a tento rok prekročia aj túto rozprávkovú hranicu.

Pri takomto pohľade na cestovný ruch si musíme uvedomiť, že sme zostali jeho zanedbateľnou destináciou. Neprávom a vlastnou vinou. Velikánsky svet sa rozvojom modernej leteckej dopravy scvrkol – z nijakého kúta nie je do Európy ďaleko. A už vôbec nikde z Európy nie je ďaleko k nám. Aj veľké európske letiská máme od Bratislavu na niekoľko desiatok minút, najviac na pár hodín autom po diaľnici Viedeň, Mníchov, Frankfurt... A navyše máme vlastné letiská, schopné prijať aj aerobusy.

Čo je však dôležitejšie: máme tri veľké bohatstvá, ktoré by sme si mali chrániť ako oko v hlave: krajinu, lesy, vodu. A v nádhernej, rozmanitej, členitej krajine navyše neuveriteľné bohatstvo zachovaných starovekých hradísk, zvyšky tisícročných hradných komplexov, hradné paláce o storočie mladšie, úžasné banské mestá len o ďalšie storočie mladšie, gotiku – a jej chrámovú skulptúru postupne reštaurovanú v neskutočnej nádhere. Priam nad Bratislavou zrazu objavíme keltské stavby staršie, ako je Koloseum...

A my nedokážeme svetu povedať, že sme národom, ktorý na svojom území zastavil osmanskú potopu, že ďalej Turci neprešli, nedostali sa ani len po predmestia Viedne... Ani

takéto rukolapné skutočnosti nevyužívame na naše zviditeľnenie!

■ UNIKÁTNA PRÍRODA

Sme krajina národných parkov. Ani oveľa väčšie štáty sa tým nemôžu pochváliť: na nevelkom území ich máme deväť, a nie sú to nijaké terénne ostrovcy, ktoré s fotoaparátom obídete do večera! TANAP má rozlohu 740 štvorcových kilometrov, Nízke Tatry 730, Veľká Fatra 400, Slovenský kras 350, Poloniny 300, Malá Fatra 230, Muránska planina 203, Slovenský raj približne 200 a Pieniny, ktoré boli aj prvou biosférickou rezerváciou, 41 štvorcových kilometrov.

Máme štrnásť chránených krajinných oblastí, ružové kvety lykovca už nekvitnú nikde inde na svete, rovnako ako nikde na svete nenájdete nášho kamzika a sto rastlinných endemitov, nikde sa na takom malom priestore nenachádza toľko prírodopisných zvláštností, tridsaťjeden sprístupnených jaskýň, už tristo rokov vyhľadávaných liečivých kúpeľov, dvesto zachovaných zvyškov hradov, lyžiarske terény pre všetky druhy zimných športov, vrátane vrcholových zjazdárskych tratí, sme vlastníkmi unikátneho fenoménu: neopakovateľnej pestrosti ľudového umenia, čo dolina – iná pieseň, iný kraj, iné obyčaje...

Ležíme v srdci Európy na priesečníku jej obchodných ciest. Dunaj, ktorý po vybudovaní prieplavov spája takmer celú Európsku úniu, preteká cez nás, obohatený o energetické dielo, ktoré nenarušilo environmentálnu citlivosť oblasti, ale znamenalo jej znovuzrodenie. O našej výnimočnej polohe najviac svedčí fakt, že denne nad nami preletí tisíc lietadiel. Máme svetovo chránené národopisné fenomény, mnohé už zapísané v zlatej knihe UNECO. Pomaly, ale isto dokončujeme pohodlnú dopravnú sieť. A máme pohostinných ľudí...

A dvadsaťpäť rokov sa nevieme dostať medzi príťažlivé krajiny cestovného ruchu.

■ CHÝBA ÚLOHA ŠTÁTU

Odborníci na medzinárodnú turistiku i rezort cestovného ruchu na ministerstve výstavby, dopravy a regionálneho rozvoja sa problematikou istotne seriózne zaoberajú – lenže to je málo. Prelom môže priniesť len politické sústredenie sa, posun v prioritách rozvoja. Na zásadný obrat je úsilie jedného odboru jedného ministerstva prislabý záprah.

Podľa záverov ministerstva je niekoľko príčin daného stavu, uvedme aspoň niektoré:

- nedostatočná kvalita ponúkaných stravovacích a ubytovacích služieb, informácií a programov, často len na úrovni bežného víkendového výletníctva,

- slabá alebo nijaká marketinová aktivita podnikateľov v cestovnom ruchu,

- nedostatočná propagácia v zahraničných médiách, finančne únosná len združeným financovaním v rámci jedného turistického centra alebo jedného regiónu,

- nízke platy zamestnancov pohostinstiev, hotelov a penziónov, bez hmotnej zainteresovanosti na raste turistiky,

- vysoké daňové a odvodové zaťaženie podnikateľov v cestovnom ruchu, chýbajúca finančná pomoc, povedzme v nejakej takej forme, ako bankový sektor a štát poskytujú pri výstavbe rodinných alebo bytových domov...

Sú to logické závery. Poznať príčiny stavu však nápravu ešte neprinesie. Je len prvým stupňom k úspechu. Otázne je, či dostatočne rázne a dynamicky zvládame ďalšie stupne k očakávanému cieľu.

■ OTRASNÉ: POKLES TRVÁ

Cestovný ruch je jedno z najslubnejších a najrýchlejších sa rozvíjajúcich odvetví národného hospodárstva v Európe, v mnohých krajinách je nielen pilierom ich ekonomiky (Španielsko, Egypt, Thajsko, Turecko...), ale aj jej poslednou spásou (Tunisko, Grécko, Kuba a i.), a vo veľkej miere rieši i otázku zamestnanosti, čo je aj pre nás mimoriadne dôležitý faktor. Je pravda, že vo všetkých menovaných krajinách je rozhodujúcim fenoménom more. Ale k európskym turistickým mocnostiam patrí aj náš sused Rakúsko, oveľa lepšie ako my si vedú Maďari alebo Česi, a nemyslím si, že by jedni či druhí (najmä ak si odmyslíme ich hlavné mestá) mali takú bohatú paletu lákavých ponúk.

A potom čítam správu:

Najväčší vzostup v cestovnom ruchu podľa počtu prenocovaní zaznamenalo v roku 2014 Lotyšsko – plus 11,4 percenta, a Belgicko s Portugalskom – plus sedem percent. Najväčší pokles cudzineckého ruchu v Európskej únii postihol Slovensko – minus 5,5 percenta. A to sa ešte neodrazil pokles rusky hovoriacich návštevníkov vo Vysokých Tatrách a v kúpeľoch! Lebo tento rok bude, žiaľ, pokles zrejme pokračovať.

■ NAJVYŠŠÍ ČAS!

Vidí sa mi, že je naozaj najvyšší čas zamyslieť sa. Na všetkých úrovniach riadenia štátu, obcami počnúc a vládou končiac. Zväziť skutočné potreby rozvoja cestovného ruchu – zamyšľané dovolenkové šky sú sympatickým opatrením vlády a pomôžu najmä menším podnikateľom v cestovnom ruchu, pobyty školákov v prírode, aj s bezplatným využitím zariadení štátnych orgánov, budú krôčikom..., dúfajme však, že sú len začiatkom oveľa vážnejších a skutočne potrebných krokov.

Cestovný ruch na Slovensku musí v najbližších rokoch patriť medzi politické priority štátu, inak zaostávanie voči iným krajinám už nikdy nedobehne. Mal by sa dostať do veľkej päťice akútnejších úloh: frontálny útok štátu a verejnosti na korupciu a bezprávie, podpora vedecko-technického rozvoja a vzdelanostnej ekonomiky, vymanenie zdravotníctva z nepretržitej zadlženosti, pozdvihnutie školstva na úroveň zodpovedajúcu našim kultúrnym tradíciám, odkazu Komenského, Mateja Bela, Adama Kollára a Ľudovíta Štúra, najmä však zodpovedajúcu potrebám života.

Je najvyšší čas konečne objaviť zakopaný poklad Slovenska. Pre jeho poločeský úžitok i ľudské potešenie.

NA OKRAJ

Tohtoročná letná sezóna v Chorvátsku sa začala pokojne. Teploty vzduchu aj mora sa zvyšovali pozvoľna a turisti boli spokojní. Potom sa všetko zmenilo takmer do dňa na deň. Udreli horúčavy rovnako ako inde v Európe, ale na pobreží Jadranu boli spojené aj s vyčinením viacerých požiarov. Nie je nič príjemné ocitnúť sa na dovolenke v blízkosti epicentra ťažko uhasiteľného ohnivého pekla.

Jadranské inferno

Na niektorých miestach v Dalmácii plánovali úrady vyhlásiť výnimočný stav, keď sa požiare takmer týždeň nedarilo uhasiť. Plamene sa najviac šírili po celom polostrove Pelješac a ničili aj vedľajší ostrov Korčula. Hasičom sa síce podarilo dostať plamene pod kontrolu, ale 3 500 hektárov lesa a ďalších porastov, vrátane viníc, zhorelo. Plamene zničili aj päťsto hektárov lesa na polostrove Istria. Turisti zo Slovenska na poslednú chvíľu odvolávali svoje pobyty v najviac postihnutých oblastiach.

Nielen prírodná katastrofa, ale aj nedisciplinovanosť môže ohroziť zdravie a životy turistov. Pád do sedemdesiat metrov vysokej skaly v známom chorvátskom národnom parku Plitvičké jazerá koncom júla neprežila slovenská turistka, ktorá mala päťdesiatštyri rokov. Riaditeľka národného parku Natalija Božičevićová povedala, že turistka bola v čase pádu mimo označených chodníkov. Slovenka zrejme vyliezla na skalu a chcela si vyfotografovať prírodu a vodopády. Pod nohami sa jej zrejme odlomil kus skaly a ona spadla do priepasti. Chorvátska polícia podrobnešou tragickému prípadu odmietla zverejniť, pokiaľ nebude ukončené vyšetrovanie. Miestna horská služba však po tragédii prostredníctvom médií upozornila, že vo všetkých chorvátskych prírodných parkoch platia pravidlá bežné pre pohyb v rizikovitom teréne a návštevníci nesmú schádzať z vyznačených chodníkov.

To isté malo platiť aj pre Slováka, ktorý sa sám vybral ešte začiatkom júla na horolezeckú túru do jedného z kaňonov na ostrove Hvar. Úspešný slovenský manažér však náročnú trasu nezvládol a zrútil sa do rokliny. Napriek ťažkému poraneniu hlavy si dokázal privolať na pomoc horskú službu, ktorá ho našla a zachránila. Muž zranenie aj neúspech samotárskeho dobrodružstva prežil, ale reportáže v chorvátskej televízii už na začiatku sezóny naznačovali, že niektorí slovenskí turisti dosť riskujú. Pripomenuli aj prípad z minulej sezóny, keď v národnom parku Paklenica zahynul mladý Slovak z Košíc, ktorý preceňoval svoje sily a skolaboval. Horskej službe neoznámil, kam sa uprostred vysokých horúčav vybral trénovať na polmaratón. Po dlhšom pátraní záchranári našli už iba jeho mŕtve telo.

Zdravotné riziká z dlhodobých horúčav pri Jadrane naši občania počas tejto sezóny nepodceňovali, často vyjadrovali obavy z možných kolapsov. Rovnako sa však s obavami pozerali na správy, podľa ktorých sa Chorvátsku vyhrážali teroristickými útokmi príslušníci Islamského štátu, ktorí sa rozhodli cez Kosovo aj Bosnu a Hercegovinu infiltrovať na Balkán a šíriť tam strach z útokov tzv. osamelých vlkov. Média upokojovali domácich aj turistov tým, že bezpečnostné zložky Chorvátska majú situáciu pod kontrolou. Semeno strachu však už bolo zasiate a práve o to teroristom ide v prvom rade.

(rkh)

AKTUÁLNE

Keď sa živnostník dva dni pred koncom júla dozvie, že sa nedozvie, aké má platiť odvody už v najbližšom (augustovom) splátkovom období, je to na smiech cez slzy. Keď sa o deň neskôr dozvie, že aj keď sa to dozvedel zo skôr zaslaného úradného listu, nemá tej tlačovine veriť a má čakať na ďalší list, už je to takmer tragický obrázok fungovania našich inštitúcií.

Odvodové Kocúrkovo

To však nie je všetko. Zo sociálnej poisťovne prichádza zmätená informácia o tom, že júlové odvody živnostníci v auguste vlastne ani nemusia platiť, lebo termín na ich platbu sa posúva na druhý september. Zdôvodnenie – aby si živnostník mohol pripraviť platbu. No veď dobre, keby tú povinnosť posunuli až na december, živnostník by sa vedel ešte lepšie s platbou pripraviť.

Nikto z Finančnej správy ani zo Sociálnej poisťovne k 1. augustu však nevyšiel, čo to znamená „nemusenie platiť“ platbu – odvod v auguste“. A čo september? Potom zaplatíme odvody dvakrát? Kým sa tento stĺpec dostane do tlače, možno sa to dozvieme. Aspoň treba dúfať. Lebo keď už štát so svojou prebujenou administratívou a informačnými systémami za tisíce miliónov nie je schopný urobiť načas a správne ani len to, čo spoľahlivo fungovalo ešte za c. k. mocnárstva, potom je ten štát – prepáčte – na prd aj so všetkými jeho úradníkmi, vrátane tých najvyšších.

Samozrejme, úplne bokom je fakt, že vzhľadom na „zjednodušenie“ plnenia si odvodovej povinnosti zo strany živnostníkov ani povestná divá hus nevie, koľko, či viac či menej a odkedy zas pre zmenu platiť má.

Je absolútne nepodstatné, kto zas čosi nestihol, pokazil, zbabral. Zdá sa – že to bude s najväčšou pravdepodobnosťou napokon asi samotný informačný systém. Veď po tejto zodpovednosti v tejto sfére neexistuje už od čias pamätného kolapsu daňového systému ešte z čias Ivana Mikloša. Túto dobrú prax, nedokázať (nechciet) určiť zodpovedného, ktorý zlyhal, si priateľsky po sebe preberajú všetky vlády, inak bežne k sebe maximálne nepriateľské.

Teraz praktická stránka problému. Desiatitisíce živnostníkov si minimálne dvakrát po sebe budú musieť meniť trvalé príkazy, ak nie trikrát. V auguste neposlať, v septembri poslať (nevieme koľko) a potom ešte raz poslať september (asi), a potom nastaviť október, ak sa tomu systému už uráči fungovať. K tomu tisíce telefonátov a mailov na informácie od úradov.

V dávnejších časoch sa takýto systém milo a eufemisticky nazýval Kocúrkovo. Dnes je to hanebný a neospravedliteľný chaos. Diletantstvo, neschopnosť. Zostáva už len čakať, koľko odmiem si k výplatným páskam na konci roka pripíšu tí, ktorí by v civilizovanej spoločnosti po dohode so zamestnávateľom – štátom – už vlastne ani do zamestnania chodiť nemali.

Ján ČERNÝ

Ekonomiky európskych štátov sú rozdielne, netvorí optimálnu menovú zónu

Prečo euro stále vyvoláva vrásky

Marián TKÁČ – Fotomontáž: Alexander RAČKOVIČ

Podpísaním Zmluvy o Európskej únii 7. februára 1992 v holandskom Maastrichte vyvrcholili prípravy na vznik európskej menovej únie. Ich výsledkom bolo zavedenie eura ako spoločnej meny prvého januára 1999. Na začiatku v jedenástich štátoch, o rok v dvanástich, dnes už v devätnástich.

Grécko sa dostalo do eurozóny ako dvanáste v poradí. Prechod od národných mien k euru bol totiž založený na dvoch princípoch. Na princípe postupnosti a najmä na princípe konvergencie, čo znamenalo podmienenosť vstupu do eurozóny splnením tzv. maastrichtských kritérií. Z týchto kritérií na začiatku nespĺňali Gréci ani jedno. Pripomeňme si ich: 1. Inflácia nižšia ako priemer troch štátov s najnižšou infláciou plus 1,5 percenta. 2. Deficit verejných financií nižší ako 3 percentá HDP. 3. Celkový verejný dlh krajiny nižší ako 60 percent HDP. 4. Dlhodobé úrokové sadzby môžu byť najviac o dva percentuálne body vyššie ako priemer troch štátov s najnižšími sadzbami.

■ PRINCÍP POSTUPNOSTI

Ten v sebe zahŕňal vznik Európskeho menového inštitútu ako predchodcu Európskej centrálnej banky (ECB) prvého januára 1994 na čele s Alexandrom Lamfalussym (nar. 1929, so slovenskými koreňmi), určenie názvu pre spoločnú menu (euro) v decembri 1995, vymenovanie prvých šiestich členov Výkonnej rady (ECB) prvého júna 1998.

Plnenie maastrichtských kritérií sa prvý raz zmeralo v máji 1998. Aj keď viaceré štáty všetky z nich nespĺňali (napríklad Belgicko a Taliansko kritérium dlhu), schválili vstup jedenástich štátov do eurozóny. Grécko muselo rok čakať, lebo kritériá neplnilo takto: inflácia 5,2 percenta (na porovnanie Slovensko v marci 2008, keď sa odklepol náš vstup do eurozóny, 2,2 percenta), úrokové sadzby 9,8 percenta (4,5 percenta), verejný dlh 108,7 percenta HDP (29,4 percenta), inflácia 4 percentá (2,2 percenta). Prvého januára 1999 neodvolateľne zafixovali kurzy jedenástich národných mien voči euru, ktoré sa stalo platidlom v bezhotovostnom styku. Národné meny pre hotovostné platby ukončili svoju platnosť medzi 31. decembrom 2001 (Nemecko) a 28. februárom 2002. V ten deň „prišlo“ o drachmu aj Grécko, aj keď aj naďalej nespĺňalo kritériá. Zdá sa, že aktuálne grécke starosti vyplývajú práve z toho. Od nás sa plnenie štyroch maastrichtských kritérií o deväť rokov neskôr jednoznačne požadovalo. Zaujímavosťou je, že Slovensko sa zaviazalo prijať euro podpisom prístupovej zmluvy 16. apríla 2003 práve v Aténach (a vstúpilo do nej prvého januára 2009).

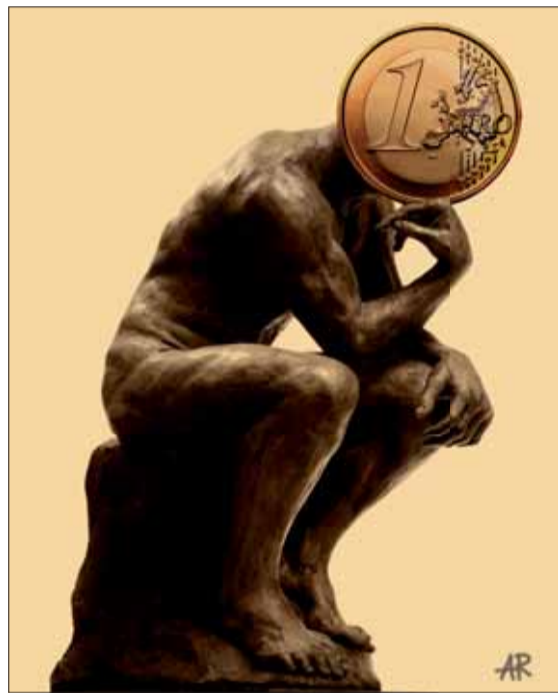
■ PODMIENKY NA EUROÚNIU

Takže Grécko „s protekciou“, ostatní plus-mínus bez nej. Na prvý pohľad by sa teda zdalo, že je všetko v poriadku, euro by nemalo mať väčšie problémy. Lenže ono ich má. Prečo?

Preto, lebo maastrichtské kritériá nezahrňujú všetky tie požiadavky na bezporuchové fungovanie menovej únie, ktoré „predpisuje“ osobitná teória optimálnej menovej oblasti (OMO), ale aj „zdravý rozum“. Teória OMO sa zrodila v súvislosti s integračným úsilím v Európe, aj keď jej otcem je Kanadan Robert A. Mundell (nar. 1932), nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu za rok 1999. Hovorí o zásadných podmienkach, ktoré musia byť splnené, aby akákoľvek menová únia fungovala. Menová únia nie je pritom nič nové pod slnkom. Najstaršou bola Latinská únia medzi Francúzskom, Švajčiarskom, Belgickom a Talianskom, založená v roku 1865, pričom o tri roky do nej vstúpilo aj – Grécko. Únia vydržala do roku 1914. Škandinávská únia existovala v rokoch 1872 – 1892 medzi Švédskom, Dánskom a Nórskom. Obe únie skončili neúspešne a fungovali

s problémami, keďže členské štáty preferovali svoje národné záujmy.

Veľmi krátko (šesť týždňov) existovala aj Menová únia medzi Slovenskom a Českom po rozdelení spoločného štátu prvého januára 1993. Naopak úspešne sa skončila peňažná únia v rámci Nemeckej ríše, začatá v roku 1871. V roku 1875 viedla k vzniku spoločnej meny a založeniu centrálnej Reichsbank. Už to, čo sme doteraz uviedli, niečo naznačuje: Nemecko áno, ostatní nie.

Jadrom teórie sú podmienky, bez splnenia ktorých je ohrozené úspešné fungovanie menovej únie, vlastne akejkoľvek meny. Na osamostatnení sa Slovenska v roku 1993 možno ukázať, že optimálne podmienky musí spĺňať akýkoľvek zložený štát, ak chce udržať svoju menu. Česko-Slovensko ich nespĺňalo, nebolo optimálnou menovou oblasťou, keďže úroveň oboch ekonomík bola dlhodobo rozdielna a spoločná mena nevedla k ich vyrovnávaniu tak, ako sa to Slovensku darilo s vlastnou menou do roku 2008, ale aj s inou menou v porovnaní s Českom. Po roku 1993 Slovensko rapídne znížilo rozdiely v hrubom domácom produkte (HDP) na hlavu v porovnaní s Českom (ale aj s inými štátmi).

■ ŠOKY MENY

Pri značnej miere zjednodušenia klasická teória OMO vychádza z toho, že šoky, ktoré spoločná mena spôsobuje, môžu byť symetrické a asymetrické. Pod symetrickými šokmi sa rozumie zmeny podmienok rovnako pôsobiace na všetky súčasti (štáty) menovej oblasti; pod nesymetrickými šokmi sa rozumejú nerovnomerné ekonomické dosahy na jednotlivé štáty, a tie treba eliminovať. Členstvo v menovej únii by nemalo spôsobovať, aby štát bol vystavený väčšiemu riziku vzniku a následkom asymetrických šokov ako štát, ktorý nie je súčasťou menovej oblasti. Inak povedané, štátu sa musí „oplatiť“ byť spolu s inými štátmi súčasťou menovej únie.

Čo spôsobuje symetrické a čo asymetrické dosahy:

1. Vysoká mobilita (pohyblivosť) pracovných síl a ostatných výrobných faktorov patrí k hlavným vyrovnávacím mechanizmom v prípade asymetrického šoku.

2. Ak ekonomika dosahuje vysoký stupeň integrácie finančných trhov, jej vlastná menová politika stráca na význame.

3. Flexibilita cien a miezd a variabilita reálneho menového kurzu by mala byť čo najvyššia. Ich vysoká

prispôbivosť dokáže reagovať na vzniknuté šoky a nastoliť rovnováhu.

4. Čím je vyššia otvorenosť ekonomiky (odkázanosť na zahraničný obchod), tým jej šok z neexistencie zábran pre obchod škodí menej a zároveň napomáha synchronizáciu hospodárskych cyklov ekonomík v rámci menovej únie.

5. Čím je ekonomika menšia (a zároveň aj otvorenejšia), tým je citlivejšia na výkyvy menového kurzu, preto je pre ňu vhodná účasť v menovej únii. Pri rozširovaní sa eurozóny

sme boli svedkami, že medzi prvými z nových členských štátov sa do nej začlenili Slovinsko (2 milióny obyvateľov), Cyprus (788 tisíc) a Malta (401 tisíc), čo dovedna predstavuje len 0,6 percenta populácie EÚ.

6. Vysoko diverzifikovaná produkcia, ale aj spotreba a zahraničný obchod znižuje citlivosť na asymetrické šoky. V takom prípade akýkoľvek šok, postihujúci ktorúkoľvek odvetvie, nemá významný vplyv na udržanie celkovej rovnováhy. V prípade silne špecializovanej ekonomiky je riziko dosahu asymetrického šoku veľké: takému typu ekonomiky sa odporúča zachovať si nezávislú menovú politiku ako nástroj znovunastolenia rovnováhy.

7. Podobnosť (ba rovnosť) miery inflácie je nevyhnutnou podmienkou úspešného fungovania menovej únie. Ak chcú štáty udržovať pevné menové kurzy, ich inflácia by sa v čase mala zblížovať.

8. Spoločná fiškálna jednota je najdôležitejšia. Myslí sa pod ňou jeden silný rozpočet na úrovni úrovni a rovnaká daňová politika. Samostatnosť rozpočtov a rozdielnosť zdaňovania poškodzuje jednotnú menovú politiku, a naopak, jednotná menová politika má rozdielne dosahy na ekonomiku štátov. Len prísne dodržiavaná fiškálna disciplína štátov môže ako-tak zaručovať bezproblémové fungovanie menovej únie.

Nasledujú tri zásadné podmienky úspešnosti menovej únie:

1. Približne rovnaká úroveň základných ekonomických ukazovateľov jednotlivých štátov Únie (HDP na hlavu, úroveň inflácie, miera nezamestnanosti a pod).

2. Približne rovnaká odvetvová štruktúra ekonomiky.

3. Čo najmenšia rôznorodosť z hľadiska národných vlastností a priorít (mentality) ako predpoklad potrebnej solidarity medzi štátmi.

■ NÁSTRAHY EURA

Je, alebo nie je eurozóna optimálnou menovou oblasťou (OMO)? Už v čase vzniku eura prevládali názory, že eurozóna nebude spĺňať podmienky OMO. Pravdaže, „optimisti“ tvrdili, že postupné prehlbovanie ekonomickej integrácie medzi štátmi eurozóny povedie „v budúcnosti“ k naplneniu kritérií OMO. Stalo sa tak po šestnástich rokoch?

Pri odpovedi na túto otázku porovnáme EÚ, kde v časti členských štátov sa platí eur, s USA, kde sa všade platí dolárom. Už tento samotný fakt (nepokrytie celej EÚ eur) signalizuje problémy s OMO v Európe. Aj rozdiely v ekonomickej úrovni

medzi štátmi EÚ sú zrejme vyššie ako v USA, čo poškodzuje jednotnú európsku menu. To isté platí o štruktúre ekonomiky. Mentálna rozdielnosť európskych národov v porovnaní s Američanmi je rovnako veľká.

Táto rozdielnosť (vrátane jazykových, ale i historických, kultúrnych a sociálnych bariér) spôsobuje, že mobilita pracovných síl aj po znížení obmedzenia pohybu pracovných síl je v USA nepomerne vyššia ako v EÚ. Navyše len nedávno po otvorení „starých trhov práce“ pre „Novoeurópanov“ objavujú sa vážne pokusy o obnovenie obmedzení.

Kritérium integrácie finančných trhov je aj pri samostatnosti rozpočtov členských štátov EÚ v porovnaní s USA vyvážené. Pravda, Európe chýba vlastný systém hodnotiacich agentúr, čo má určitý vplyv na podmienky účasti štátov EÚ na finančných trhoch.

Nizka flexibilita cien a miezd a variabilita reálneho menového kurzu mala svoju váhu nielen pred vstupom štátov do Únie, ale aj ďalej spôsobuje neprijemný asymetrický šok. Ten je oveľa vyšší ako v štátoch, ktoré nepoužívajú euro, nehovoriac o USA.

Euro má problémy aj vzhľadom na rozdielnu mieru diverzifikácie hospodárskej štruktúry a existenciu špecializovaných ekonomík. Ťažko veru „zladit“ menovú politiku pre ekonomiku opierajúcu sa viac-menej o turistiku (Grécko, Cyprus, Malta) s vysoko diverzifikovanou ekonomikou európskych priemyselných štátov. Len ešte raz podčiarknime, že teória OMO odporúča takémuto typu ekonomiky zachovať si vlastnú menu. To je však len teória.

■ FIŠKÁLNY FEDERALIZMUS

V porovnaní s USA však euro zraňuje predovšetkým absencia modelu fiškálneho federalizmu. V Európe neexistuje v podstate nijaký fiškálny prerozdelený mechanizmus, potrebný na vyrovnávanie regionálnych rozdielov, ak neberieme do úvahy príliš náročný, a preto aj neefektívny prístup k eurofondom. V súčasnosti upravuje fiškálne politiky štátov EÚ Pakt stability a rastu (schválili ho v júni 1997 ako dlhodobú stratégiu úspor). Pakt by mal limitovať deficit a verejné dlhy, čo je však v mnohých, najmä veľkých štátoch problémom (majú výnimky ako Francúzsko či Taliansko). Fiškálny federalizmus je zatiaľ v nedohľadne aj preto, že s ním došlo k významnej strate národnej suverenity, štáty by už nemali nijaký účinný nástroj na prípadnú elimináciu asymetrických menových šokov.

Spočítané a podčiarknuté: Súčasná eurozóna nespĺňa požiadavky teórie OMO, a to od samého začiatku. Ak napriek tomu je euro naďalej spoločnou európskou menou, je to aj vo svetle poslednej gréckej krízy skôr dôsledok politických kalkulácií a výhod na strane „veľkých hráčov“. Aj keď ostáva faktom, že eurozóna je exkluzívnym klubom a členstvo v takom klube môže byť – za určitých podmienok – len ťažko vyčísľiteľným prínosom. Toto bola pravdepodobne príčina, prečo slovenská vláda – spoločne s Národnou bankou Slovenska – už v júni 2003 vyhlásili, že výhody členstva v eurozóne prevyšujú jeho nevýhody, ktoré teda reálne existujú – svedčí o nich napokon zdržanlivosť vyšehradských partnerov. Patrí medzi ne nielen strata možnosti, ktoré centrálnej banke poskytuje vlastná mena, ale aj povinnosť záruk za vývoj v iných štátoch eurozóny. Lebo, a to sa denne potvrdzuje, ekonomiky v rôznych regiónoch Európy fungujú odlišne a v nedohľadne je čas, keď budú tvoriť jeden harmonický celok, ktorý sa v odbornej literatúre nazýva „optimálnou menovou zónou“. To sú zrejme okrem iných najdôležitejšie pohľadky, ktoré prevládli vo Veľkej Británii, vo Švédsku i v Dánsku, a tie odmietli povinnosť euro prijať.

Autor bol v rokoch 1992 – 1993 viceguvernér NBS. Medzititulky redakcia

Politické štruktúry 20. storočia a ich ideologické základy

Komunizmus – fašizmus – nacizmus

Milan S. ĎURICA – Karikatúra: dobová tlač

Komunizmus, fašizmus, nacizmus sú bezpochyby významné pojmy. Označujú najvýraznejšie politické štruktúry a ich ideologické základy, ktoré charakterizovali najmä v Európe uplynulého 20. storočia. No v ich bežnom používaní aj v našom slovenskom jazyku sa odráža nejasnosť, nepresnosť a popletenosť, ktorá neraz zapríčiňuje až myšlienkový a hodnotiaci chaos. Každý rok okolo polovice marca v médiách počujeme a čítame o „fašistickom“ režime prvej Slovenskej republiky. Zaujímavé pritom je, že tie isté médiá nikdy ani len nemuknú o „slobodomurárskom“ režime prvej Československej republiky alebo o „boľševickom“ režime druhej Československej republiky a potom Československej republiky do roku 1993.

Vo svetovej literatúre sa už dnes dosiahol podstatný súhlas s presným definovaním týchto pojmov. Všetky tri tieto politické hnutia a z nich vytvorené diktátorské režimy majú spoločné korene v socialistickom hnutí, ktoré vzniklo po Francúzskej revolúcii a začalo sa organizovať v polovici 19. storočia najmä po tom, čo Karl Heinrich Marx a Friedrich Engels vydali v Londýne svoj Kommunistisches Manifest (1848).

■ BOĽŠEVICKÝ TEROR

Jeho ohlas počas prvej svetovej vojny viedol k Leninovej boľševickej októbrovej revolúcii v Rusku v roku 1917 a k jej následkom pod diktatúrou všemocného Josipa V. Stalina, ktorý cez dlhých takmer sedemdesiat rokov vytvoril najbarbarskejší teroristický politický režim v dejinách. Komunistický režim vyvraždil počnúc celou rodinou ruského cára a nespočetných členov vyšších spoločenských vrstiev desiatky miliónov vlastných občanov. A po druhej svetovej vojne sa rozšíril na značnú časť strednej Európy, vrátane našej slovenskej vlasti, ktorých národy a štáty pozbavil najzákladnejších slobôd a veľkej časti ľudských práv. Obete na životoch tohto režimu od samej revolúcie, cez masovú „likvidáciu kulakov“ a vzdelanej vrstvy Ukrajincov a Bielorusov (1929 – 1930) a nasledujúci hladomor 1932 – 1933 sa odhadujú na vyše sto miliónov zotročených, týraných a pozbavených života. Komunistická strana Československa, ktorej odnožou bola v určitom období jej vždy podriadená Komunistická strana Slovenska, pri demokratických voľbách na Slovensku našla v niektorých obdobiach dosť početných sympatizantov, no nikdy nedosiahla ani len pomernú väčšinu.

■ VOŇAVKOVÁ DIKTATÚRA

V Talianskom kráľovstve socialista Benito Mussolini podobne získal taký počet stúpcov, že v koncom októbra 1922 mohutným „pochodom na Rím“ so svojimi Čier-

nymi košelami prinútil kráľa Vittoria Emanuela III., aby ho vymenoval za predsedu vlády. No vzhľadom na to, že Taliansko bolo štátom s drvivou katolíckou väčšinou a sídlom Svätej stolice, Mussolini nedal do názvu svojho hnutia výraz „socializmus“, ale nazval ho „fašizmus“. Jeho symbolom bol starorímsky zväzok prútov (fascis). To malo zvýrazniť najmä nacionalistický charakter režimu, ktorého cieľom bolo dovŕšiť dielo „vytvoriť Talianov“, čo bolo základným programom talianskych vlád po zjednotení celého Talianska v jednom kráľovstve, ktorého stopäťdesiate výročie pred časom oslavovali.

Veľmi významným činom fašizmu bolo likvidovanie povestnej „rimskej otázky“, ktorá od roku 1860 znemožňovala normálne vzťahy Talianskeho kráľovstva a Svätej stolice. Mussolini túto otázku vyriešil tromi dohodami Lateránskych zmlúv, podpísaných obojstranne 11. februára 1929. Talianske kráľovstvo nimi uznalo absolútnu nezávislosť Svätej stolice a Vatikánske mesto ako subjekt medzinárodného práva a vyhlásilo katolícku vieru ako jediné štátne náboženstvo. Svätá stolica uznala Talianske kráľovstvo s hlavným mestom Rím a uzavrela s ním konkordát.

Uvedením korporatívneho systému si fašizmus získal široké masy pracujúcich. Režim nebol demokratický, ale sa otvorene priznával k diktatúre Fašistickej strany, ktorej zakladateľ a vodca sa dával titulovať „Duce“. S diktatúrou, ktorá trvala dvadsať rokov, si Mussolini získal mohutnú oporu v občanoch štátu, lebo jeho režim sa po celý čas až do začiatku druhej svetovej vojny líšil od ostatných dvoch diktatúr v Európe najmä svojou umiernenosťou. Prispúja sa mu jediný ľudský život lokálnymi fašistami zavraždeného socialistického poslanca Giacoma Matteottiho v roku 1924 po tom, čo v parlamente predniesol tvrdú obžalobu proti novému systému, od ktorého očakával uvedenie socializmu sovietskeho typu. Preto sa cítil

byť fašizmom zradený a sklamaný. „Teror“ talianskeho fašizmu spočíval v takmer zábavnom treste núteného vypitia ricínového oleja alebo odsúdenia na kratšie tresty väzenia, pričom sa odsúdenému často dávala možnosť beztrestne opustiť Taliansko, ponajviac odísť do parížskeho exilu a odtiaľ do Moskvy. Fašizmus teda sami Taliani pokladali za navoňkovanú diktatúru („all'acqua di rose“). Možno aj preto našiel aj mimo Talianska značné sympatie a napodobňovateľov.

■ ĎALŠÍ NASLEDOVNÍCI

Zrejme prvým takýmto nasledovníkom bol bulharský premiér Alexander Zankov už v roku 1923. Jedným z prvých napodobniteľov fašizmu bol Rakúšan Adolf Hitler, ktorý v Nemecku založil mohutné hnutie Nemecká socialistická robotnícka strana (NSDAP). Napodobňovali ho ďalší európski štátnici ako Antonio de Oliveira Salazar v Portugalsku, Francesco Franco Bahamonde v Španielsku, Miklós Horthy v Maďarsku, kráľ Carol II. v Rumunsku, generál Ioannis Metaxás v Grécku a Józef Pilsudski v Poľsku. Nechýbali obdivovatelia Mussoliniho ani v baltických štátoch ako Fritz Clausen v Dánsku. Vo Francúzsku sa talianskym fašizmom inšpirovalo hnutie Action Francaise, v Rakúsku Heimwehr, v Belgicku Léon Degrelle s hnutím Rex, v Rumunsku Železná garda, v Chorvátsku Ustaša, v Maďarsku Ferenc Szálasi a jeho Šípové kríže, v Španielsku Falanga, ba aj vo Švajčiarsku a vo Veľkej Británii vznikli organizované skupiny napodobňovateľov Mussoliniho, kde najznámejšia z nich bola British Union of Fascists, ktorú založil v roku 1933 sir Oswald Mosley. Aj v ďalekej Argentíne sa podľa mnohých autorov fašizmom inšpiroval Juan Domingo Perón, ktorý sa stal v roku 1946 prezidentom.

■ FAŠISTICKÝ PRÍKLAD

Je teda celkom pochopiteľné, že fašistický príklad inšpiroval niektorých exponentov aj vo vte-

dajšom Česko-Slovensku. Minister financií Alois Rašín už v novembri 1922 v Česku verejne propagoval zásady talianskeho fašizmu. Socialistický vrah ho smrteľne zranil, Rašín doplatil životom. Už začiatkom roku 1925 sa v Brne ustanovila Národná obec fašistická (NOF) na čele s legionárskym hrdinom Radolom Gajdom (predtým sa volal Rudolf Geidl), ktorý potom pripravoval fašistický štátny prevrat podľa príkladu Mussoliniho. Prevrat sa mal uskutočniť počas sokolského zletu 2. júla 1926, ale prípravy boli odhalené a celá akcia znemožnená.

V roku 1928 začala NOF tesne spolupracovať s Republikánskou stranou zemédeľského a maloroľníckeho ľudu Antonína Švehlu a Milana Hodžu, ktorej polovojenská organizácia Selská jízda napodobňovala fašistické uniformované parády. Podľa Edvarda Beneša v roku 1933 Švehla už „bol úplným fašistom“.

Česká politická strana Národná obec fašistická začala prenikať aj na Slovensko, kde dovtedy mala iba skupinky sympatizantov, zväčša Čechov na Slovensku. Založila časopis Slovenské fašistické noviny, ktorý však pre nezáujem slovenskej verejnosti po niekoľkých číslach zanikol. S talianskym fašizmom sympatizoval v Hlinkovej slovenskej ľudovej strane prof. Vojtech Tuka. V roku 1923 založil Rodobranu, ktorú však po niekoľkých mesiacoch vláda zakázala, takže nemohla vyvíjať nijakú zjavnejšiu činnosť. Postupne vzniklo aj niekoľko iných skupiniek, ktoré sympatizovali s fašizmom, ako napríklad Jednota slovenských junákov (Junobrana) v Slovenskej národnej strane, Slovenské gardy, Liga proti komunizmu a pod., ale nikdy nehrali viditeľnú úlohu v slovenskej politike. Boli za tým takmer výlučne českí štátni a verejní zamestnanci žijúci na Slovensku, prípadne členovia maďarskej menšiny, ktorí si založili Árijský front, inšpirovaný viac Hitlerovou ideológiou.

■ MEIN KAMPF

Od roku 1938 sa podľa vzoru talianskych fašistov organizovali radikálni nacionalisti v Hlinkovej slovenskej ľudovej strane, ktorí si založili Hlinkovu gardu. Čoskoro sa však dostali do konfliktu s vedením štátostrany, ale dostávali podporu a ochranu z Nemeckej ríše. Napriek tomu sa im však nikdy nepodarilo odstrániť predsedu strany a prezidenta republiky Jozefa Tisa a úplne sa zmocniť vlády v Slovenskej republike. Prvú Slovenskú republiku charakterizovali vážni historici ako štát s autoritatívnym režimom kresťanského nacionalizmu.

Najúspešnejším napodobniteľom Mussoliniho bol bezpochyby Adolf Hitler, ktorý od neho prevzal aj svoj titul „Führer“ (nemecký preklad talianskeho „Duce“). No veľmi skoro sa vzdialil od ideológie fašistického nacionalizmu, keď v roku 1924 vydal prvý diel svojho Mein Kampf. Tam už celkom jasne definoval svoj program radikálneho rasizmu a mocenského expanzionizmu v duchu tradičného „Drang nach Osten“. Na rozdiel od Mussoliniho nevybral si cestu k moci revolučnými gestami, ale využitím demokratických práv a slobôd na mohutnú agitáciu mas trpiacich následkami prehranej vojny. Už pri voľbách v roku 1930 Hitlerova NSDAP z dovtedajších dvanásť mandátov získala takmer desaťnásobok – stosedem mandátov. V nasledujúcich rokoch ekonomická a finančná kríza, ktorá zapríčiňovala skrachovanie bánk a v Nemecku vyše šesť miliónov nezamestnaných, iba privádzala k Hitlerovi stále mohutnejšie masy. V apríli 1932 pri voľbách za

riíškeho prezidenta Hitler získal vyše trinásť miliónov hlasov, takže opäť zvolený prezident, staručký maršal Paul von Beneckendorf und Hindenburg, ktorý bol prezidentom od roku 1924, musel s ním rátať. Keď v marci 1933 voľby do parlamentu jednoznačne vyhrala Hitlerova NSDAP, neostávalo mu iné, ako potvrdiť riíškeho kancelára Adolfa Hitlera, ktorého vymenoval už koncom januára. Hitler si 24. marca 1933 dal odhlasovať „zmocňujúci zákon“, ktorým získal pre svoju vládu právo vydávať zákony bez ohľadu na ústavné procedúry. Týmto sa postupne zmocnil celého vedenia ríše a začal budovať svoj totalitný režim jedinej strany NSDAP. V novembri toho istého roku vyhlásil nové voľby, pri ktorých jeho strana dosiahla deväťdesiatdva percent odovzdaných hlasov. Keď potom 2. augusta 1934 prezident Hindenburg zomrel, Hitler spojil funkciu prezidenta a kancelára a stal sa absolútnym diktátorom ríše. Už 19. augusta dal si to potvrdiť plebiscitom.

Potom už svetová tlač každých niekoľko dní referovala o nových „úspechoch“ tak vnútornej, ako aj medzinárodnej Hitlerovej politiky, ktorá ohrozovala bezpečnosť strednej a postupne i západnej Európy. V januári 1935 získanie späť Saarska, následne zavedenie všeobecnej vojenskej služby, v nasledujúcom roku vypovedanie Locarnskej zmluvy a obsadenie Porýnska vynieslo Hitlerovi až 99-percentný súhlas pri najbližších voľbách. Potom uzavrel priateľskú dohodu s Rakúskom a organizoval veľkolepé olympijské hry v Berlíne. Na celoriíšskom sneme NSDAP v septembri už verejne vyhlásil svoj protiboľševický postoj, ktorý potvrdil uznaním španielskej vlády generála Francisca Franca, čím si znepriatelil predtým obdivovaného a napodobňovaného sovietskeho diktátora Stalina, po príklade ktorého uviedol v Nemecku aj pracovné tábory a geografické presuny mas obyvateľstva. Práve v tom období Stalin na Svetovom kongrese Tretej Internacionály v Moskve vyhlásil otvorený boj proti „fašizmu“, mysliac tým na Hitlerovu Nemeckú ríšu. K čomu potom viedla národnosocialistická politika Adolfa Hitlera, to si celý svet ešte aj dnes živo pamätá.

■ KORENE A VÝHONKY

Ale práve tu musíme identifikovať príčinu historicky nepresných až absurdných, ale ešte stále dosť rozšírených pomenovaní troch spomínaných diktatúr. Všetky tri majú korene v európskom socializme. Socialista Mussolini sa však dištancoval od socializmu a nazval svoj systém fašizmom. Socialista Hitler ostával verný svojej Nemeckej národnosocialistickej robotníckej strane. Pretože sa Rusko už od roku 1922 definovalo ako Zväz sovietskych socialistických republík, socialista Stalin nemohol pripustiť, aby sa iné režimy označovali týmto prívlastkom. Preto zaviedol tak pre Nemecko, ako aj pre Taliansko striedavé výrazy „fašizmus“ a „nacizmus“, ktoré sa pri bezhlavom opakovaní ruských vzorov ujali aj vo všetkých satelitných štátoch ZSSR. Po dostatočnom časovom odstupe treba, aby sa tieto diktatúry označovali korektnými historickými výrazmi: „boľševické (alebo: sovietske) Rusko“, „fašistické Taliansko“ a „národnosocialistické (prípadne nacistické) Nemecko“. Ale hovoriť o „fašizme“ v Nemecku je úplne pomýlené. Používať tieto prívlastky vo vzťahu k iným štátom a národom, ako aj označovať všetky „nedemokratické“ štáty výrazom „fašistické“ je z historického hľadiska nepresné, konfúzne a v niektorých prípadoch až absurdné.

NA MARGO

Svetový kongres Slovákov po niekoľko desaťročí predstavoval najvýraznejšiu, najpočetnejšiu a najaktívnejšiu organizáciu Slovákov v zahraničí, pilier slovenského exilu. Neúnavne najmä zmedzinárodňoval „slovenskú otázku“ – osobitne v rámci medzinárodného procesu pred a po Helsinskej konferencii. Dômyselne a aktívne využil medzinárodnú pôdu, ktorú rešpektovala aj vtedajšia ČSSR a jej diplomacia, na to, aby osobitne poukazoval na pomery na Slovensku a na postavenie Slovákov.

Svetový kongres Slovákov

Helsinský proces sa začal ešte v roku 1972 a vyvrcholil v roku 1975 prijatím Záverečného aktu. Ten podpísalo okrem ČSSR, ktorú vtedy zastupoval G. Husák, tridsaťdva európskych štátov, vrátane Vatikánu, USA a Kanady. Záverečný akt obsahoval desaťbodový záväzný program; jedným z bodov bola rovnoprávnosť a sebaurčenie národov, ako aj svedomitie plnenie záväzkov podľa medzinárodného práva. Záverečný akt kládol dôraz na riešenie humanitných otázok a dodržiavanie ľudských opráv. Preto sa následne v roku 1978 v Belehrade a v rokoch 1980/1981 v Madride konali helsinské konferencie o plnení záväzného aktu. SKS bol na nich tiež zastúpený.

Celý tento európsky proces bol vlastne začiatkom tej Európy, v ktorej žijeme dnes! A SKS bol práve tou slovenskou organizáciou, ktorá sa na tomto procese aktívne zúčastňovala.

Základným princípom SKS pri jeho vzniku v júni v roku 1970 bolo dosiahnuť „uplatnenie práva Slovákov na sebaurčenie až do odtrhnutia“, ako to formuloval jeho predseda Štefan B. Roman v roku 1988 v liste vtedajšiemu predsedovi Matice slovenskej V. Mináčovi. Ten list je dnes dokumentom o vtedajšej polemike a zásadných rozporoch. Pokiaľ ide o pomery v ČSSR, najmä v Čechách, na základe Helsinského aktu vznikla Charta 77.

Vznik SKS v roku 1970 a o rok neskôr potom zvolenie do jeho čela slovensko-kanadského podnikateľa Štefana B. Romana, rodáka z Veľkého Ruskova, znamenalo, že sa združilo dovtedajších stošesťdesiatštyri organizácií Slovákov žijúcich v zahraničí. Tie mali dovedna vyše milión členov, ako to nedávno pripomenul v Bratislave jeden zo zakladajúcich členov SKS zo Švajčiarska Aristid Zelenay.

V osobe Štefana B. Romana, ktorý bol predsedom až do svojej náhlej smrti v roku 1988, získal SKS výraznú medzinárodne uznávanú osobnosť, o. i. ocenenú v Nemecku Európskou cenou Karola IV. a oceňovanú niekoľkými pápežmi. SKS okrem mnohých iných aktivít usporadúval každé tri roky aj festivaly mládeže. Po roku 1989, po vlne prvotného nadšenia a návštev na najvyššej úrovni, obnovení kontaktov s obnovenou Maticou slovenskou postupne medzinárodný i domáci vplyv SKS klesal, až zanikol. O to väčšmi je naliehavejšie vedecky posúdiť úlohu SKS vtedy, keď bol nielen na organizačnom a medzinárodnom vrchole, ale mal – ako jediná slovenská organizácia – program demokratického, do Európy začleneného samostatného Slovenska.

(ddk)

S Petrom JAŠEKOM o prvej konferencii o Svetovom kongrese Slovákov Štefanovi Romanovi vlast' mnohé dlhuje

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto: SNN

V roku 1970 vznikol Svetový kongres Slovákov, najvýznamnejšia pluralitná a ekumenická exilová organizácia, mimoriadne významná aj pre svoje medzinárodné aktivity. Jedným z hlavných cieľov SKS, ktorý sa opiera o vízie, vytrvalosť a postavenie úspešného kanadského podnikateľa slovenského pôvodu Štefana B. ROMANA, bolo dosiahnuť slovenskú štátnosť v demokratických medzinárodných, ale i domácich pomeroch. Je pozoruhodné, že podiel SKS na vzniku Slovenskej republiky dodnes nepatrí medzi samozrejmosť tak historického, ako aj všeobecného povedomia. Až teraz sa na slovenskej pôde uskutočnila vlastne prvá vedecká konferencia o pôsobení SKS. Odznelo na nej trinásť referátov historikov i svedkov a priamych aktérov činnosti SKS. Ako na tomto fóre uviedol jeden z referujúcich Viliam Jablonický, „mladá a iniciatívny spoluorganizátor konferencie bol historik Peter Jašek a aj vďaka nim zostavenému programu sa medzi účastníkmi konferencie ocitli aj bývalí aktéri, členovia a funkcionári SKS“. Maticný týždenník požiadal Petra JAŠEKA o rozhovor.

• Kto bol iniciátorom konferencie o SKS?

Dalo by sa povedať, že išlo o širšiu iniciatívu viacerých ľudí, aj keď dosť nezávisle od seba. Osobitne musím spomenúť pani profesorku Emiliu Hrabovcov, riaditeľku Slovenského historického ústavu v Ríme, ako aj pána Dušana Tótha, bývalého generálneho tajomníka kongresu. Samotná myšlienka nevznikla zo dňa na deň. Ako historik sa v Ústave pamätí národa venujem najmä téme normalizácie a pádu komunistického režimu v roku 1989. Pri výskume tohto obdobia som sa viackrát dostal do kontaktu s existenciou Svetového kongresu Slovákov a významnou úlohou, ktorú zohral. Téma exilu rezonovala na viacerých konferenciách, ktoré ÚPN v minulosti zorganizoval, za všetky spomeniem veľkú konferenciu o protikomunistickom odboji v roku 2011. A keďže na tento rok pripadlo štyridsiate piate výročie od prípravného generálneho zhromaždenia Svetového kongresu Slovákov (konalo sa v New Yorku 19. – 21. júna 1970 a kongres na ňom de facto vznikol), zrodil sa nápad pripomenúť vznik SKS organizovaním konferencie.

• Priblížite nám, ako sa robil výber tém a prednášateľov.

Na účasť sme sa usilovali osloviť tých slovenských historikov, ktorí sa vo svojej tvorbe venujú téme slovenského exilu v druhej polovici 20. storočia, títo však predstavujú dosť úzku skupinu. Navyše sa niektorí z rôznych príčin zúčastniť ani nemohli. Rád by som tiež zdôraznil, že sme mali veľkú snahu pozvať žijúcich aktérov a predstaviteľov kongresu, čo sa čiastočne podarilo splniť, aj keď viacerí oslovení tiež nemohli na konferenciu prísť. Z tých, ktorí prišli, by som rád osobitne spomenul popri páni Dušanovi Tóthovi dcéru zakladateľa kongresu Štefana Romana Annu Romanovú či pána Aristida Zelenaya, dlhoročného člena a funkcionára kongresu.

• Akú odozvu mala téma konferencie aj možnosť jej konania v Bratislave u oslovených odborníkov – boli veľké rozdiely medzi tým, ako k tomu pristupovali, ako hodnotili zameranie konferencie?

Väčšina oslovených historikov, dovolím si povedať, s potešením prijala pozvanie vystúpiť na konferencii a ocenila skutočnosť, že sa na Slovensku podobné podujatie uskutočnilo. Napokon išlo v podstate o prvú konferenciu zameranú na tému Svetového kongresu Slovákov, ktorú by sme na mape slovenskej historiografie našli zaradenú pod „hic sunt leones“. Pokiaľ viem, tak popri niekoľkých skor popularizačných článkoch bola doteraz na Slovensku publikovaná iba jedna vedecká štúdia na túto tému.

• Téma konferencie bola pozoruhodná – ukázala na hlboké národné tradície zápasu proti režimu, komunistickému osobitne. Konferencia poukázala na to, že sa to vlastne začalo ešte pred skončením druhej svetovej vojny – čo bolo z toho pre vás ako spoluorganizátora najpozoruhodnejšie či nové?

Myslím si, že konferencia priniesla veľmi veľa nových informácií o aktivitách kongresu, čím aj splnila cieľ, ktorý sme jej organizácii sledovali. Ako som spomenul, téma SKS je v slovenskej historiografii vlastne nová. Mnohí autori píšuci o exile sa zameriavajú najmä na obdobie krátko po skončení druhej svetovej vojny. Pritom vznik kongresu bol prelomovou udalosťou v dejinách slovenského exilu a postavil ho na kvalitatívne vyššiu úroveň. Rovnako tak rozsah aktivít kongresu bol mimoriadne široký. V neposlednom rade treba spomenúť, že kongres popri boji proti komunistickému režimu žiadal aj dôsledné uplatnenie samo-

Účastníci konferencie v historických priestoroch NR SR.

určovacieho práva pre slovenský národ, vo viacerých dokumentoch sa spomína slobodné a demokratické Slovensko ako jeden z cieľov kongresu.

• Na konferencii ste boli predstaviteľom novej generácie historikov. Vašou témou boli kontakty SKS so slovenským disentom – čo z toho sú už len dejiny a čo ostalo nosné?

Z môjho pohľadu sú to dejiny, predsa len od pádu komunistického režimu už uplynulo viac ako štvrtstoročie. Pád komunistického režimu bol moment, ktorý tieto vzťahy ukončil, resp. dostali celkom novú formu, keďže disent v tej podobe, v akej sa v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch sformoval, už stratil svoje opodstatnenie. Každopádne história týchto kontaktov a vzájomných vzťahov je veľmi zaujímavá. Podnet na organizovanie Sviečkovej manifestácie, ktorý vyšiel od Mariána Štastného ako podpredsedu SKS, je iba vrcholom pomyselného ľadovca. Kongres venoval veľa úsilia na to, aby upozornil na porušovanie občianskych práv a náboženských slobôd komunistickým režimom na Slovensku. Tieto aktivity sú však na Slovensku, žiaľ, neznáme.

• Výraznou postavou SKS bol nepochybne Štefan Roman. Ako s odstupom času nazeráme na jeho činnosť? Je už hodnotenie uzavreté, alebo naopak sú ešte nepreskúmané archívy, ktoré môžu rozšíriť doterajšie znalosti – a o čom? Na konferencii sa zúčastnili aj priami potomkovia Štefana B. Romana. Ako oni hľadajú na potrebu venovať sa tejto osobnosti na Slovensku?

Štefan Roman bol bezpochyby najvýznamnejším predstaviteľom SKS. Bez jeho osobného angažovania a finančnej podpory by bolo nemysliteľné, aby kongres vznikol a úspešne pôsobil. Slovensko je Štefanovi Romanovi ešte mnoho dlžné, pretože to bol človek, ktorý pre Slovensko urobil nesmierne veľa. Aj na konferencii odznelo, že vývoj Slovenska po roku 1989 mohol byť iný, ak by sa Roman dožil pádu komunistického režimu. Preto je zarážajúce, ako málo o ňom vieme. K dispozícii máme sotva základné informácie, nieto ešte spracovaný životopis vo forme vedeckej monografie. Prakticky od konca vojny sa angažoval

Historik Peter JAŠEK

odznela oná slávna veta, že želania, s ktorými Slovákov vypravádzala, sa nekončia pri vatikánskych dverách, ale až v ich vlasti. Napokon konanie generálneho zhromaždenia SKS v Ríme v roku 1975 nebolo náhodné. Dnes je však akoby zabudnuté, referát prof. Emilie Hrabovcov na túto tému patril k jedným z vrcholov konferencie...

Bezpochyby s tým možno súhlasiť. Pani profesorka vo svojom príspevku poukázala na najširšie súvislosti a význam tohto generálneho zhromaždenia, ktoré sa vtedy konalo po prvý raz v Európe, keďže predchádzajúce boli na americkom kontinente. Ako z referátu vyplynulo, bola to vo veľkej miere zásluha Štefana Romana ako hlboko veriaceho človeka, ktorý za miesto konania vybral kolísku kresťanstva. Voľba to iste nebola jednoduchá, pretože medzi aspekty, ktoré bolo treba zohľadniť, bola aj možná reakcia komunistického režimu a zásahy proti veriacim na Slovensku. Napokon, samotný referát by mal byť vo forme vedeckej štúdie publikovaný spolu s ďalšími príspevkami v plánovanom zborníku.

• Pikantériou konferencie, ak to tak môžeme nazvať, bol referát o správach čs. veľvyslanectiev – slovník správ diplomatov a spravodajcov akoby nachádzal ešte aj dnes mediálnu ozvenu. Ako to vníma historik?

Ako organizátori sme boli veľmi radi, že sa na konferencii zúčastnili aj českí historici, ktorí priniesli pohľad na SKS spoza rieky Moravy. Príspevok pána Petra Kubíka bol založený na materiáloch z archívu česko-slovenského ministerstva zahraničných vecí v Prahe, ktoré, ako ukazujú dokumenty, prijalo založenie kongresu nepriateľsky. Niet sa tomu čo čudovať, veď SKS sa netajil svojím antikomunistickým postojom. A jeho politika zmedzinárodného slovenskej otázky bola pre česko-slovenskú vládu ako červené súkno pre býka. Slovník týchto dokumentov je voči kongresu veľmi nepriaznivý, o to viac človeka zarazi, keď niektoré z fráz ani dnes, žiaľ, nevymizli z odborného či mediálneho priestoru.

• Bola konferencia dostatočne spoločenská, politicky rešpektovaná, boli tam predstavitelia verejného života, bol o ňu alebo jej tematiku či jednotlivé referáty mediálny záujem?

Čo sa týka záujmu širokej verejnosti, tak ten prekonal naše očakávania. Počas celého programu prakticky v sále nebolo voľné miesto, čo rozhodne na vedeckých konferenciách v našich geografických šírkach nie je zvykom.

• Bude sa podobná konferencia opakovať?

Pevne verím že áno a konferencia sa stane prvým krokom na ceste k lepšiemu poznaniu aktivít kongresu a v budúcnosti na ňu nadviažu ďalšie podujatia. Vhodná príležitosť na zorganizovanie ešte väčšej konferencie zameranej na aktivity SKS bude o päť rokov, keď si pripomenieme päťdesiate výročie od založenia kongresu. Toto okružle výročie si zasluži dôstojné pripomenutie.

Národno-zjednocovací proces bernolákovcov a štúrovcov

„Dajme sa rozťať a krv do poslednej kvapki vilejme...“

Stanislav MÁJEK – Maľba: Zo zbierok Múzea Ľudovíta Štúra v Modre

Pri príležitosti dvesto tridsiateho výročia narodenia kňaza a básnika Jána Hollého (22. 3. 1875) v jeho rodnej obci Borskom Svätom Mikuláši usporiadali spomienkovú slávnosť, na ktorej historička profesorka PhDr. Eva Fordinálová, DrSc., rodáčka Hollého, mala prednášku, v ktorej sa zaoberala vplyvom Jána Hollého na generáciu štúrovcov, aby tak pripomenula aj dvojsté výročie narodenia Ľudovíta Štúra.

Andrej Kováčik: Návšteva štúrovcov u Jána Hollého. Udalosť sa viaže k dátumu 11. – 16. júla 1843.

Dôležitými aspektmi národného pohybu v 18. a 19. storočí boli sociálne otázky a uchovanie slovenskej národnej identity proti maďarizačným tlakom. Inteligencia koncom 18. storočia považovala za podstatné mať spisovný jazyk. Tejto myšlienky sa ujali študenti katolíckeho generálneho seminára v Bratislave pod vedením profesora Michala Kratochvíla. Problematiku spracoval študent Anton Bernolák v spise *Dissertatio Philologico-Critica de Literis Slavorum* a jeho vydanie v roku 1787 považujeme za kodifikáciu prvého slovenského spisovného jazyka. Označujeme to ako začiatok slovenského národného obrodenia.

EPOS O SVÄTOPLUKOVI

Bol to nielen obranný krok proti presadzovanej maďarizácii, ale napokon aj odklon od zaužívaných češtiny. Ján Hollý, ktorý svoje diela písal v bernolákovčine a pre ich obsah sa stal národným buditeľom, uviedol slovenčinu do literatúry.

Profesorka E. Fordinálová zdokumentovala, ako Hollého tvorba a najmä epos *Svatopluk*, vydaný v roku 1833, mali zásadný vplyv na Ľudovíta Štúra a jeho spoločníkov najmä po ideologickej stránke. Hollého verše v epose: „Večne-li odsúden k tomu náš je tu na svete národ, / Pod cudzím aby len sme zaprahli díchaľ jarmom, / A vlastnú slobodu, vlastnú ňeužívali volnosť? / Čož na to utlačení povedá nám ňekdy potomci? / Radšej smrť slavnú a hrđinskú zvolme si úmor, / Dajme sa rozťať a krv do poslednej kapki vilejme, / Kľeslú než slobodú v otrockém jarme nariakať!“ tak zapôsobili na mladú, revolučne naladenú generáciu štúrovcov študujúcu na evanjelickom lýceu v Bratislave, že Spoločnosť československá (založená roku 1837) sa premenovala na Spoločnosť česko-slovenskú.

NÁVŠTEVA V MADUNICIACH

Štúr a jeho priatelia začali Hollému prejavovať mimoriadnu úctu a už prvý pokus o kontakt s ním hovoria, že ide o proces národného uvedomova-

nia. Štúr navštívil Hollého v roku 1835 v Maduniciach, na čo často spomínal a stvárnil to i v selanke venovanej Panu Janu Hollému.

E. Fordinálová napísala: „Štúr začal Hollému preukazovať veľkú úctu, v najväčšej miere sa zaslúžil o vytvorenie Hollého kultu u členov Spoločnosti v nasledujúcich rokoch a bol prvý, kto začal Hollého nazývať Otcom.“

NIE ČESI, ALE SLOVÁCI

Štúrovi veľmi záležalo na spoločnom postupe katolíkov a evanjelikov v národnej otázke. Bol tu však rôzny pohľad na používanie jazyka. Katolíci písali Bernolákovou kodifikovanou slovenčinou, ktorá bola pre evanjelikov „neprijateľná“, lebo sa pridrižovali češtinu. Pod vplyvom Hollého veršov nastal v Spoločnosti poslovenčovací proces, keď si priznali, že „... my nepíšeme v reči Slovenské, ale České, a nejsme Čechové, ale Slováci“, a preto v svojich prácach začínajú používať slovakizmy. Svedčí to o jasnom uvedomovaní si svojho „slovenstva“.

Do tohto obdobia prichádza na scénu rodák Jána Hollého, čerstvo vysvätený katolícky kňaz (15. 4. 1836) Jozef Ščasný (narodený 10. 4. 1813). Bol generácie najmladší člen bernolákovskej skupiny, ktorý Hollého nasledoval nielen v kňazskom povolani, ale aj v jeho národných aktivitách. Prvou jeho kapláňkou sa stal Uhrovec, kde pôsobil v rokoch 1836 – 1838. Tam sa spriatelil s Ľudovítom Štúrom a jeho starším bratom Karolom. Malo to veľký význam najmä pre národno-zjednocovací proces medzi katolíckimi a evanjelikmi. Ščasný mal bohatú knižnicu, kde nechýbali vydané diela Hollého, niektoré ešte v rukopise, z čoho bratia Štúrovci čerpali národné povedomie. Keď v roku 1842 išiel Štúr žiadať povolenie na vydávanie *Národných Slovenských Novín* s prílohou *Orel Tatranský*, zastavil sa aj u farára Ščasného v Drietome, lebo potreboval podpisy slovenskej inteligencie z oboch konfesijných táborov. Ščasný mu získal štyridsaťštyri podpisov katolíckych kňazov s tým, že noviny budú v slovenčine.

ZOBÚDZANIE SYNOV...

Prv než Ľudovít Štúr odcestoval v októbri 1838 na štúdiá do Halle, išiel sa rozlúčiť do Maduníc s Jánom Hollým a po návrate na jeseň 1840 ho opäť navštívil. Ako píše E. Fordinálová, „priamo z Hollého úst získal definitívne presvedčenie o slovenskej národnej svojbytnosti“.

Bez vplyvu na štúrovcov neostali ani verše Hollého v žalospeve *Plač matky Slávy nad odrodilými sinami a dvojveršie z Chválospevu na Antoňa Bernoláka: Zbud' sinov odrodencov, / A spolu zjednotení ke svj sa navrátili matce.* (I dnes sa tieto verše týkajú mnohých pracovníkov v našich médiách, ktoré v hlavných večerných vysielaniach uprednostňujú české programy.)

Hollému pri príležitosti jeho menín štúrovci vzdali zdravicu mimoriadnu úctu. Padli aj výhrady voči Bernolákovskej slovenčine, ktorá zohrala významnú úlohu v danom historickom čase, najmä v jeho diele.

S POZEHNANÍM HOLLÉHO

V tom čase silnela vlna maďarskej národnostnej perzekúcie, ale českí vlastenci mlčali, čo Štúra pobúrilo. Nedosiahol pomoc ani od panovníckeho dvora, kam poslal Slovenský prestolný prosbopis. Pochopil, že dosiahnuť svojbytnosť a zabrániť pomaďarčeniu možno čeliť na základe nového spisovného jazyka prijateľného pre väčšinu Slovákov, k čomu sa musí dospieť na základe zjednotenia katolíkov a evanjelikov.

V Bratislave pôsobil Ústav reči a literatúry slovenskej, v ktorom Štúr po návrate z Halle zaujal popredné miesto. Jeho členovia na rokovaní

14. februára 1843 odporúčali prijať za spisovný jazyk strednú slovenčinu. L. Štúr, J. M. Hurban a M. M. Hodža na stretnutí v Hlbokom 11. – 16. júla 1843 rozhodli o kodifikácii spisovnej slovenčiny na základe stredoslovenského nárečia. Považovali za potrebné navštíviť už 17. júla uznávanú autoritu J. Hollého v Maduniciach, aby im dal na to požehnanie. Požehnanie dostali, čo bolo dobrým signálom aj pre katolícku inteligenciu, ale on v svojej tvorbe ostal pri bernolákovčine, na ktorú bol zvyknutý. Ako vyplýva z listu J. Hollého M. Hamuljakovi, návštevníci prisľúbili, že budú písať už len po slovensky.

KROKY K SLOVENČINE

Podrobne o návšteve a požehnaní píše E. Fordinálová (LT 11 – 12, 2015). Požehnanie Hollého umožnilo ďalšie kroky evanjelikov a katolíkov o konečnej podobe spisovnej slovenčiny. V auguste 1844 sa uskutočnilo zakladajúce valné zhromaždenie spolku *Tatrín* v Liptovskom Mikuláši, kde oficiálne schválili rozhodnutie o novej kodifikácii z roku 1843. V roku 1846 vyšiel Štúrov kodifikačný spis *Nauka reči slovenskej* a rozprava *Nárečia slovenskú alebo potreba písania* v tomto nárečí.

V Čachticiach sa na 4. valnom zhromaždení spolku *Tatrín* 9. a 10. augusta 1847 stretli zástancovia štúrovskej a bernolákovskej spisovnej slovenčiny, potvrdili stredoslovenské nárečie a prijali pripomienky Hodžu k štúrovskému pravopisu. Nastala v ňom zmena fonetického princípu na etymologický. V októbri 1851 v Bratislave sa obe strany dohodli na reforme štúrovskej spisovnej slovenčiny podľa návrhu M. Hattalu a v roku 1852 vyšla jeho príručka nového pravopisu *Krátka mluvnica slovenská*. Vývoj spisovnej slovenčiny v ďalších rokoch síce pokračoval, ale Štúrova zásada ostávala. Treba konštatovať, že národné zjednotenie katolíkov a evanjelikov prinieslo dobré ovocie.

Jána Hollého po vyhorení fary v Maduniciach 3. mája 1843 a pre zlý zdravotný stav prijal na Dobrej Vode priateľ Martin Lackovič, kde ho navštívili aj štúrovci. K vývoju spisovnej slovenčiny sa už nemohol vyjadrovať. Zomrel 14. apríla 1849. Zastúpil ho jeho rodák a Štúrov priateľ Jozef Ščasný, ktorý bol aj členom jazykovo-výboru spolku *Tatrín*. Ščasný sa zúčastnil na rokovaní spolku *Tatrín* aj na dôležitom rokovaní v roku 1851 o Hattalovej gramatike. Jeho ďalšie kňazské pôsobiská po Uhracovi boli Drietoma, Nitra, Chynorany, Dražovce, Sládečkovce (Močenok), odkiaľ odišiel na odpočinok do Bratislavy, kde zomrel 1. decembra 1889. Pochoval ho na Ondrejskom cintoríne, ale, žiaľ, hrob sa pri zmene cintorína na park nezachoval.

V národne uvedomelej rodine z predmestia Mikuláša na Nižnom Huštáku sa pred sto tridsiatimi piatimi rokmi 31. júla 1880 narodil na dnešnej Moyseovej ulici v rodine drobného remeselníka Volka syn Ján, prasnovec geniálneho revolučného bojovníka a básnika Janka Kráľa. Starý otec malého Jána Volka Ondrej Kráľ bol bratom i spolubojovníkom Janka Kráľa. Matka malého Janka Mária, rodená Kráľová, svojho strýca Janka veľmi dobre poznala, pamätala sa na neho a obdivovala celé jeho životné dielo. Aj svojho novorodeného syna pomenovala po tomto slávnom štúrovcovi. Len čo začal Janko súvislejšie vravieť, recitoval *Kráľove verše*...

Láska k slovenskej prírode a k jeho ľudu, ako aj túžba po slobode a širokých rozletoch ostali Jánovi Volkovi ako dedičstvo po jeho predkoch – štúrovcoch. I to prímeno Starohorský si zvolil podľa tradičného zvyku štúrovcov...

Posledný štúrovec

Pavol M. KUBIŠ – Foto: archív autora

Ján Volko Starohorský ako 96-ročný na stretnutí s ochranármi prírody.

Levoči si oblúbil prírodnú vedu. V roku 1908 po ukončení štúdiá zemepisu a prírodných vied na Budapeštianskej univerzite stal sa učiteľom. Prijal miesto v Hybiach, neskôr vymenil viacero miest. S nadšením privítal vznik republiky Čechov a Slovákov a za národnú i morálnu povinnosť si pokladal vrátiť sa do rodného Mikuláša a pomáhať pri výchove novej slovenskej generácie, a popri tom rozvíjať podľa najnovších zásad a poznatkov prírodnej vedy na Slovensku.

Dvadsať rokov pôsobil na Gymnáziu Michala Miloslava Hodžu. Po zmene politických pomerov v roku 1939 požiadal o penziónovanie. Zapojil sa do práce v Múzeu Slovenského krasu, ku vzniku ktorého sám dal v roku 1904 podnet.

Na tomto priestore ani nemožno v skratke pospomínať obrovské životné a vedecké dielo profesora Jána Volka-Starohorského. Napísal vyše stošesťdesiat prác uverejnených v rôznych časopisoch; je autorom dvoch významných publikácií *Prírodné bohatstvo Liptova* (1924) a *Ochrana prírodných pamiatok* (1941). Umrel v Bratislave 17. decembra 1977 vo veku deväťdesiatšesť rokov.

Jeho širokú odbornú činnosť a jeho celospoločenskú zaangažovanosť v rozmanitých odborných, vedeckých a kultúrnych funkciách si dodnes pripomätávajú nielen v Liptove, ale i na celom Slovensku. Jedni ho považujú za zakladateľa modernej slovenskej speleológie – jaskyniarstva. Iní zasa sozológie – ochrany prírody. Ďalší za geológa, muzeológa, geografa, učiteľa i publicistu. Kto pozná jeho životné diela, považuje ho za človeka, ktorý z čistého idealizmu prijal za životné heslo Štúrove idey.

BESEDNICA

V roku 1966 pre Bratislavu slávnostne otvorili vodárenský zdroj Podunajské Biskupice. Šesť studní vyhlbených a vystužených v štrkopieskových naplaveninách Dunaja na Žitnom ostrove mohli dodávať až tisícvesto litrov kvalitnej pitnej vody za sekundu. Lenže už pätnásť rokov pred otvorením vodného zdroja sa dokončovala stavba prvých prevádzok rafinérie Slovnaft práve na najväčšej zásobárni pitnej vody v Európe. Ochrane životného prostredia a vody sa vtedy nevenovala nijaká pozornosť.

Žitný ostrov 1971

Problémy sa začali v roku 1971. V pitnej vode sa objavili fenoly, ťažké zvyšky ropných látok. V takto znečistenej vode boli vhodné podmienky na rast vláknitých baktérií sferotinus natans, ktoré z vodovodných batérií vytekali vo forme slizu. Na spomalenie rastu baktérií pridávali do vody modrú skalicu a vysoké dávky chlóru. Taká voda však už nebola vhodná na používanie ako pitná. Nasledujúcich deväť mesiacov bola polovica obyvateľov hlavného mesta Slovenska bez pitnej vody z vodovodných kohútikov. Platilo to pre domácnosti aj pre všetky pracoviská, školy, škôlky, jasle či zdravotné zariadenia. Materiály z roku 1971 hovoria, že až stodvadsaťtisíc obyvateľov Bratislavy bolo odkázaných na zásobovanie pitnou vodou iba z cisterien. Voda z vodovodu sa mohla používať len na splachovanie toaliet. Čakanie na cisterny s vodou vo vymedzenom čase na uliciach sa stalo súčasťou každodenného života mnohých Bratislavčanov.

Potom, keď sa prihlásila zima, voda v cisternách začala zamŕzať. Na pomoc s distribúciou vody privolali aj vojsko. Ladové kaluže pod cisternami hrozili nebezpečenstvom úrazov, ale trápenie sa neskončilo. Vo vtedajšej tlačí sa spomína, že niektorí nedisciplinovaní jedinci kradli z cisterien vodovodné armatúry (kohútiky), čím sa stala cisterna nefunkčnou a ľudia si nemali ako nabrat vodu.

Odborníci hľadali riešenia, ako zabezpečiť čo najskôr vyhovujúcu pitnú vodu pre vodovody. Riešením bolo vybudovanie nového vodárenského zdroja a tiež privodného potrubia do Bratislavy. Hydrogeologický prieskum určil nový vodný zdroj v Kalinkove, kde vybudovali desať studní s hĺbkou okolo stodvadsať metrov. Na privod vody bolo treba potrubie v priemere osemsto milimetrov, tým bol spojený nový zdroj s vodovodným systémom Bratislavy. Iba na výstavbu samotného potrubia bez vodárenského zdroja predstavovali náklady vyše päťdesiatšesť miliónov korún.

Bolo treba vybudovať aj investične a prevádzkovo nákladné zariadenie s názvom Hydraulická ochrana podzemných vôd Žitného ostrova, ktorým Slovnaft trvalo odbúrava ropné látky na zabránenie znečistenia ďalších častí územia. Aj keby sa raz výroba v Slovnafte skončila, spomínaná clona musí pracovať nepretržite naďalej, inak by sa problém s prienikom ropných látok na Žitný ostrov mohol zopakovať.

V roku 1971 išlo o najväčšie známe znečistenie podzemných vôd a najväčšiu haváriu v zásobovaní pitnou vodou obyvateľstva. Dvadsaťosem cisterien zásobovalo pitnou vodou obyvateľov Bratislavy od novembra 1971 do júla 1972, pričom denný rozvoz vody mal objem 828 tisíc litrov. Pamätníci si na to živo spomínajú. Žitnému ostrovu dlhodobo hrozí nová katastrofa zo skládky chemikálií vo Vrakuni. Čo s tým?

(rkh)

Zásobám pitnej vody na Žitnom ostrove môže hroziť katastrofa Zabijeme vodu, čo nás drží nad vodou?

Text a foto: Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Ste presvedčení, že živá voda nemôže zabiť samu seba? Mýlite sa, môže. Je to pomerne jednoduché. Náš Žitný ostrov na juhozápade Slovenska nie je bohatý iba na veľmi úrodnú pôdu, ale najmä na podzemné zásoby mimoriadne kvalitnej pitnej vody, ktoré sú najväčšie v strednej Európe. Práve na okraji tejto prírodnej zásobárne živej vody je chemická skládka plechových sudov so smrteľne nebezpečnými jedmi, ktoré sú ako skrytá časovaná bomba.

Malebné zákutia Malého Dunaja na Žitnom ostrove.

Po nabehnutí vodného diela Gabčíkovo do prevádzky v roku 1992 zdvihla sa postupne aj hladina spodných vôd v širšom okolí vodohospodárskeho celku. Spodná voda sa dostala aj do kontaktu s plechovými sudmi na skládke toxického odpadu v bratislavskej Vrakuni. Plechy pôsobením vody následne začali korodovať. Paradoxne teda práve zdvihnutie spodnej vody spôsobilo to, že do pitnej vody sa pomaly uvoľňujú jedovaté látky, a tak voda zabíja samu seba. Samozrejme, nebolo by to možné bez ľudského pričinenia.

■ VRAŽEDNÁ NÁLOŽ

Bol štrnásty júl v roku 1966. Súdruhovia z Mestského národného výboru (MsNV) v Bratislave v ten deň rozhodli o zriadení skládky chemických odpadov z Chemických závodov Juraja Dimitrova a umiestnili ju do vyschnutého Mlynskeho ramena rieky Malý Dunaj, ktoré sa dnes nachádza na pomedzí dvoch bratislavských mestských častí Ružinov a Vrakuña. Skládku začali naplňať o pár týždňov, lebo podľa vtedajšej legislatívy nebolo nutné vopred terén upraviť, aby sa pri porušení obalov nedostali toxické látky do pôdy a následne do vodných zdrojov.

Plechové sudy skladali robotníci priamo na priesakové štrkové podložie miestami až do výšky dva a pol metra. Tak sa postupne počas trinástich rokov okolo deväťdesiatšesť kubických metrov extrémne toxického odpadu, ktorý bol rozmiestnený na ploche 46 500 štvorcových metrov, dostalo na územie, ktoré je priamo v susedstve Žitného ostrova. Aby skládku zakryli pred očami verejnosti, súdruhovia nariadili rekultiváciu plochy navožením zeminy z výkopových prác pri stavbách Domu odborov a Vodného diela Gabčíkovo. Neskôr sa tam poľnohospodári usilovali pestovať slnečnicu, ale tej sa tam veľmi nedarilo, a tak radšej nechali plochu ležať úhorom.

Keďže sa to začalo v roku, v ktorom som sa narodil, v obci, v ktorej som vyrastal, mám k tejto záležitosti dosť osobný vzťah. Územie skládky priamo susedí s vrakunským lesíkom, kam nás tety z materskej škôlky a neskôr zo školskej družiny vodili na prechádzky. Brehy Malého Dunaja vo Vrakuni boli miestami našich hier a detských dobrodružstiev. V okolitých záhradách miestni Bulhari pestovali a v Bratislave úspešne predávali papriku, paradajky či uhorky. Čo všetko sa za desaťročia existencie skládky dostalo do Malého Dunaja i do zeleniny a ovocia záhradkárov, radšej asi nechceme vedieť...

■ OTRÁVENÉ STUDNE?

Ludmila Lacková, bývalá viacnásobná ponovembrová starostka Vrakune, prinajmenšom tušila, rovnako ako tisíce iných Vrakunčanov či Ružinovčanov, že z tej skládky sa do okolia nemohlo dostať nič dobré. Dala vypracovať analýzy a vo Vrakuni je už od roku 2002 zakázané používať domové studne ako zdroje vody na polievanie zeleniny či ovocných stromov. Dovtedy majitelia rodinných domov a záhrad vodu zo studní používali bez toho, aby si uvedomovali, že voda, ktorá kedysi bola v poriadku, zrazu v poriadku nie je.

Počas havárie vodného zdroja Podunajské Biskupice v roku 1971 boli nedostatkom pitnej vody postihnuté najviac domácnosti vo Vrakuni, v Podunajských Biskupiciach, v Ružinove a vlastne v celom bývalom druhom bratislavskom obvode. Vtedy sa majitelia studní tešili, že ich sa havária netýka, lebo majú vlastné studne s pitnou vodou. Nakoľko bola vtedy skutočne pitná, to už dnes nikto nezistí. Isté je, že chemická skládka vtedy pre obyvateľov akosi nepredstavovala viditeľné nebezpečenstvo. Po zavezení zeminou jej toxický obsah spal tichým spánkom skrytého zabijaka. Bratislava bola celé desaťročia mestom chémie a Slovnaft spolu s „Dimitrovkou“ zamestnávali tisíce ľudí. Ochrana životného prostredia nebola ešte ani v plienkach. Stroj času však tikal neúprosne aj na zakrytej skládke. Keď sa jej začala dotýkať zdvihnutá hladina spodnej vody, skládka pod povrchom nenápadne začala ožívať a tichý zabijak sa prebral z dlhého spánku.

■ OCHRANÁRSKY BUDÍČEK

Zobudili sa aj ochranári. Začali upozorňovať na nebezpečenstvo, ktoré hrozí zásobám pitnej vody pod Žitným ostrovom. „V prípade pochovej skládky chemického odpadu vo Vrakuni ide o nekontrolovateľný únik znečistenia v tesnej blízkosti vodohospodársky chránenej oblasti Žitný ostrov. Pohyb znečistenia v smere prúdenia podzemných vôd je orientovaný práve do tejto vodohospodárskej významnej oblasti,“ potvrdil v roku 2002 geológ Stanislav Klaučo, ktorý sa územím vo Vrakuni zaoberal. Problém skládky sa usilovali spoločne riešiť mestské časti Ružinov aj Vrakuña, chýbali im však peniaze. V roku 2003 požiadali o grant ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja. Na predložení projektu však financie nezískali.

Trvalo to dlho, kým sa niečo udialo. V roku 2011 bol prijatý zákon č.409/2011 Z. z o niektorých

opatreniach na úseku environmentálnej záťaže a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Na základe toho Ministerstvo životného prostredia SR v Sekcii geológie a prírodných zdrojov schválilo protokol Projektu geologickej úlohy: Prieskum environmentálnej záťaže Vrakunská cesta – skládka CHZJD –SK/EZ/B2/136. To bolo na dlhý čas všetko.

Celá kauza akoby zaspala, skládka sa však naopak pod zemou ďalej prebúdzala. A okolo nej zrazu začal veľmi čulý stavebný ruch. Na jej okraji najprv postavili benzínovú pumpu, na jej povrchu neskôr vznikla celá nová obytná štvrť, do bývalej slobodárne na okraji skládky sa nastahoval útulok pre bezdomovcov Mea Culpa. Developeri sa vôbec netaja plánmi kompletne využiť aj tie pozemky pri skládke, ktoré zatiaľ nie sú poznačené stavebnou činnosťou. Mimochodom, niečo podobné sa deje aj na ďalšej skládke jedovatých gudrónov z bývalej „Dimitrovky“ v obci Budmerice, kde toxické látky svojho času vyvierali priamo na povrch hneď v susedstve pôdohospodársky obrábaných polí...

■ ŠTRAJKOVÁ POHOTOVOSŤ

Vo Vrakuni sa iniciatívy chytili viacerí tamojší verejne známi aktivisti. Martin Kuruc je súčasný starosta Vrakune, Milan Šindler je predseda dozornej rady Bratislavskej vodárenskej spoločnosti a poslanec v Mestskej časti Vrakuña, ktorým je aj Juraj Štubniak. Títo páni usúdili, že dosť bolo márneho čakania a nekonečného oslovovania kompetentných. Mestské časti Vrakuña a Podunajské Biskupice vstúpili pred pár mesiacmi pre skládku do štrajkovej pohotovosti.

Juraj Štubniak napísal: „Niektorí som čítal, že ešte v tomto storočí sa budú viesť vojny nie o ropu, ale o vodu. Možno nás chcú naši predstavitelia uchrániť vojnových hrôz tým, že nechajú kontaminovať to, čo je na Slovensku najzávažnejšie – voda. Cena čistej pitnej vody, ktorá sa na Žitnom ostrove nachádza, je neporovnateľná s cenou sanácie takejto skládky. A to nehovorím o medzinárodných ťahaniciach v prípade, že niečo znepokojivé namerajú na svojom území aj Maďari...“

Okrem iných predchádzajúcich prieskumov výsledky toho najnovšieho, ktorý dala urobiť Bratislavská

chádza vo vzdialenosti štyri a pol kilometra od chemickej skládky vo Vrakuni, bola zistená najhoršia kvalita vody a zaznamenané mierne prekročenie limitnej hodnoty pre obsah rezíduí pesticídov, a to pre látku hexachlórkyklohexán a benzopyrén. Vo veľmi vysokých koncentráciách tu však bol zachytený cin, jeho prítomnosť a množstvo ešte treba podľa odborníkov overiť nezávislou analýzou. V monitorovacom vrte na území čistiarne odpadových vôd vo Vrakuni, ktorý sa nachádza na okraji predpokladaného šírenia znečistenia, bola mierne prekročená limitná hodnota koncentrácie pesticídu prometrín.

■ HODNOTENIA VODÁROV

Bratislavská vodárenská spoločnosť zhodnotila stav podzemných vôd na území Vrakune a Podunajských Biskupíc na základe požiadavky mestského zastupiteľstva Bratislavy zo začiatku apríla tohto roka, a to práve pre podozrenie zo znečistenia týchto vôd skládkou chemického odpadu z bývalých Chemických závodov Juraja Dimitrova. Na takúto analýzu nemala však BVS vybavenie, preto si ju objednala v Národnom referenčnom laboratóriu (NRL) pre oblasť vôd na Slovensku vo Výskumnom ústave vodného hospodárstva. Laboratórium hodnotilo celkovo stoštyridsaťosem parametrov kvality podzemných vôd v štyroch existujúcich monitorovacích vrtoch BVS.

NRL pre oblasť vôd na Slovensku pripúšťa, že pôvodcom nameraného znečistenia je s veľkou pravdepodobnosťou chemická skládka bývalých CHZJD, prípadne iné bodové zdroje znečistenia v tejto časti Bratislavy. Zároveň s BVS upozorňujú, že takáto jednorazová analýza prináša len základnú informáciu o znečistení podzemnej vody v záujmovom území.

Aj ministerstvo životného prostredia vykonávalo na skládke v posledných mesiacoch rozsiahly geologický prieskum. Jeho výsledky by už mali byť známe. Čoskoro by sa mal začať proces určenia povinnej osoby, ktorá má územie vyčistiť. V prípade, že ponese za odstránenie skládky zodpovednosť rezort životného prostredia, chce sa uchádzať o financie na jej likvidáciu z Operačného programu EÚ s názvom Kvalita životného prostredia.

Mimochodom, v súvislosti s kvalitou životného prostredia zo staršej správy o Zdravotnom stave obyvateľov hlavného mesta SR Bratislavy sa dá vyčítať, že v období rokov 2008 až 2011 bol zaznamenaný nárast onkologických ochorení o takmer tridsaťštyri percent a v období rokov 2000 až 2011 bol zaznamenaný nárast alergických chorôb o takmer osemdesiatšesť percent.

Na záver dobrá správa: Pitná voda zo Žitného ostrova je zatiaľ bez znečistenia. Potvrdili to výsledky

Vodné mlyny na Dunaji sú technické rarity a unikáty, aké vidno málokde.

vodárenská spoločnosť, potvrdili prítomnosť troch nežiaducich chemických látok v mierne nadlimitných hodnotách v bratislavských mestských častiach Podunajské Biskupice a Vrakuña, odkiaľ sa však voda na pitné ciele už dlhodobo neodoberá. V odstavenom vodárenskom zdroji Podunajské Biskupice, ktorý sa na-

analýzy vzoriek vody z monitorovacích vrtoch pri vodárenských zdrojoch Kalinkovo a Šamorín, odkiaľ sa voda dostáva približne k jednému miliónu obyvateľov južného Slovenska. Otázka znie, či na Žitnom ostrove naša voda, čo nás drží nad vodou, ostane aj naďalej vodou živou a životodarnou...

Obnova Česko-Slovenska v roku 1945 – slepá ulička slovenských dejín

Výkladové stereotypy dejín pretrvávajú

Martin LACKO – Foto: archív SNN

Podobne ako minulý rok aj tento sa venovalo viac pozornosti téme druhej svetovej vojny. Žiaľ, napriek oficiálnej slobode slova a pluralite názorov sme boli aj vo verejnoprávných médiách, podobne ako do roku 1989, svedkami len jediného „správneho“ pohľadu na udalosti roku 1945. Televízne a rozhlasové diskusie len ťažko možno nazvať diskusiami, keďže tu chýbala ich základná črta, polemika. Je preto našou povinnosťou vyjadriť sa k tomu, čo nezaznelo, respektíve čo je dnes nežiaduce hovoriť.

Klasická výkladová schéma, ktorú podnes hlásajú oficiálne inštitúcie a poplatní historici, je asi takáto: zlý Hitler rozbil v roku 1939 – s pomocou ľudákov – dobré Česko-Slovensko, ostrov slobody a demokracie. Maďarský či poľský iredentizmus je pritom nepodstatný. Do roku 1945 tu fungovalo neprirodzené, vynútené provizórium, akýsi umelý Slovenský štát, postavený mimo zákona, ktorému možno dávať ľubovoľné dehonostujúce prívlastky: klérofašistický, ľudácky, takzvaný, vojnový a pod. Až prišla slávna osloboditeľka, Stalinova Červená armáda a v jej závese prezident Beneš, napravil sa neprirodzený stav a mohla sa začať obnova dobrého Česko-Slovenska. Pomáhači Hitlera pri rozbíjaní ČSR, zlí ľudáci, boli právom potrestaní. Slubný rozbeh česko-slovenskej demokracie však pokazili zlí komunisti v roku 1948, ktorí – čuduj sa svete – začali okrem ľudákov likvidovať aj tých dobrých – demokratov, čechoslovákov...

■ ROVNÁKÁ OPTIKA

Či sa píše rok 1954, 1984 alebo 2014, základná interpretačná línia je v zásade rovnaká. Jej fundamentom je totiž čechoslovácka optika, ignorujúca samourčovacie právo Slovákov. Mení sa akurát vyzdvihovanie hlavných hrdinov – do roku 1989 to boli internacionálni komunisti, potom „demokrati“ (pochopiteľne, štátoprávnou orientáciou bez zvyšku Čechoslováci). Démonizácia prvej Slovenskej republiky, jej protagonistov pretrvávajú. Niekedy sa čudujem, že v Historickom ústave SAV či v Múzeu SNP ešte nespravili reedíciu zborníka súdruha Siráckeho z roku 1954 Proti prežitkom ľudáctva. Akiste by vhodne podporila súčasny, stále živý trend odhaľovania zvyškov ľudáctva.

Rok 1945 možno bezpochyby oslavovať ako koniec najhroznejšej vojny v dejinách. Koniec vojny však ešte nemusí značiť nastolenie skutočného mieru, a už vôbec nie slobody či spravodlivosti. Vedeli by o tom rozprávať mnohé národy. Z tých nám bližších akiste Rusíni, Poliaci, Ukrajinci či pobaltské národy. Postavenie Slovákov v roku 1945 bolo protirečivé. Na

jednej strane návrat odtrhnutých južných území, oslobodenie tristo tisíc Slovákov z maďarského jarma. Na druhej strata obcí na severnej a východnej hranici. Na jednej strane koniec rasových perzekúcií, návrat tisícok vojnových zajatcov z nemeckých táborov. Na druhej strane prenasledovanie a vyhnanie nemeckej menšiny, princíp kolektívnej viny a najmä masové odvečenie čs. občanov tzv. osloboditeľmi do gulagov. Na jednej strane likvidácia vplyvu nemeckého nacizmu, na druhej strane priam civilizovaný prepad do sféry despotickeho Sovietskeho zväzu, ktorý sa stal nekriticizovateľným, a rýchle šírenie komunistickej ideológie...

■ ZABETÓNOVANIE ČSR

A ako to bolo od apríla 1945 v novej, tzv. slobodnej ČSR, oficiálne dvoch rovnoprávných národov Čechov a Slovákov? Prvým krokom nového čs. režimu bolo zase len násilie – pomsta, udávanie a masové zatýkanie. Množstvo nepohodných smerovalo na Sibír, do väzníc, vyšetrovni ŠtB, pred súdy alebo do exilu. Jednoducho povedané, už v roku 1945 sa začala likvidácia slovenských elit. I ľudové (retribučné) súdnictvo bolo veľmi kontroverzné. Nešlo tu len o vyrovanie sa s predchádzajúcou politickou etapou, príp. so zločinmi proti ľudskosti, ako v iných európskych krajinách. U nás sa súdilo za podporu vlastnej štátnosti,

ba už za angažovanie sa v autonómistickom hnutí. Ľudové súdnictvo súdilo Slovákov z absurdnej pozície občanov, ktorých povinnosťou bolo v rokoch 1939 – 1945 konať tak, akoby boli česko-slovenskými štátnymi občanmi.

Neviem, či si možno väčšiu absurdnosť vôbec predstaviť. Mnoho činov, za ktoré by boli ich protagonisti v normálnych pomeroch ocenení, retribúcia trestala. Tak trebárs organizátori spontánnej obrany štátnych hraníc pred maďarskou agresiou v marci 1939 – v Malej vojne, ktorí tu nasadzovali svoje zdravie a životy, boli hneď po fronte – a ešte aj dlho potom – bilagovaní, prenasledovaní či súdení ako „gardisti“ a „kolaboranti“. Plukovník v zálohe Anton Adamica, ktorý sa – ako invalid z prvej svetovej vojny, kde prišiel o ruku – v roku 1939 prihlásil do slovenskej armády s cieľom pomôcť jej v kritickom období, bol za túto svoju obetavosť hneď v roku 1945 obžalovaný a súdený. Vraj nemal sa čo hlásiť do slovenskej armády, tým skôr ako invalid. Stal sa tak z neho zradca ČSR a kolaborant...

V plejáde podobných absurdít by bolo možné dlho pokračovať. Aj po oficiálnom skončení retribúcie štát venoval veľký priestor diskreditácii tejto idey vo vedomí obyvateľstva. Cieľom bolo zabetónovať existenciu ČSR. Pod hlavičkou boja s prežitkami ľudáctva, separatizmu, tukovčiny, buržoázneho nacionalizmu a pod. sa začala nielen likvidácia slovenských elit, ale i boj proti samourčovaciemu právu národa. Už nijaký Slováčok nemal pomýšľať na čosi také odpudzujúce ako samostatnosť. ČSR teda popierala jedno z najzákladnejších práv, právo národa na samourčenie. Už preto ju nemožno nazvať demokratickou. A nie je podstatné, či v Národnom fronte bolo tri, päť alebo desať strán.

■ BILANCIA ČASU

Človek spravidla nemá dar predvídania, a len úplne výnimočne dar proroctva. Preto sa pri prijímaní sporných rozhodnutí obyčajne uchýli ku konštatácii, že len čas ukáže, či boli správne. Vidíme to doma i na pracoviskách. A rovnako čas preverí aj politické kroky. Tak povedzme ukázal, že rozdelenie ČSFR a vznik druhej Slovenskej republiky v roku 1992 bolo správne riešenie. Napriek krikú rôznych extrémistických aktivistov, napriek strašeniu, že tu skolabuje energetická sieť, napriek demaršom z USA a pod. A som presvedčený, že čosi podobné, obrátene, môžeme povedať aj o roku 1945 a nanútenej obnove ČSR: neukázalo sa ako správne rozhodnutie.

Aby bolo jasné. Uznávam, že ČSR po roku 1918 mala pre Slovákov veľký, až obrovský význam. Tiež, na rozdiel od súčasných maďarónskych

historikov, som presvedčený, že v roku 1918 Slováci k ČSR nemali alternatívu. Lenže bolo prirodzenou tendenciou Slovákov ako štátoprotivného národa spravovať si vlastnú krajinu. A prax jednoducho ukázala, že v rámci ČSR sa to nedá. Už krátke obdobie druhej pomníchovskej ČSR aj bez zásahu Nemecka vygenerovalo v každodennom živote viac rozporov než spoločného rozhodnutia pokračovať na jednej štátnej platforme. Prvá SR ukázala úspešnosť projektu samostatného Slovenska, ukázala, že Slováci sú schopní gazdovať si na svojom, a to aj bez národnostných menšín či bez „doplácania“ zo strany Prahy a Budapešti.

Povstaleckou garnitúrou honosne deklarovaný koncept ČSR ako štátu dvoch rovnoprávných národov sa naopak nevydaril, skrachoval. A je veľmi otáznne, či sa aj mohol vydať. Slabý a silný nebudú nikdy rovnakí ani rovnoprávni (ani rovnocenní). Slováci v Česko-Slovensku museli žiť akoby na trňoch. Každý náznak ich emancipácie majoritný národ chápal priam hystericky, videl v ňom náznak nového Mníchova, marca 1939 a rozpadu republiky. Pri povolení násilného tlaku tak úplne prirodzene vychádzali na povrch slovenské emancipačné snahy, ktoré samovoľne smerovali k štátnej samostatnosti. Tak to bolo v roku 1968, tak začiatkom deväťdesiatych rokov, keď sa po krátkych ťahaniach ako jediná reálna alternatíva vyprofilovala samostatnosť. Česko-slovenská cesta sa tak pre Slovákov ukázala ako zarúbaná, alebo ak chcete ako slepá ulička dejín. Slovensko sa vrátilo k vlastnej štátnosti, ktorej sa muselo vzdať v roku 1945.

Niekdajší marxistický, dnes renomovaný historik Ivan Kamenec zdôrazňuje povinnosť historika klásť si nepríjemné otázky. Kladenie otázok má byť dokonca nadradené hľadaniu odpovedí. Minulý rok som teda verejne, dokonca viackrát, položil otázku, či stálo dvojmesačné, vojensky zbrabrané a porazené povstanie päťtisíc zmarených slovenských životov? Nedostal som odpoveď. Dnes po vyše dvadsiatich rokoch druhej Slovenskej republiky by som položil inú otázku: ktorá z dvoch garnitúr – tá tisovsko-tukovská, alebo tá povstalecká, husákovsko-letrichovsko-golianovská – bola prezieravejšia? Ktorá mala v konečnom dôsledku pravdu? Ktorú z nich preveril čas? Tá, čo stavila na čs. štátnu ideu, či tá, čo stavila na slovenskú štátnu ideu?

Túto otázku nech si, prosím, zodpovie každý sám...

Z referátu na vedeckej konferencii Rok 1945 – prelomový rok európskych a slovenských dejín Matica slovenská, Bratislava 27. 5. 2015

Sisi bola v Bardejovských Kúpeľoch pred sto dvadsiatimi rokmi

Dvadsať dní s Herkulesom

František MRVA – Foto: Emil SEMANCO

Pred sto dvadsiatimi rokmi zavítala do Bardejovských Kúpeľov cisárovná Alžbeta, manželka panovníka rakúsko-uhorskej monarchie Františka Jozefa I., ktorú svet pozná pod prezývkou Sisi. Už vtedy bola známa svojim nekonvenčným postojom k dvorskej etikete, aj tým, ako sa urputne usilovala telesnými cvičeniami a diétami zachovať si mladosť, dobrý fyzický stav a posilňovať si zdravie i častými kúpeľnými pobytmi, na čo mala poslušnosť aj návšteva Bardejova.

Bardejov je známy liečivými prameňmi už od raného stredoveku, keď toto územie pod Magurou s vývermi minerálnych vôd v roku 1247 daroval mestu uhorský kráľ Belo IV. a blahodarné účinky prameňov objavili putujúci arménski kupci, ktorí tu oddychovali a pookrievali na svojich dlhých obchodných cestách. Takto sa chýr o liečivej sile tunajších prameňov, z ktorých ten „najmocnejší“ má meno Herkules, rozšíril po svete. Aj po uhorskej kráľovnej a rakúskej cisárovnjej pomenovali jeden z deviatich prameňov, ktoré dodnes slúžia na liečebné procedúry.

Sisi, rovnako ako pred ňou cisár Jozef II., Napoleonova manželka Mária Lujza alebo ruský cár Alexander I., chcela „oprobovať“ účinky tunajších kyseliek. Po zastávke v Prešove bola v kúpeľoch od 1. do 22. júla 1895. Na tri týždne pobytu sa ubytovala v hoteli Deák. Kúpeľné aj pitné kúry si veľmi pochvaľovala. Tvrdila, že po nich omladla. A tiež vraj vyhlásila, že sa opäť cití ako osemnásťročná. Asi bola naozaj spokojná, lebo na pamiatku darovala kúpeľníkom svoj pohár aj prsteň, ktoré patria teraz k najobdivovanejším exponátom Šarišského múzea.

Pred kúpeľným domom Alžbeta v najstaršom kúpeľnom parku na Slovensku sa nachádza bronzová socha cisárovnjej Alžbety od budapeštianskeho sochára Gyulu Donátha, ktorú na počesť cisárovnjej slávnostne odhalili v roku 1903.

Príbeh slávneho panovníckeho páru bol niekoľkokrát sfilmovaný. Asi najznámejšia snímka je z roku 1955 s Romy Schneiderovou v hlavnej úlohe. Dvadsaťštyriročný mocnár František Jozef sa v ňom na prvý pohľad zamiluje do sedemnásťročnej krásavice Alžbety Wittelsbachovej, zvanej Bavorskej,

Bronzová cisárovná Sisi

a bol z toho sobáš v roku 1854, ktorý oslavoval celý svet. František Jozef bol najdlhšie vládnucim Habsburgom v monarchii. Trón obrovskej ríše mu patrilo od roku 1848 do roku 1916. S Alžbetou splodili štyroch potomkov – Žoľu, Gizelu, Rudolfa a Máriu Valériu. Predčasná smrť prvej dcéry veľmi ranila precitlivenú Alžbetu. Panovník si veľmi zakladal na mužskom potomkovi,

ktorý mal uchovať dynastiu a nastúpiť na uvoľnený trón. Korunný princ Rudolf, manžel belgickej princeznej Stefanie, však v polovníckom zámočku Mayerling spáchal spoločne s milenkou Mary Vetšerovou v roku 1889 samovraždu.

Po týchto ťažkých zásahoch osudu sa cisárovná Sisi čoraz viac odcudzovala svojmu manželovi. Viedeň a dvor často nadľho opúšťala a cestovala po celej Európe. Odlúčenosť panovníckeho páru vyvrcholila po svadbe ich dcéry Gizely, keď ich vzájomné manželské spolužitie bolo už iba formálne. Komunikovali spolu len prostredníctvom korešpondencie. Sisi ďalej hnaná vnútorným nepokojom sa ocitla v rôznych kútoch Európy. Cisár prázdnotu v svojom osobnom živote aj s vedomím manželky začal nahrádzať blízkym priateľstvom s herečkou Katarínou Schratovou. Na jej púťach po Európe boli Bardejovské Kúpele jednou z jej posledných ciest. A tá celkom posledná k Ženevskému jazeru bola tragicky osudná. Na prechádzke v roku 1898 ju tu nabrúseným pilníkom smrteľne zranil šialený atentátnik Luigi Lucheni. To bol šok, lebo cisárovná bola populárna v celej Európe.

NA MARGO

Najstarší literárny časopis v Európe mesačník Slovenské pohľady na literatúru, umenie a vedu je už niekoľko rokov v letných mesiacoch koncipovaný ako dvojčíslo. Tohoročné júlove a augustové dvojčíslo na úvodných stranách prináša úvahu Jozefa Banáša nazvanú Kaviareň. Polemickým tónom v nej charakterizuje módný jav v českej i našej spoločnosti, ktorý sa prejavuje vyesedávaním kváziintelektúalov po kaviarňach a diskutujúcich o našom spoločenskom, politickom i kultúrnom dianí, vydávajúc sa za elitu spoločnosti. Prítom čoraz viac pripomínajú postavy a postavičky z Gončarovovho románu Oblomov.

Letné pohľady

Historickú esej na tému Uhorský štát ako súčasť našich dejín napísal Július Bartl a esej o pohľade Nemca Wolfganga Venohra na SNP Dušan Kerný. Literárnohistorickou štúdiou o význame a mieste nášho prvého románopisca Jozefa Ignáca Bajzu pri príležitosti 260. výročia jeho narodenia prispel Peter Cabada. Po čom to chodíme? – taký názov má úvaha Antona Blahu o význame archeologických nálezov v Bojnjej. Autorom politologického článku K politickému odkazu Ludovíta Štúra... A napred sa ísť musí je historik Svätoslav Mathé.

Lyrický žáner je zastúpený ukázkami z novej básnickej tvorby Corrada Colonna, Zlaty Matláčkovej, Jána Maršálka, Martina Vlada, Etely Farkašovej a Zuzany Svetlíkovej. Prózu reprezentujú ukážky z románov Juraja Bindzára Víťazom hviezdy mne tma, Mariána Tkáča Francisci a poviedka Petra Jaroša Kolkáreň na poschodí. Do žánru literatúry faktu prispeli tradiční autori: Viliam Apfel reportážou V tieni zabudnutia o spoločenskej atmosfére v dňoch Štefánikovej tragédie a Slavo Kalný reportážnou poviedkou Pripad Moldava z cigánskeho prostredia v tridsiatych rokoch minulého storočia. Biografickú esej Osamelý burič Bukovski o americkom básnikovi 20. storočia napísal Andrijan Turan a sarkastickú esej Sedemtisíc slov s podtitulom Virtuálne múzeum Sloboda autocenzúry, sloboda sebakolonizácie, špirála mlčania Andrej Ferko. Hovorí v nej o kríze slovenskej drámy, o v súčasnosti nežiaducich slovenských dramatikoch a „trezorových“ dramatických dielach. Publicistické žánre zastupujú dva rozhovory. Rozhovor prozaika Ladislava Hrubého Mať radosť z komunikácie so súčasným šéfredaktorom Katolíckych novín Mariánom Šurábom a rozhovor Tatiány Jurikovej Taneč je tu pre niečo s tanečným inštruktorm Michalom Barniakom.

Viac ako tretina čísla je venovaná súčasnej slovenskej literatúre v srbskej Vojvodine a jej reprezentantom. Úvodnú štúdiu k téme napísal literárny teoretik Adam Svellík. Ukázkami z tvorby a krátkymi biografickými anotáciami sú predstavení básnici Viera Benková, Michal Ďuga, Martin Prebudila, Ladislav Čáni, Ján Salčák, Michal Bireš, Miroslava Dudková, prozaici Miroslav Demák, Miroslav Kaňa, Andrea Speváková a literárni teoretici a kritici Samuel Boldocký, Michal Harpán, Viťazoslav Hronec, Jarmila Hodolíčová, Michal Babiak, Zuzana Čížiková a Marina Šimáková Speváková.

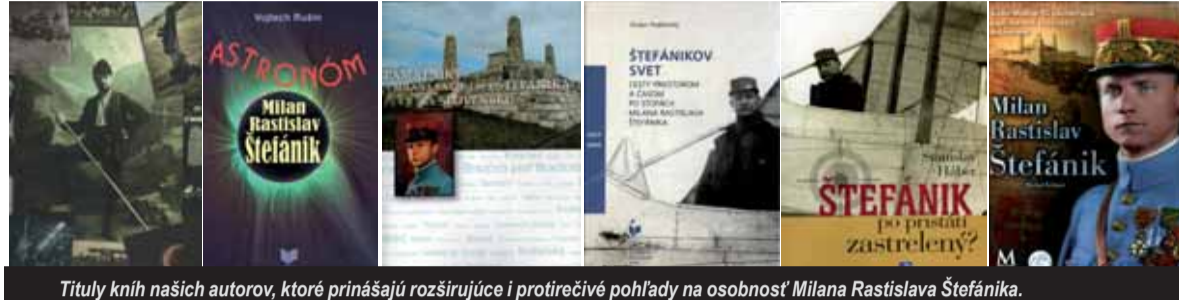
(teraz.sk)

Štefánik – prítlačivá a stále publicisticky i spisovateľsky nevyčerpaná téma

Najzvučnejšie meno našich dejín a kníh

Dušan D. KERNÝ – Foto: archív

Kto prechádza v centre Bratislavy známou Liga pasážou okolo nenápadného matičného kníhkupectva, nemôže si nevšimnúť dlhý rad kníh, na obaloch ktorých dominuje jedno meno – ŠTEFÁNIK. Dodnes toto meno priťahuje pozornosť autorov i čitateľov. So štefánikovským výročím sa s pravidelnosťou vynárajú knihy, ktoré nemožno len tak obísť. Pri niekoľkých z nich sme sa zastavili.

Tituly kníh našich autorov, ktoré prinášajú rozširujúce i protirečivé pohľady na osobnosť Milana Rastislava Štefánika.

Spisovateľ Stanislav Háber vydal knihu so zdanlivo provokatívnym názvom Štefánik po smrti zastrelený? Autor necituje na záver knihy nijaké zdroje, ale aj tak je text zaujímavým čítaním. Ukazuje, že o atmosfére doby sa dá ešte dnes napísať príbeh, ktorý by pokojne mohol byť televíznym dobrodružným filmom. Pravda, keby Háber pracoval pre Hollywood. Autor sa drží tiež či dohadov, odkiaľ sa po Štefánikovi pri pristávaní v Bratislave strieľalo. Alebo vyvoláva náš záujem o dejiny tým, že píše o zradách či mocenských sprisahaniach, ktoré zabránili, že čs. légie neporazili boľševikov. Pozornosť priťahuje aj jeho tvrdenie o tom, ako sa Masaryk s Benešom „zbavili“ Štefánika, keď ho poslali do Ruska, kde zbytočne dlho stratil sedem mesiacov.

■ FASCINUJÚCA KNIHA

Témy sú také živé, že špičkový európsky autor Milan Kšiňan jednu kapitolu svojej unikátnej knihy napísal takto: Vražda, nehoda alebo samovražda? Kšiňanova kniha je fascinujúcim autorským a vydavateľským dodnes neprekonaným počínom. Obsahuje nielen mnohé fotografie, ale najmä pozoruhodné faksimile, kópie ukážok zo Štefánikovej diplomatickej práce, jeho básne alebo reprodukcie diplomu rytiera Čestnej légie či úradného telegramu krátko po Štefánikovej smrti medzi Bratislavou a Prahou...

Je to vynikajúca a originálna práca autora, ktorý pôvodne obhájil svoju dizertačnú prácu o M. R. Šte-

fánikovi na pôde parížskej Sorbony. Cenné okrem veľkého množstva fotografií je, že nám Štefánika ukazujú ako mladého muža a nápadníka žien. Kšiňan sa nekonvenčne zaoberá tiež tým, ako sa zneužívala Štefánikova popularita po smrti. Cenné je, ako autor cituje nášho skvelého historika Ľubomíra Liptáka o tichom prehodnocovaní zásluh Štefánika v tieni okázalého vzdávania počt. Lipták upozorňuje, že pôvodne sa vždy hovorilo o zásluhách o vznik prvej Česko-Slovenskej republiky v poradí Masaryk – Štefánik – Beneš. Ale postupom času sa potom „akosi nebadane toto poradie zmenilo a vytvorilo sa poradie Masaryk, Beneš, Štefánik“.

■ KANISOV PRÍSPEVOK

Pozorný čitateľ si iste všimne, že autor v tiráži na prvom mieste uvádza odbornú korektúru – urobil ju Pavol Kanis. Verejnosť si ho síce skôr pamätá ako niekdajšieho ministra obrany, ale faktom je, že je popredným odborníkom a autorom skvelých filmov o Štefánikovi, že osobne prešiel po Štefánikových stopách dramatické trasy aj na Balkáne, kde mu na srbskom fronte pribúdali hviezdčky na výložkách, ale aj zranenia a choroby. A to ako prvý slovenský autor! Pavol Kanis sa podpísal aj pod unikátne filmy o Štefánikovi letcovi a jeho lietadle novátorským spôsobom, aký doteraz nikto ani v Čechách a ani na Slovensku neurobil. Nečudo, že M. Kšiňan uvádza práve Pavla Kanisa ako odborného korektora práce, knihy, kto-

rá je v knižnej tvorbe o Štefánikovi mimoriadna.

■ PO STOPÁCH ŠTEFÁNIKA

Po storočí a mnohých desiatkach kníh unikátom prevybil slovenskú verejnosť aj bývalý popredný diplomat Dušan Podhorský. Kniha Štefánikov svet je súhrnom jeho dlhoročného záujmu a ciest po Štefánikových stopách. Celkom prirodzene dal autor knihe podtitul Cesty priesťatorom a časom po stopách Milana Rastislava Štefánika. Dielo vyšlo v prestížnom vydavateľstve VEDA a je o. i. výsledkom skutočne ojedinelého putovania rozloženého vo vyše štvrtstoročí študijných a prednáškových pobytov v rokoch 1970 – 1995 v Rusku a v rokoch 2009 – 2010 expedícií v strednej Ázii, v Tadžikistane a v Uzbekistane. Teda na miestach, kde Štefánik pôsobil ako hvezdár, vojak, diplomat, politik osobitne počas anabázy na Sibíri.

Cenná na vyše 370-stranovej práci je motivácia Dušana Podhorského: zápasíť proti strate národnej pamäti. Týmto sa autor zapisuje nielen medzi autorov diel o Štefánikovi, ale do radu tých, ktorí bez veľkého huriavku, vytrvalou dlhoročnou prácou dokazujú, čo to znamená neštrácať národnú pamäť, ako i to, čím je národná pamäť dôležitá aj hlboko po začiatku XXI. storočia. Napokon sám autor sa privráva výstižne dnešku a súčasníkom: „Milan Rastislav Štefánik by mal byť živou legendou pre každého Slováka – chudobný, zadlžený, bez patričnej podpory, ale s vierou v srdci dokázal vo svete

a pre svet, pre vlasť i svojich krajanov to, čo dokázal. Dušan Podhorský okrem mnohého iného pripomína to, čo si málokto uvedomuje: Milan Rastislav Štefánik položil základnú latku slovenského výskového horolezectva; pri svojich šiestich výstupoch na Mont Blanc dosiahol vtedy svetový rekord, dosiahol jeden národný a jeden svetový rekord. Sviežim spôsobom a v originálnych súvislostiach približuje tému Štefánik a svoje vytrvalé, práve tak ako ojedinelé hľadanie stóp napríklad expedície z roku 1907. Množstvo dobových a nových fotografií len zvyšuje pôsobivý prínos autora k téme.

■ NA LOMNICKOM ŠTÍTE

Z kategórie osobitných je aj kniha Štefánik astronóm naslovovzatého odborníka, vedúceho pracovníka Astronomického ústavu SAV na Lomnickom štíte Vojtecha Rušina, rodáka zo Spišských Hanušoviec.

„O veľkých ľuďoch treba hovoriť vo veľkom, alebo mlčať,“ začína svoju publikáciu čítateľ, ktorú si požičal od Alexandra Matušku. Autor pripomína, že Štefánik bol „jedným zo základných strojcov Československej republiky ako samostatného štátu Čechov a Slovákov“. Astronóm, ktorý sa venuje výskumu Slnka, nám v knihe poskytuje originálny pohľad na túto tematiku v širokých súvislostiach a rozširuje tak obzor čitateľa, prispieva k plnokrvnosti pohľadu na Štefánika a najmä ukazuje vytrvalú schopnosť slovenských vzdelancov nachádzať inšpiráciu v jeho diele. Je to súčasť dôstojného vyrovnávania sa Slovákov s odkazom vlastných dejín.

Okrem iného, Štefánikove rodné Košariská, mesto Brezová pod Bradlom a mesto Myjava podporili vydanie prehľadnej publikácie Pamätníky Milana Rastislava Štefánika na Slovensku. Slovenský, francúzsky, nemecký a anglický text umožňuje široké použitie publikácie. Zostavovatelia pôvodne pripravili výstavu a potom vznikla myšlienka vydať publikáciu so štyridsiatimi tromi fotografiami o miestach, kde sú generálove pamätníky. Kniha je podnetným sprievodcom nielen po miestach, kde pamätníky sú, ale aj po neraz dramatických osudoch jednotlivých sôch. Je to dodnes nevyčerpaná téma...

Štefánik, jeho život, ale aj jeho „posmrtný život“, to, čo sa všetko dialo po jeho smrti, je dodnes nepretržite pre autorov motiváciou a inšpiráciou.

Osobná knižnica Milana Rastislava Štefánika a jej osud

Verné zrkadlo velikánovej duše

Pavol M. KUBIŠ – Foto: archív

Osobná knižnica býva najvernejším odrazom i obrazom osobnosti. Je to tak aj v prípade Milana Rastislava Štefánika. Jeho knižnica, presnejšie povedané len jej torzo, je v súčasnosti uložená pri ostatných osobných knižniciach významných dejateľov vo fondoch Slovenskej národnej knižnice Matice slovenskej v Martine. Jej cesta do zbierok bola zložitá cez celú sieť ďalších inštitúcií a ústavov, a preto nečudo, že sa do Matice dostala iba jej časť.

Štefánikova knižnica v jeho parížskom byte.

Knižnicu po Štefánikovej smrti previezli do našej republiky ako súčasť jeho pozostalosti z parížskeho bytu na ulici Leclerc č. 6. Celú pozostalosť potom odkúpila československá vláda od rodiny generála Štefánika a umiestnila ju v Pamätníku odboja v Prahe. Tento ústav sa v roku 1929 zlúčil s Vojenským archívom Československej republiky a premenovali ho na Pamätník oslobodenia. Literárne pramene uvádzajú, že pozostalosť po generálovi Štefánikovi obsahovala 2 960 položiek a bola pôvodne umiestnená spolu s ďalšími zbierkami Múzea Pamätníka oslobodenia v zámku v Troji.

Možno sa opýtať, či slovenské inštitúcie nemali záujem o tieto cennosti?

Zo slovenskej strany, najmä zo strany Slovenského národného múzea v Martine, sa od roku 1935 podnikali kroky, aby Ministerstvo národnej

obranu vydalo do pripravovanej expozície niektoré významnejšie pamiatky. Ministerstvo však bolo ochotné vydať z celej miliónovej pozostalosti iba jeho francúzske uniformu a vyznamenania. Až v roku 1940 sa podarilo dostať generálove veci a knihy do SNM v Martine. Podľa zoznamov dovezených predmetov možno usudzovať, že pozostalosť neprišla do Martina kompletná. Ako však prišla z Paríža? Čo zostalo v Prahe? Riešenie týchto otázok by si vyžiadalo veľa času.

■ ŠTEFÁNIKOV BYT

O nekompletnosti pamiatok po Štefánikovi, dovezených do Martina, svedčia i viaceré fotografie z jeho parížskeho bytu. Jeho knižnica upútala návštevníka údajne hneď pri vstupe do jeho pracovne. Z uvedeného sa teda z pozostalosti zachovala iba časť a dnes je veľmi ťažké povedať, kde sa zvyšok vecí postrácal...

M. R. Štefánik - 7. jún 1905.

V martinskom Slovenskom národnom múzeu sprístupnili samostatnú expozíciu o Štefánikovi 1. júna 1941. Tvorilo ju šesť siení, ktoré až na úvodnú miestnosť mali približovať jeho parížsky byt. Po zlikvidovaní expozície došlo k ďalšiemu triedeniu pamiatok. Tie, ktoré sa týkali jeho astronomickej a inej technickej činnosti, prešli do Technického múzea v Košiciach, časť bola použitá na vybudovanie Štefánikovej pamätnej izby a jeho osobná knižnica zostala v Matici slovenskej.

Otázky okolo predaja busty pápeža Pavla V. od Lorenza Berniniho ostávajú

Umelecké diela nenávratne opúšťajú Slovensko

Alexander GOCZ – Foto: archív

V posledných týždňoch, práve počas uhorkovej sezóny, vzrušila slovenskú verejnosť správa o predaji neobyčajne vzácnej plastiky. Mramorové poprsie pápeža Pavla V. od významného renesančného sochára Gian Lorenza Berniniho sa prostredníctvom aukčnej siene SOGA v Bratislave predalo za zlomok jej skutočnej ceny. Plastika sa prostredníctvom vzdelaného priekupníka dostala až na breh Pacifiku do Los Angeles, konkrétne až do slávneho Getty múzea. Minister kultúry Marek Maďarič po zistení, že jeho podriadení pri povolení vývozu spomínaného diela pochybili, urobil rázne opatrenia. Niekoľko štátnych úradníkov na MK SR bolo prepustených a momentálne minister podal aj trestné oznámenie s podotčením, že osoby, ktoré sa zúčastnili na procese predaja busty, mohli poznať jej hodnotu, a že osoby posudzujúce pamiatkové hodnoty diela mohli konať v rozpore s príslušnými predpismi.

Pôvodným majiteľom plastiky bol známy slovenský maliar a zberateľ Ernest Zmeták, ktorý už v minulosti väčšiu časť svojich zbierok venoval rodným Novým Zámkom, kde vznikla slušná galéria s dobrým zbierkovým fondom a kde je uložená aj časť diel tohto autora. Dodnes mnohí pátrajú o pôvode tohto diela, spomínajú rod Borgheze, ktorého potomkovia vraj v roku 1893 „zapožičali“ plastiku do Viedne a potom, v roku 1916, bola údajne dražená v tomto sídle rakúsko-uhorskej monarchie. Sú to nezmysly tápajúcich autorov hľadajúcich senzácie. Následne jeden z takýchto „odborníkov“ dokonca napísal, že ide o arizáciu židovského majetku. Zvláštne. Viete si predstaviť, aby pobožný Žid mal doma plastiku rímskokatolíckeho pápeža? A ak by ju aj kúpil, tak by ju zrejme obratom zo ziskom predal.

OTÁZNIKY OKOLO BUSTY

Navyše arizácia umeleckých diel bola sledovaná a najlepšie diela, žiaľ, mali aj svoj osobitný osud. Teda tadiaľto cesta neve-

Lorenzo Bernini: Pápež Pavol V.

die. Pápežský portrét vytvorený významným rímskym sochárom a tvorcom rímskeho baroka Berninim bol štátnopolitickým darom, ktorý pápežská kúria dávala len osobitne významným osobnostiam. Originály sa vytvárali vždy zo vzácného mramoru a len kópie sa odlievali do bronzu. Takže táto busta bola jednoznačne originálom,

čo naši umenovedci nepostrehli a vyhlasovali ju za kópiu. Kto z nich by si predstavil, že Berniniho originál by mohol byť na Slovensku? Korunu tomu dal ďalší „znalec“, ktorý ju pripísal do majetku jedného z uhorských rodov. Je len otázka či z neznalosti, alebo to bol zámer. Korunu všetkému nasadila nekompetentná ministerská komisia a pracovníčka, ktorá na základe jej odporúčenia dala súhlas s vývozom tejto ojedinelej plastiky. Najviac bol však preraktovaný a svojím spôsobom aj znevažovaný zosnulý majster Ernest Zmeták, ktorý plastikou objavil na Slovensku v päťdesiatych rokoch a odvtedy ho sprevádzala životom až do smrti, keď ju aj s ostatnými umeleckými dielami dal do predaja prostredníctvom aukčnej siene SOGA v Bratislave.

ZAHMLIEVANIE

Je zaujímavé, že jediná a svojím spôsobom najprestížnejšia aukčná sien na Slovensku so svojimi umenovedcami, ako aj s prívývanými pomocníkmi sa nezamysleli nad touto plastikou. Keď už

si nevedeli dať s ňou rady, mohli predsa prizvať odborníkov z vatikánskych múzeí, kde je najviac diel tohto talianskeho majstra. Mohli tak postupovať prostredníctvom Arcibiskupského úradu v Bratislave, Úradu pápežského nuncia v Bratislave, ale aj priamo. Nič z týchto možných riešení sa nestalo a znalec na Berniniho sa objavuje neďaleko Krásnej Hôrky na Gemeri! Tento výber a toto hodnotenie, žiaľ, spochybňuje kredibilitu tejto aukčnej siene, jej odbornú úroveň a na tomto základe vyvstávajú aj ďalšie, zatiaľ nevyslovené otázky, ktoré doslova jatria myslenie pomerne veľkej časti našej verejnosti. Neodišlo do zahraničia už skôr aj viac podobne vzácných diel? Na akom základe a s akými súhlasmi a povoleniami? Má teda SOGA morálne právo aj naďalej podnikáť s predajom umeleckých diel z nášho územia? Sú diela, ktoré sa predávajú, skutočne verifikované a pravé, a je ich cena adekvátna ich hodnote? To všetko, ale aj spolu s inými úvahami prichádza ľudom na um, keď čítajú mnohé „zasvätené články“ o tejto kauze, ktorá isto prerástla rámec uhorkovej sezóny a svojím spôsobom bude rezonovať aj pri úvahách o práci a riadení ministerstva kultúry. Vráťme sa však k majstrovi a zberateľovi, z ktorého zbierky toto dielo pochádzalo.

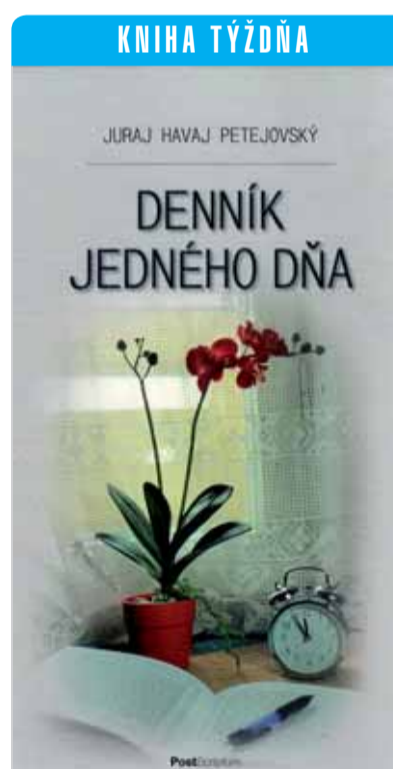
KTO BOL ERNEST ZMETÁK

Známy výtvarník, ale aj zberateľ Ernest Zmeták bol absolventom budapeštianskej Akadémie krásnych umení. Svoje zberateľské teritórium mal vyhradené takmer výlučne len na územie Slovenska, veď v minulom období sa prevoz umeleckých diel ani nedal oficiálne uskutočniť. Spomeňme si, že

sa evidovali aj obrúčky či retiazky a kontrolovali sa všetky kufre a tašky, keď ste prechádzali trebárs len do susedného Maďarska. Ernest Zmeták prichádza ako absolvent akadémie na Slovensko takmer na konci vojnového obdobia. Jeho rodné Nové Zámky boli súčasťou horthyovského Maďarského kráľovstva, a tak mladý umelec prichádza doslova hľadať a objavovať svoje rodné Slovensko. Jeho zberateľské aktivity sa začínajú až v päťdesiatych rokoch po skúsenostiach v Bratislave, v Banskej Štiavnici a potom na Gemeri a Spiši. V bádani v tejto problematike sa podľa nás najďalej dostal majstrov osobný priateľ, kunsthistorik a spisovateľ Milan Augustín, ktorý napísal po jeho úmrtí aj jeho nekrológ v Slovenských pohľadoch s názvom „Ó Smrť, dobré je rozhodnutie tvoje!“ (Je to preklad nápisu z pohrebných gondol v Benátkach, ktoré majster Zmeták tak miloval.) Vzácný artefakt z jeho zbierky bol teda legálne vyvezený s platným povolením a následne predaný za významnú sumu do amerických zbierok. Chyba a smútok je, žiaľ, na našej, teda slovenskej strane. Je otázka, či spolu s uhorkovou sezónou skončí dostratená, alebo ktosi si z toho vyvodí určité dôsledky a poučenia s manipuláciou a predajom umeleckých diel. Sprivatizovali a predali (ale aj rozkradli) sme si štátny majetok, teda povestné „rodinné striebro“, a predávame pokútne aj to, čo nám zanechala história. Naším potomkom zostanú len príbehy a rozprávania, ktoré sa stanú už len novodobými rozprávkami z krajiny: Kde bolo, tam bolo, kde sa piesok lial a voda sypala a odnášala poklady a peniaze do nenávratna...

Ľudia v zrkadle príbehov

Juraj Havaj Petejovský: Denník jedného dňa, Vydavateľstvo Post Scriptum, 2014

Prozaici majú rôzne spôsoby prístupu k príbehu. Časť z nich si vytvorí vlastný vesmír, v ktorom postavy i dej podliehajú výlučne ich autorskej fantázii. Ďalší spisovatelia a spisovateľky používajú vo svojich prozaických textoch konkrétne osoby a konkrétne situácie, ale narábajú s realiami tak, ako im múza prozaického umenia pošepne. Do tretice máme aj autorov, ktorí sa vo svojich poviedkach či románoch opierajú o prežitú skúsenosť a vytvárajú takpovediac prozaickú fotografiu danej doby. Medzi tých do tretice menovaných patrí aj prozaik Juraj HAVAJ PETEJOVSKÝ.

Tento prozaik počas svojej životnej cesty zabránil do mnohých odborov ľudskej činnosti. Vyštudovaný architekt, ale zároveň publicista, cestovateľ a v neposlednom rade aj aktívny folklorista. Vo svojej prozaickej knihe Denník jedného dňa podáva pätnásť príbehov, ktoré ilustrujú obdobie od predvojnovovej CSR cez prvú Slovenskú republiku, život v prednovembrovej totalite až po súčasné obrazy z demokracie bez úvodzoviek či s úvodzovkami. Autor priamočiaro priznáva, že čerpá z vlastných spomienok, podáva takmer reportážny obraz ľudských osudov svojich jednotlivých postáv, no vždy dokáže z príbehu vyťažiť u čitateľov takú vďačnú spoluúčasť a katarziu. Miestami jeho poviedky žánrovo pripomínajú publicistické opusy Mňačka či Gryzlova, takže je evidentné, že sa zaradil do dobrej spoločnosti. V dnešnom prozaickom kolotoči môžu na prvý pohľad jeho poviedky pôsobiť staromódne. V čase na jednej strane často samoúčelného experimentovania a na strane druhej „evitovskej“ produkcie kníh z rodu červenej knižnice však čitateľ cíti, že autor si ctí príbeh. Ľudský osud pre neho neznamená len látku k prozaickej exhibícii, ale v prvom rade sa chce dopátrať, prečo sme tu, kam smerujeme a čo nás vedie k rozhodnutiam, ktoré sú často zdanlivo nelogické. Táto kniha poviedok má množstvo takzvaných každodenných hrdinov, ktorí zažili sociálne otrasy v tridsiatych rokoch, rasové prenasledovanie, kádrovanie a politické procesy, ale najmä hrdinov, ktorí milovali, snažili sa prežiť a odovzdať svoju štafetu ďalšej generácii.

(mab)

MEDAILÓN

Keď sa podarí, že básnik cíti hudbu, nastáva mimoriadny úkaz, keď si básnická múza podáva ruku s múzou piesne a na svetlo sveta prichádza útvar, ktorý si ľudia jednoducho musia obľúbiť a zapamätať. Jeden z doyenov slovenskej textárskej tvorby je nepochybne Kamil PETERAJ, básnik, textár, dramaturg a vnímavý pozorovateľ života okolo.

Básnik s hudbou v srdci

Kamil Peteraj sa narodil v Bratislave 18. septembra 1945 a vo svojom rodnom meste absolvoval husľový odbor na štátnom konzervatóriu. Neskôr vyštudoval dramaturgiu na Divadelnej fakulte Vysoké školy múzických umení. Pracoval ako dramaturg spevohry v bratislavskom divadle Nová scéna a od roku 1980 je v slobodnom povolaní. Prvú báseň uverejnil v roku 1964 v časopise Slovenské pohľady. Hneď v roku 1965 debutoval zbierkou Sad zimných vtákov a jeho kniha vyvolala medzi kritikou oprávnený rozruch. Mimoriadna autorova citlivosť, jeho schopnosť prevkypivých metafor a vyslovene moderné európske ponímanie poézie naznačovalo, že do literatúry vstúpil výnimočný autor. Keďže šesťdesiate roky sa niesli v znamení búrlivého nástupu pôvodnej slovenskej populárnej hudby, Kamil Peteraj úplne logicky vstúpil do hudobného kolotoča, kde zanechal nezmazateľnú stopu. Jeho texty sa vyznačujú kultivovaným lyrizmom a hravosťou, pričom spolupracoval s dnes už takými legendami, akými sú Pavol Hammel, Marián Varga, Miroslav Žbirka, Marika Gombitová či Robo Grigorov. Kamil Peteraj je tiež autorom textov k filmu Smoliari a spolu s Jánom Štrasserom spolupracoval na prvom slovenskom muzikáli Cyrano z predmestia. Aj keď si značku Peteraj spájame najmä s kvalitnou populárnou hudbou, tento autor má na svojom konte devätnásť básnických zbierok, niekoľko aforistických kníh a kníh pre deti. Onedlho Kamil Peteraj osláví významné okružie jubileum. V mene redakcie SNN mu blahoželáme a tešíme sa na jeho ďalšie básnické i textárske počiny.

(mab)

HUMORESKA

Leto máme už pomaly za sebou, tí šťastnejší sú už po dovolenke, no a tí ešte šťastnejší majú potomkov doma z rôznych, kedysi pionierskych táborov. Ako mi nedávno povedal jeden známy: Rodinná dovolenka je dobrá vec, ale skutočne sme si so ženou oddýchli, až keď sme mali našu omladinu v tábore pod Sitnom. Sitno je známe aj rytiermi, ktorí momentálne spia a dostanú budíček, keď nám bude najhoršie, ale mnohým rodičom sa uľaví, keď ich ratolesti má pár týždňov na krku voľakto iný.

Pamätám sa, že keď ma naši odkladali do pionierskeho tábora, mojím hlavným želaním bolo, nech

tam nie je priveľmi aktívny vedúci. To znamená, že vychádzky do lesa, táboráky a kúpanie v potoku áno, ale rôzne táborové olympiády, súťaže v speve, maškarné bály a iné výmysly už radšej nie.

totiž tábory pre deti vo väčšine prípadov vysoko špecializovaná záležitosť. Je to zrejme už len z toho, že namiesto pionierskych vedúcich sú tam animátorky a manažérky volnočasových aktivít.

tematikou, na svoje si prídu aj malí prírodovedci a určite musí existovať tábor aj pre budúci spisovateľov. Ráno si po budíčku vypočujú Hviezdoslava, konkrétne Ó mládež naša, tys' držiteľkou rána, a večer

leto detváky, a hneď mi prišli na um inovatívne nápady. Napríklad tábor s názvom Imigranti. Hneď len čo by sa omladina zišla, demokraticky by si vyžrebovali, či budú „domáci“, alebo „imigranti“. Potom by sa imigranti rozliezli po okolí lese a nenápadne by sa usilovali dostať do tábora. Ak by sa im to podarilo, tak po celý zvyšok pobytu by si mohli spokojne vylihovať a „domáci“ by sa o nich museli starať. Strava najmenej trikrát denne, oprat' im ponožky a trenky, no a tak ďalej. Ak považujete túto humoresku za xenofóbnu, radšej poviem áno, lebo pán prokurátor nespia a priznanie je poľahčujúca okolnosť. Možno sa to skončí pri dohode o vine a treste...

Marek DANKO

Čaro prázdninových táborov pre naše detváky

Keď som v takmer v seniorskom veku zažil prvú Superstar, tak som mohol spokojne konštatovať, že je to just ako v roku 1969 v pionierskom tábore pri Poprade. Synom som oznámil, že vtedy ma do finále táborovej súťaže vynesol hit od Iva Hellera Mátoha parohatá, a oni sa na mňa pozerali s tou známou zmesou pobavenia a ľútosť. Dnes sú

Keďže moji synovia a dcéra už nepatria vekovo medzi deti táborové, orientujem sa v danej oblasti vyslovene podľa plagátov, letákov, internetových banerov a iných propagačných beštárstiev. Manželka na to hovorí, že podvedome rátam s vnúčatami. A tak som zistil, že existujú tábory pre matematicky nadané deti, tábory s indiánskou

usínajú s Keleovou-Vasilkovou. Nemyslím tým samozrejme dotýčnú dámu osobne. Predstavujem si to ako čítanie na dobrú noc. Napríklad, ako sa slušná mladá deva zaľúbila do šarmantného miliónára.

Lenže téma letných táborov nie je zďaleka vyčerpaná. Minule som natrafil na internetové stránky, ktoré lákali rodičov, kam odložiť na

ČRTA

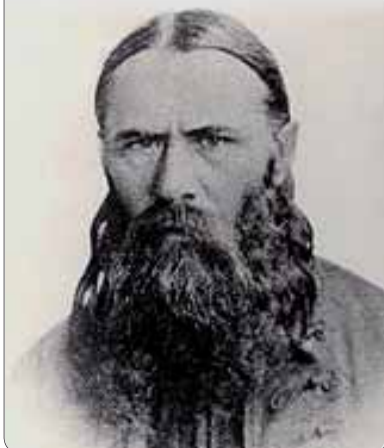
Niektorí básnici sú v odborenej i laickej verejnosti posudzovaní ako čudáci, ich diela sú považované za výplody chorých mozgov. Práve básnik zmietaný medzi krutou realitou života a jeho svetom fantázie zostáva sám a nepochopený. Medzi takýchto básnikov patrila aj štúrovský básnik Samo Bohdan HROBOŇ.

Samko Čudák

Do literatúry vstupoval klasicistickými parafrázami na antických básnikov. Na začiatku štyridsiatych rokov 19. storočia sa motívom jeho básní stáva tragický obraz vnútorných zápasov s mučivými vidinami k vzdialenej láske, ktorá možno pri brehoch Vltavy alebo na pražskom Karlovom moste spomína na slovenskú mladoňa a na jeho lásku. On však je sám, opustený, utiahnutý pri svojom bratovi Ľudovítovi, sielnicom farárovi. Ľudia ho vidia zarasteného, niekedy aj neumytého, ako si niečo hundre popod noc. Samko Čudák, obecný blázon. A keď sa začne šuškať, že sa zamiloval do vlastnej netere, odchádza z dediny a veľkú časť trávi v kolibke na Grúni. Pastieri mu nosia žinčicu, mlieko a syr. Občas mu zoberú lupu a pozorujú sa cez ňu ako na zázrak. Samko slabo vidí. Opojený ideou kollárovskej slovenskej vzájomnosti koncentroval myšlienku Slovanstva do Tatier a snoval idealistické sny o veľkolepej budúcnosti slovenského sveta. Je obdivovateľom poľského mesianizmu. Takým je aj slávny poľský básnik Adam Mickiewicz, je aj on blázon? Z týchto vízií vznikajú postupne jeho romanticko-mesianistické skladby Slovenské iskry, Slovojeseň, Svätomstopej, Pejan slovenský, Prospepej slovenského chorľavca-zobráka. Tieto skladby však vyúsťovali do ideovej a výrazovej zahmlenosti a rozumel im iba ak samotný autor. Väčšinou zostali v rukopise.

Ku koncu života sa Hroboň musí pretkať sám. Zomiera mu brat Ľudovít, u ktorého býval a ktorý sa o neho vzorne staral. Zomierajú aj jeho druhovia Štúr, Hodža, Hurban, básnicki druhovia Kráľ, Sládkovič, Botto, Chalupka. Zomiera mu aj druhý brat, ktorý bol dôstojníkom a na starosť prišiel do Sielnice užiť si penziu. Hroboň je sám a samota je zlá. Pretka sa životom, je ochmutý na ruku a odkázaný na pomoc cudzích ľudí. Postáva pri domoch a čaká, kto mu vynesie von polievku, kus chleba, dá mlieka, vody. Vždy na jar sa túla po lipovských stráňach a žije po salašoch, kde na neho hľadajú ako na blázna. Tak končí svoj život vo svojich sedemdesiatich štyroch rokoch. Je z neho úplný duševný aj fyzický bedár. Zomiera nádej slovenských romantikov, človek, ktorý by bol v živote možno veľa dokázal. Zápasil však so svojimi citmi a svojím citom aj podľahol. Žil ako čudák, nikto mu nerozumel, ale rozumel on svetu? Utiatnutý vo svojej ulite zabudol na svet a na ľudí. Zostával sám vo svojom svete so svojimi bludnými myšlienkami, nepochopený Samko Čudák.

Peter VRLÍK

Výročie básnika, ktorý stál pri zrode Orla tatranského Samo Bohdan Hroboň – čudácky štúrovec

Text Ján ČOMAJ – Foto: internet

V štyridsiatych rokoch predminulého storočia sa slovenská literatúra – a z nej najmä poézia – úctyhodne rozkošatela. Toto „pokollárovské“ obdobie netvorila už len niekoľko jednotlivci, ale doslova masa mladých ľudí. Generácia budúcich štúrovcov sa veršami rozospievala, akoby ich revolučný romantizmus bol žriedlom poézie. Bol to gejzír básní.

Ťažko povedať, či to bolo práve vďaka časopisom a almanachom, ktoré vznikli a dali priestor poézii (česká Jitřenka, Kuzmányho Hronka, Štúrov Orol tatranský, almanachy Plody, Nitra, Tatranka, Zora, Květy...), alebo si práve tvorba početných poetov vynútila ich vydávanie... To by bola otázka podobná tej, čo bolo skôr: spiečka alebo vajce. Isté je len, že toľko básnikov na Slovensku nikdy predtým v jednej generácii nebolo: Karol Kuzmány, Michal Miloslav Hodža, Daniel Lichard, Samo Chalupka, Karol Štúr, Karol Braxatoris, Ľudovít Žello, Ctiboh Zoch, Ján Maróthy, Jozef Miloslav Hurban, August Horislav Škultéty, Andrej Sládkovič, Janko Matúška, Janko Kráľ, Bohuslav Nosák, Ján Kalinčiak, Jonáš Záborský, o čosi mladší Ján Francisci, Ján Botto, Viliam Pauliny-Tóth, Mikuláš Dohnány, Mikuláš Ferienčík – a medzi nimi aj Samo Bohdan Hroboň, ktorého sa patrí pripomenúť pri 195. výročí jeho narodenia.

■ ÚTEKY DO SAMOTY

Slovenčina ešte nie je spisovným jazykom, mladí básnici píšú po česky, zväčša trochu slovakizovanou češtinou, bernoľákovskou slovenčinou, aby si mnohé básne po rokoch oprášili a dali im slovenský šat – povedzme Chalupka z česky napísanej básne Má vlast prenesie svoju myšlienku odporu do jeho slávnej a slovensky krásnej básne Mor ho!

K romantizmu tejto generácie akoby aj patrilo trochu čudáctva a mesianistického rojčenia. Pristalo Petrovi Kellnerovi-Hostinskému v mladosti, menej už v jeho samotárskom živote v Rimavskej So-

videnie, to na staré kolená boli skôr chorobné vidiny.

■ NA CESTÁCH POZNANIA

Niekdajší študent levočského lýcea Samo Bohdan Hroboň (1820 – 1894) bol v mladosti vzdelaný, aktívny a horlivý básnik, národovec a priekopník novej spisovnej reči, jeden z najlepších autorov almanachu Jitřenka (1840) a onedlho aj Orla tatranského. Po príchode do Bratislavy na evanjelické lýceum (pôsobil tu v rokoch 1839 až 1841) bol najhorlivejším Štúrovým asistentom v Ústave reči a literatúry slovenskej, prednášal o Žiškovi, o slovenskej a slovenskej minulosti a nadvihol sa víziami, ako priviesť Slovensko do moderného sveta a Slovákov prebudiť k národnému životu, vzdelaniu a pokroku. Pokračoval v štúdiách v Halle, ale ešte po ceste do Nemecka sa stihol zaľúbiť do pražskej dievčiny Bohuslavy Rajskej a z Halle jej poslal zväzoček lúbostných básní, v ktorých sa nadvihol nielen jej krásou, ale aj nádhrou Prahy a Tatier. Na univerzite ho uchvátila Hegelova filozofia, aby ju o dvadsať rokov, keď už žil prevažne v samote, prekliat, lebo ho vraj zbavila Boha. Najkrajšie obdobie jeho života – bratislavský pobyt, pražský

Samo Bohdan HROBOŇ na dobovom portréte.

bote, kde celé roky biedne žil, či skôr živoril, keď ho za jeho postoje v meruôsmom roku prepustili z úradu hlavného slúžneho po rakúsko-maďarskom vyrovnaní na samom začiatku krutej maďarizácie. Tak to bolo aj s Hroboňom – čo sa v mladosti prejavovalo ako romantické

láska a štúdium v Halle, zobrazil neskôr Martin Kukučín v románe Lukáš Blahosej Krasoň – tak premenoval Sama Bohdana Hroboňa.

■ V HMLÁCH SAMOTY

Na romantického básnika však priskoro dopadol pocit staroby, istotne urýchlený jeho zlým zdravím. Ešte v plnej kráse a romantickom nadšení napísal báseň K orlovi do prvého čísla Orla tatranského – a potom sa čoraz viac začala prejavovať jeho trudnomyseľnosť. Namiesto revolučného romantizmu ho zaplavuje bezútešná hmľa, náboženské a utopické myšlienky, hraničiace s choromyseľnosťou či prinajmenšom čudáctvom. Jeho poézia sa mení na veršované filozofovanie. Zamýšľanie sa nad zmyslom dejín ľudstva ústi do prorockých kázni, v ktorých chce vytvoriť akúsi všeslovenskú reč, výsledok je však nezrozumiteľnosť a fantastika. Žije u svojho brata farára v Sielnici, ale postupne stále viac času trávi v samote na salašoch. V zabudnutí a osamelosti aj zomiera.

■ TRVALÁ STOPA

Zostala však po ňom nezmazateľná stopa v predrevolučnom období, počas pôsobenia na Štúrovej katedre, jeho tvorba pre Slovenské národné noviny a Orla tatranského, poézia jeho mladosti. A skvelý román Martina Kukučina, v ktorom má ústrednú úlohu: historické plátno s lúbostným príbehom, na pozadí ktorého nám majster zobrazil sociálne, politické a kultúrne pomery a ovzdušie českého i slovenského prostredia z obrodeneckých čias, aj vážny problém spoluzitia slovenského a českého národa, ktorý bol živý ešte dlho, približne stopäťdesiat rokov od Hroboňovej lásky k Bohuslave Rajskej. Istotne, to je už Kukučínova zásluha. Ale bez Sama Bohdana Hroboňa by tohto svedectva nebolo.

K nedožitej storočnici odvážneho správcu Matice slovenskej Juraja PAŠKU

Za Maticu sa vzoprel aj prezidentovi

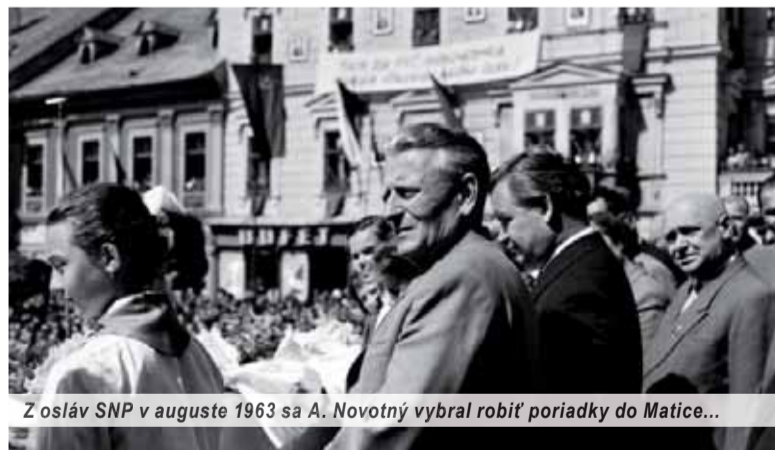
IVAN PAŠKA – Foto: archív SNN

Vo Zvolenskej Slatine sa v rodine železničarskeho robotníka narodil 9. júla 1915 ako prvý z piatich detí Juraj Paška. Po absolvovaní Štátneho učiteľského ústavu v Lučenci učil v malotriednych školách po dedinách Podpolianskeho kraja. Jeho osobnosť formovala rodina, škola, štúdiá, ale aj osudy a charaktery lazníkov, Detvanov a nádherná slovenská príroda. Tam kdesi utvrdzoval svoje vrodene povahové črty väziť si človeka a jeho prácu, konať dobro, priamo, čestne, byť odvážnym, hľadať pravdu, spravodlivosť, a pri tom všetkom nestavať seba na prvé miesto.

Možno sa to dnes niekomu môže zdať čudné, že človek s takou povahovou črtou nepchať sa do popredia sa mohol stať riaditeľom. Ale bolo to tak. Juraj Paška sa vtedy ešte bez vysokoškolského vzdelania v roku 1953 stal riaditeľom Univerzitnej knižnice v Bratislave. Vyštudoval vysokú školu, prednášal, publikoval, odborne rástol. Prekladal z ruštiny do slovenčiny. Pod jeho vedením sa knižnica rozširovala, získavala na vážnosti. Tak ako do všetkého aj tam sa so závideniahodnou chuťou a s úžasným nasadením pustil do prvej veľkej rekonštrukcie budovy knižnice, v ktorej kedysi zasadal uhorský snem.

■ VÝZVA Z MARTINA

Tá najväčšia životná výzva však Juraja Paška čakala v Martine. Pätnásťteho mája 1959, teda pred šesťdesiatimi šiestimi rokmi, bol vymenovaný za správcu Matice slovenskej. Bola to zodpovedná úloha, veď správca vtedy stál na čele Matice ako jej najvyšší predstaviteľ, pretože funkcia predsedu v tom čase neexistovala. Prišiel do štátom dovtedy okliešťovanej, prenasledovanej Matice a povrávalo sa, že ju neprišiel zveľaďovať, ale ešte viac oslabiť, ba až zlikvidovať. A nebolo sa čomu čudovať, veď Matica slovenská mala v tom čase za sebou viacero osobných čistiek. Tie sa začali krátko po februári 1948, pretože Matica predstavovala pre novú ľudovodemokratickú moc nebezpečné „hniezdo buržoázneho nacionalizmu“. Po príchode

Z osláv SNP v auguste 1963 sa A. Novotný vybral robiť poriadky do Matice...

Juraja Paška do Martina sa v Matici postupne začali diať pozitívne veci. Nový správca tam našiel mladých, neskompromitovaných odborníkov, vysokoškolsky vzdelaných pracovníkov, zapálených maticiarov ako Mišo Kováč Adamov, Michal Fedor, Peter Liba, Štefan Hanakovič, Pavol Vongrej, Augustín Maťovčík, Ján Halierna, Alojz Kuruc, Jozef Špetko a mnohí ďalší. To boli spolupracovníci Juraja Paška, s ktorými spoločne využili meniacu sa spoločenskú atmosféru šesťdesiatych rokov a začali niektoré maticie činnosti postupne obnovovať.

■ STÉ VÝROČIE

Vhodnou pôdou na to sa stali blížiac sa oslavy stého výročia založenia Matice slovenskej v auguste 1963. Už do ich príprav veľmi necitlivo zasiahla

Praha. Matica českým pohľadárom nikdy v histórii nebola po vôli, a preto aj teraz nechceli dovoliť veľké národné oslavy. Pomohli však vtedajšie slovenské štátne orgány, a tak sa oslavy konali podľa maticných predstáv. A boli veľkolepé. Alexander Dubček na slávnostnom zasadnutí v Národnom dome povedal, že Matica vo svojej storočnej histórii bojovala za správnu a spravodlivú vec. To bol významný prvý krok k úplnej rehabilitácii Matice. Oslavy vyvrcholili spontánnou manifestáciou na Hostihore a položením základného kameňa tretej budovy Matice slovenskej. Tej, ktorú o dvanásť rokov neskôr otváral jej predseda Vladimír Mináč.

Aktivity maticiarov po vydarených oslavách storočnice rástli. Rozširovala sa bibliograficko-analytická činnosť,

vzniklo Literárne múzeum a rástol záujem o zahraničných krajanov.

■ NOVOTNÝ V MATICI

Práve zahraniční Slováci sa stali ďalším dôvodom sporov Prahy, a konkrétne vtedajšieho prezidenta a najvyššieho stranického predstaviteľa Antonína Novotného s Jurajom Paškom. Ten na pôde celoštátnych inštitúcií často poukazyval na nedostatočnú starostlivosť o krajanov. Zaútočil i na Diliu a Artiu – inštitúcie, ktoré zodpovedali aj za kultúrne vzťahy s krajanmi, nevediac o tom, že v jednej z nich bol v tom čase riaditeľom zať A. Novotného. A tak sa stalo, že 27. augusta 1967 do prišiel Matica A. Novotný, aby osobne spoznal toho opovážlivca a mohol ho poučiť o tom, že za krajanov zodpovedajú len centrálné, štátom na to určené inštitúcie. Stalo sa však to, čo nečakal nikto. Juraj Paška sa nedal zastrašiť, ale s lazničko-detviarskou odvahou vyhlásil, že o zahraničných Slovákov by sa mala starať najmä Matica. Bola to nevidaná opovážlivosť. Prezident po konfrontačnom rozhovore predčasne skončil návštevu a odmietol dar.

■ ODIDENÝ SPRÁVCA

Tri mesiace po tomto konflikte s Novotným bol Juraj Paška z postu správcu Matice slovenskej odvolaný. Ale sa nevzdal. Odišiel do Prešova, aby na Filozofickej fakulte Pavla Jozefa Šafárika mohol prednášať knihovníctvo a dejiny Matice slovenskej. Naďalej žil s osudovou Maticou a šíril jej myšlienky medzi študentmi. Aj z prešovskej vysokej školy však musel onedlho odísť. Najskôr do Štátnej vedeckej knižnice v Prešove, potom obnovoval archív na Vysokej škole múzických umení v Bratislave a robil jazykového korektora v Československej televízii.

PhDr. Juraj Paška sa v dobrom zdraví dožil v kruhu svojej milovanej rodiny úctyhodných deväťdesiatich štyroch rokov. V tomto roku si pripomíname nedožitie sté výročie tohto odvážneho maticiaru.

Zúfalci nabíjajú kanóny na stratenom palposte čechoslovakizmu

Oplakávači bývalého štátu žmýkajú vreckovky

Pohrobkovia čechoslovakizmu sa ani po vyše dvadsiatich dvoch rokoch nedokázali zmieriť s tým, že slovenský národ sa rozhodol vykročiť na cestu suverenity a samostatnej štátnosti. Mnohých ani poslance platy, ba ani rôzne iné výhody, ktoré získali len zásluhou existencie samostatnej Slovenskej republiky, nepresvedčili, že Slovákom netreba lamentovať za bývalou federáciou, v ktorej im nikdy nehrozilo, že by si – obrazne povedané – zahrli prvé husle.

Anton HRNKO – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Neprešlo roka odvtedy, čo sa zbavili traumy z rozdelenia, aby nemožovali slovenskú spoločnosť s návrhmi na uzákonenie 28. októbra za štátny sviatok Slovenskej republiky. Nie je to ináč ani tento rok. Opäť sa našli „Ladovia“, ktorí vášnivo nabíjajú kanóny na stratenom poste čechoslovakizmu a do parlamentu predložili zákon majúci vyhlásiť 28. október za štátny sviatok Slovenskej republiky. Vraj aby sa pripomenulo štátnym sviatkom zavŕšenie diela Milana Rastislava Štefánika.

■ ČÁRY-MÁRY

Človek sa nestačí čudovať myšlienkovým procesom týchto ľudí, ktorí, hoc jeden z nich je lekárom, sa neúnavne snažia obživiť kadáver už dávno mŕtvej a aj rozloženej ideológie. Nielenže akosi pozabudli, že Národný výbor v Prahe nemal nijaký mandát zo Slovenska (teda ani od Štefánika), aby konal aj v mene Slovákov. Dokonca i ono vyhlásenie bolo filištínsky sformulované tak, aby sa nemuseli splniť sľuby, ktoré dali českí politickí reprezentanti Slovákom v čase odboja proti Rakúsko-Uhorsku.

„Samostatný štát československý vstúpil do života,“ tak znela prvá veta onoho vyhlásenia z 28. októbra 1918. Veta sa zdá nevinná, dokonca štátnická, kým neanalyzujeme dokument

v našich končinách unikátny počin. Je sice pravda, že v niektorých monarchiách sú narodeniny monarchov oslavované ako štátne sviatky, ale v iných štátoch s kresťanskou tradíciou je sviatkom oslavovaný len jeden človek. Jeho narodenie sa slávi počas Vianoc. Žiaden iný človek v európskej kultúrnej tradícii nie je oslavovaný formou štátneho sviatku. Aspoň pokiaľ siahajú moje vedomosti.

■ HISTORICKÁ LOŽ

Ale aj tvrdenie, že 28. októbr 1918 bolo zavŕšené dielo M. R. Štefánika, stojí na piesku. Dokonca je vyslovenou lžou. To by sme nesmeli poznať okolnosti, ktoré sprevádzali posledné mesiace života M. R. Štefánika. Predovšetkým len ťažko možno predpokladať, že Štefánik by súhlasil so vznikom „Československa“ a nepožadoval by Česko-Slovensko. Známe sú aj zábery T. G. Masaryka a E. Beneša, v ktorých sa s pôsobením M. R. Štefánika v novom štáte nepočítalo. Už to, že ho do novej vlády vymenovali ako ministra vojny (hoci bol obsadený aj rezort ministerstva národnej obrany), Štefánika neobčajne rozčúľilo. Jednak vojna sa už skončila a jednak sa pýtal, s kým chce nový štát viesť vojny, keď má mať na ne ministerstvo. Nemohla mu nedôjsť na myseľ tá skutočnosť, že s ním jeho bývalí spolupracovníci nerátajú. Určite to nechcel len tak nechať. Dokonca

celosti. Z tejto vety totiž skonštruovali umelý „československý“ národ, v ktorého mene ďalej konali. To, že to bolo porušením sľubov daných i M. R. Štefánikovi, im akosi neprekážalo. Ani to, že legitímni Slováci dali súhlas na vznik Česko-Slovenska (nie Československa) až 30. októbra 1918 Deklaráciou slovenského (nie „československého“) národa, im zrejme neprekáža taktiež!

Najtrápnejšie však pôsobí ich pomätená myšlienka vytvoriť štátny sviatok pre konkrétneho človeka. Bez toho, že by som akýmkoľvek spôsobom chcel zmenšovať význam M. R. Štefánika pre slovenský národ, bol by to

Každý rok odchádza hľadať šťastie v zahraničí okolo dvadstatisíc Slovákov

Krajanania sa zišli v Sade Janka Kráľa

Piateho júla si pripomínáme Deň zahraničných Slovákov. Deje sa tak od roku 1993, keď nadobúdala platnosť Zákon NR SR č. 241/1993 Z. z. Na jeho základe sa tento deň stal pamätným dňom SR. V parlamente Zákon o zahraničných Slovákoch poslanci upravovali v rokoch 1997 a 2005. Zákon o Slovákoch žijúcich v zahraničí č. 474/2005 Z. z. a o zmene a doplnení niektorých zákonov nadobudol účinnosť 1. januára 2006. Pri výbere Dňa zahraničných Slovákov brali poslanci do úvahy aj iný sviatok pripadajúci na 5. júla – Deň sv. Cyrila a Metoda, ktorý je štátnym sviatkom SR.

Michal SITNIK – Foto: archív SNN

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí (USZZ) aj v tomto roku pozval krajanov, aby v nedeľu 5. júla 2015 prišli do Sadu Janka Kráľa v bratislavskej Petržalke pripomenúť si Deň zahraničných Slovákov. Práve tu umiestnili štyri a pol tonový kamenný blok z Tardoškého lomu, ktorý darovali krajanania z Maďarska na základný kameň budúceho Pamätníka slovenského vystahovalectva. Ten by sa mal stať akýmsi centrom slovenského krajanstva sveta v sviatočný deň Slovákov žijúcich v zahraničí v hlavnom meste spoločnej vlasti. Claude Baláž, ktorý reprezentuje Nadáciu Národného pamätníka slovenského vystahovalectva, pri tejto príležitosti uviedol, že v súčasnosti odchádza zo Slovenska do cudziny skoro dvadstatisíc mladých ľudí. Pred prvou svetovou vojnou za Rakúsko-Uhorska, keď bol nesmierny národnostný útlak, odchádzalo zo svojej vlasti tiež okolo dvadstatisíc Slovákov...

■ KOMUNITY VO SVETE

Sviatok si pripomínajú slovenské komunity na celom svete – stretávajú sa, organizujú rôzne spoločenské a kultúrne podujatia. Uvedomujú si

Pamätník básnika Janka KRÁĽA v rovnomennom petržalskom sade.

spolupatričnosť k Slovákom žijúcim nielen na rodnom Slovensku, ale aj v každom kúte sveta. Odhaduje sa, že v rôznych častiach sveta žije vyše milión trisťtisíc krajanov a ich potomkov. Záujmy tejto početnej siete reprezentuje Svetové združenie Slovákov v zahraničí (SZSZ) a Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Svetové

združenie Slovákov v zahraničí vzniklo v roku 2002 na základe rozhodnutia delegátov Stálej konferencie Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí. Nadviazalo na integračné úsilie Svetového kongresu Slovákov, o ktorom píšeme aj v tomto čísle SNN, a združiť všetky významné komunity slovenského zahraničia a všetky ich najväčšie spolky.

sa aj zastrájal veci zmeniť. Len osud to zariadil ináč. Preto je sice pravda, že sa usiloval o spoločný štát Slovákov a Čechov, ale pochybujem, že by bol stúpencom toho, ktorý vytvoril Národný výbor v Prahe konštatovaním, že „vstúpil do života“. Preto spájanie Štefánika s týmto konkrétnym dátumom a konkrétnou formou „československého“ štátu je nielen nenáležité, ale dokonca by som povedal zlomyseľné.

■ ČO TAK...

Slováci, resp. obyvatelia dnešného Slovenska, ktorých dejín sme nespochybniteľní dedičia, žili v množstve štátnych útvarov, z ktorých mená niektorých ani nepoznáme alebo používame len ich zaužívané označenia. Ak by sme oslavovali vznik všetkých týchto štátov formou štátnych sviatkov, hádam by nám nezostal ani čas na prácu. Je mnoho štátnych útvarov, ktoré by si naše pripomenutie určite zaslúžili. Čo také Vaniovo, kráľovstvo. Je to prvý štátny útvar na našom území, o ktorom vieme z písomných prameňov. Určite by si zaslúžila pripomenutie aj Samova ríša, najmä preto, že odmietla zasahovanie tých spoza Dunaja do našich vnútorných pomerov, ale aj vtedajšiemu Bruselu – Cácham (Aachenu) – ukázala, že ho je ochotná rešpektovať len odtiaľ potiaľ. To už nehovorím o Pribinovom kniežatstve, Veľkej Morave a, samozrejme, Uhorsku, kde sme prežili skoro tisíc rokov. Prečo si pripomínať dnes formou štátneho sviatku vznik jedného z toho množstva štátov, ktorý trval aj s prerušením hádam najkratšie. Prečo si pripomínať mimo učebnic dejepisu štát, na ktorého vybojovaní sme sa sice dvakrát podieľali a od ktorého sme aj mnoho očakávali, ale nikdy naše očakávania nesplnil, a preto aj dvakrát zanikol, mi nie je celkom jasné. Istotne, pohrobkom čechoslovakizmu je všetko jasné. Húzevnato sa svojej myšlienkovj výbavy pridŕžajú, hoci by mohli robiť aj užitočnejšie veci. Už ich vyhodili, keď sa s mŕtvolou z minulosti tlačili cez dvere. Dokonca sa im s ňou nepodarilo pretlačiť cez okno a ani komin. Teraz sa tlačia cez kľúčovú dierku. No, skrátka, zúfalci.

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí vznikol v roku 2006 na základe zákona o Slovákoch žijúcich v zahraničí. Spravuje grantový systém, vydáva osvedčenia Slováka žijúceho v zahraničí, predkladá materiály na rokovanie vlády SR a NR SR. Organizuje Dni Slovákov žijúcich v zahraničí, Stálu konferenciu Slovenská republika a Slováci žijúci v zahraničí, vzdelávacie a odborné kurzy, podujatia a súťaže pre mládež, folklórne prehliadky, výstavy a iné akcie.

■ NAŠI V MAĎARSKU

Slováci žijúci v Maďarsku si v tomto čase pripomínajú Deň Slovákov v Maďarsku. Z niekdajšej niekoľkostotisícovej komunity, ktorá na Dolnú zem prišla pred tristo rokmi, sa ich k svojmu slovenskému pôvodu hlási ešte okolo tridsaťtisíc. Asi tisícka krajanov zo všetkých regiónov Maďarska prišla tentoraz do Telekgerendásu na juhu Maďarska, aby oslávili svoj sviatok. Varili tradičné jedlá zo všetkých regiónov a po svojom sa bavili...

„Je to veľmi dôležitý sviatok pre nás, poskytuje možnosť na stretávanie sa a tiež na používanie slovenského jazyka ako komunikačného prostriedku, čo sa doma už iba vo veľmi málo lokalitách dá robiť.“ ilustrovala neradosnú prítomnosť našich krajanov v susednom štáte Alžbeta Račková, predsedníčka celoštátnej slovenskej samosprávy.

Na Slovenský deň v Maďarsku prichádzali v minulých h rokoch aj politici z Bratislavy i z Budapešti. Teraz je to skôr výnimka ako pravidlo. Deň Slovákov v Maďarsku je ich najväčší sviatok. V rámci neho tiež vzdávajú hold pamiatke sv. Cyrila a sv. Metoda.

KNIŽNÝ KÚTIK

Vzhľadom na to, čo sa momentálne deje v Európe, nezaškodí si predstaviť knihu *Tábor svätých*, ktorú napísal francúzsky spisovateľ Jean Raspail. Prvý raz vyšla v roku 1973. Odvtedy sa jej už predalo dva milióny výtlačkov. Tento knižný kútik bude trochu netradičný, pretože bude o knihe, ktorá sa dá kúpiť aj u nás, aspoň v českom preklade.

Tábor svätých

Ale ako kúpiť! V regáloch knižkupectiev ju nenájdete, môžete si ju objednať iba v zásielkovom obchode, tak ako niektoré iné knihy, na ktoré súčasná politická korektnosť uvalila informačnú hmlu.

Jean Raspail, ročník 1925, hovorí o sebe, že je spisovateľ, románopisec, dobrodruh, katolík, monarchista a vizionár. Túto knihu plnú symbolov, ale aj slobody, napísal, ako uviedol v rozhovore pre časopis *Sezession*, „ako v jednom tvorivom opojení: kniha sa napísala v podstate sama“.

Samotný názov *Tábor svätých* je citácia z Apokalypsy sv. Jána. Raspail napísal viacero románov, ktoré sa tematicky dotýkajú dnešných problémov (Ja, Antoine de Tounens, kráľ Patagónie; Sire; Sedem jazdcov; Hurá Zara; ...), no práve tento je na tému, ktorej páľčivosť pociťujeme najmä v týchto dňoch: masové prisťahovalectvo. Kniha – dystopia v najlepšom orwellovskom duchu – hovorí o tom, ako milióny Indov zaplavujú Európu. Pripomínam, že vyšla už v roku 1973! No silná nie je len témou, veď tú majú aj novinové články, ale najmä umeleckým stvárnením a silným, pritom brilantným jazykom. Tu bolo, žiaľ, vidno, že kniha vyšla dosť narychlo a nebolo času (či peňazí) na dôkladnejšiu redakciu prekladu, pretože je občas trochu koktavá.

Na margo svojich kníh autor hovorí, že je už osemnásť storočí Francúzom a túto svoju identitu chce aj naďalej zachovať. To súčasné nariadené zbožňovanie iného označuje v spomínanom rozhovore, že je to „moc falošných ideí, ktoré sú rozširované vládnuccim systémom vzdelávania a médiami, a ich moc sa zdá byť bezhraničná“.

Poznáme to aj my z nášho okolia: tí najplochejší ľudia vyhľadávajú tie najpestrejšie a najkrikľavejšie veci, aby zahnali svoju prázdnotu, ktorú však nikdy a ničím nevedia naplniť. Pre najnovšie francúzske vydanie pripravil aj nový predhovor s veľavravnou orwellovskou alúziou „Big Other“.

Mimochodom, keď čítam vážnejšie veci, tak sedím v kresle s ceruzkou v ruke, beletriu mám zase na nočnom stolíku a tú si čítam, keď si ľahnem spať. Neplatí to však pre túto knihu, ktorú mimoriadne neodporúčam čítať pred spaním, pretože vás môže tak rozrušiť, že ešte niekoľko hodín sa budete bez spánku metať v posteli. Toto zvykne robiť len veľká literatúra.

Ján LITECKÝ ŠVEDA

Deň zvrchovanosti mal dôstojný a príťažlivý priebeh aj vďaka prístupu matičiarov

Horeli vatry aj srdcia vďačných vlastencov

Od dopisovateľov a spolupracovníkov Slovenských národných novín

„Možno práve tieto naše oslavy sú zrkadlom toho, čo sa dnes deje v Európe. Európa je terčom invázie úplne inej kultúry, civilizácie, iných hodnôt, iného náboženstva. Práve preto pripomínanie si dňa vyhlásenia nezávislosti Slovenskej republiky je pripomínanie si vlastných koreňov. Ak si nebudeme pripomínať to všetko, čo z nás vytvorilo Slovákov, ako národ zanikneme,“ povedal na oslavách v Starej Bystrici starosta obce a poslanec NR SR Ján Podmanický. Odzrkadľujú úprimné vlastenectvo a mohli by sme ich použiť ako rámec k atmosfére, ktorá vládla minulých dňoch na mnohých miestach Slovenska.

Žilinský župan Juraj Blanár o oslavách zvrchovanosti v Starej Bystrici vyhlásil, že sú najväčšie na Slovensku. „Neviem, kde by sa takto oslavovala zvrchovanosť, ak nie práve v Starej Bystrici. Tento sviatok je pre Slovenskú republiku, pre novodobú históriu jeden z najdôležitejších. Niečo podobné ako pre Američanov alebo pre Francúzov Deň nezávislosti.“

TRINÁSTE V PORADÍ

V tejto kysuckej obci sa oslavy prijatia Deklarácie o zvrchovanosti slovenského národa a v Slovenskej národnej rade v júli 1992 uskutočnili po trinásty raz a sú skutočne masové. Bohatý program pod slávnym Slovenským orlojom za účasti špičkových slovenských umelcov

FOTORIPORT

si okrem Starobystričanov sem prichádzajú pozrieť i návštevníci z rôznych častí našej vlasti. Tradičnou súčasťou dvojdňového programu je zapálenie Vatry zvrchovanosti SR na Rinku sv. Michala Archanjela, sadenie lipy do Aleje zvrchovanosti, športové podujatia či hasičská súťaž O pohár starostu obce. Popri kysuckých folklórnych súboroch sa tisíce návštevníkov tentoraz tešili na koncerty operného speváka Martina Babjaka a rockovej skupiny Tublatanka. Ozvláštnením osláv bolo slávnostné odhalenie a krst skulptúry s názvom Dedinka v údolí, ktorý pre Starú Bystricu vytvoril sochár Ondrej 4 (Zimka ml.). Medzi pozvanými hosťami nechýbali ani predseda Slovenskej národnej strany Andrej Danko.

NA ČERTOVOM VRŠKU

Už tradičné podujatie, ktorým si matičiari pripomínajú zrod štátnosti, sa uskutočnilo na Čertovom vršku v Slatine, kde sa im vydarený ročník vatry tentoraz podarilo zorganizovať za spolupráce obce s Miestnou organizáciou SNS. Vat-

V Štrbe zapálili Vatru zvrchovanosti napriek nepriazni počasia.

K slávnostnej atmosfére prispeli aj kultúrne programy.

ru zapalovala starostka Mária Klimentová. Akosi jej to aj patrilo, veď drevo na ňu poskytla obec. Vďaka vydarenému počasiu, občerstveniu zo sponzorského daru poslanca obecného zastupiteľstva Slavomíra Hanuska a dobrej atmosfére, o ktorú sa postarala hudobná skupina Rebeli, sa účastníci slávnosti rozchádzali až v neskorých nočných hodinách. Napriek tomu, že na Slovensku horelo v týchto dňoch

mnoho vatier v okrese Zvolen bola táto jediná.

VLACHOVSKÁ VATRA

Vo Vlachove pred dvadsiatimi dvoma rokmi začal tradíciu rožňavských okresných osláv Vatry zvrchovanosti, spojenú s festivalom spevu a tanca, MO Matice slovenskej, vedený vtedajším predsedom Jurajom Genčanským, v spolupráci s obecnou samosprávou Vlachov-

Účastníci osláv pred Slovenským orlojom v Starej Bystrici.

vo. Tradícia zapalovania Vatry zvrchovanosti ožila znova pred dvomi rokmi. V tomto Štúrovom roku sa ju podarilo spojiť s videoprezentáciou Štúrovci na Gemi, ktorú pripravil Jozef Jakubovský, predseda MO MS Vlachovo, a túto iniciatívu oceňovali aj starší účastníci osláv. Vlachovská vatra bola parádna. Stretli sa tu ľudia z celého regiónu – z Čiernej Lehoty, zo Slavošoviec, z Rochoviec, zo Stitníka, z Honcov, Rožňavského Bystrého, Rakovnice, Rožňavy, Pače, Betliara, Gemerskej Polomy, Henckoviec, Nižnej Slanej, Kobeliarova, Gočova, Vyšnej Slanej, Rejdovej, Dobšinej, Revúcej, Lubeníka a, samozrejme, domáci. Takéto masové podujatie sa mohlo uskutočniť len vďaka finančnej pomoci Ministerstva kultúry SR a finančnej pomoci Matice slovenskej.

POCTY V ŠTRBE

Vyhlásenie zvrchovanosti slovenského národa si pripomenuli vlastenci v Štrbe 25. júla. Štrbský odbor Matice slovenskej, obec Štrba, urbár, hasiči napriek nepriazni počasia pripravili Vatru zvrchovanosti, ktorú už tradične zapálil starosta obce Michal Sýkora za prítomnosti generálneho manažéra SNS Stanislava Kmeca a riaditeľa ČÚMS v Martine Martina Fejka, ktorý pri tejto príležitosti odovzdal starostovi najvyššie vyznamenanie – Zlatý odznak Matice slovenskej. Aj tu pripravili bohatý program, v ktorom účinkovala ženská spevácka skupina s národnými piesňami a veršami Ludmily Podjavorinskej, ktorý popri pozvaných funkcionároch a hosťoch sledovali aj matičiari z Batizoviec, Levoče, Popradu a Veľkej Lomnice. A rodili sa aj spoločné plány, ako znova vztýčiť na Trigante na Štrbskom plese slovenský dvojkríž násilne odstránený v roku 1960 na pokyn Antonína Novotného, vtedajšieho prezidenta ČSR. Ako oživiť a starostlivo uchovať hodnoty národného bytia v podtatranskom kraji oživením matičných odborov, lebo

úctu a váhu si nezískame nekritickým prispôbovaním sa cudzím, zaliečaním sa, stratou vlastnej tváre, ale pevnosťou, sebavedomým zotrvaním na svojich pôvodných hodnotách a na ich ochrane.

GEMERSKÉ ČRIEPKY

„Štúrovým horlivým zástancom bol Nosák-Nezabudov, ktorý bol jeho prvým námestníkom v redakcii Slovenských národných novín pri ich vzniku, a duchovný otec gemersko-malohontských štúrovcov bol Pavol Jozeffy,“ uviedol v pútavom príhovore pred početným slávnostným zhromaždením Gemerčanov k Dňu zvrchovanosti doc. PaedDr. Július Lomenčík, PhD., ktorý pôsobí na Katedre slovenského jazyka a komunikácie Filozofickej fakulty Univerzity M. Bela v Banskej Bystrici. Jeho vystúpenie odmenili búrlivým potleskom. Po prednáške Štúr a jeho spolupracovníci si mohli pozrieť aj výstavu s touto tematikou, ktorú pri tejto príležitosti inštalovala Ingrid Šulková, riaditeľka Domu MS v Rimavskej Sobote, na dvore ktorého aj tento rok horela Vatra zvrchovanosti, znela hymna MS a potom si všetci prítomní pochutili na pripravenom guláši a občerstvení, ktoré pripravili členovia výboru MO MS.

Matičiari zo Zvolenskej Slatiny sa opäť pochlapili.

V Liptove si dôstojne pripomenuli Štefánikovo výročie Pietne miesto pred armádnou akadémiou

Peter VRLÍK

Pri Dome Matice slovenskej v Liptovskom Mikuláši pracuje agilný Klub Spoločnosti Milana Rastislava Štefánika. Združuje takmer pol stovky členov, väčšinou členov miestneho matičného odboru. V tomto roku sa členovia klubu rozhodli dôstojným spôsobom pripomenúť si sto tridsiate piate výročie narodenia nášho významného vedca, politika, vojaka Milana Rastislava Štefánika.

Predseda Klubu Ing. Jaroslav Bartánus vyvinul úsilie, aby pred Akadémiou ozbrojených síl Milana Rastislava Štefánika v Liptovskom Mikuláši bolo dôstojné pietne miesto. Od slov k činom bol len krok. Za pomoci sponzorov i samosprávy mesta prišli k rekonštrukcii vstupu do Akadémie. Na stavebných úpravách, ako aj na samotnej realizácii sa podieľali členovia Klubu, ktorí sú zároveň členmi MO MS. Samotný predseda klubu J. Bartánus je stavebný inžinier, pomáhali mu Peter Vrlík, Milan Blaha a Ing. Ján Macek. Na zrekonštruovanom múre s nadpisom Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika inštalovali generálovu bronzovú bustu a aj

podpis odliaty v kove. Nainštalované artefakty pochádzajú z dielne akademického sochára Petra Valacha. Okolo pietneho miesta urobili aj potrebné stavebné a terénne úpravy.

SLÁVNOSTNÉ ODHALENIE

Bustu generála Štefánika slávnostne odhalili 10. júla 2015 počas slávnostného vyradenia absolventov Akadémie. Na tomto akte sa okrem zástupcov Generálneho štábu Ozbrojených síl SR, Ministerstva obrany SR zúčastnil aj vrchný veliteľ Ozbrojených síl SR prezident SR Andrej Kiska. Po skončení slávnosti sa prítomní presunuli pred areál AOS MRŠ. Tu po príchode Čestnej stráže

a zahratí piesne Hoj, vlast' moja sa k prítomným prihovoriť predseda Klubu M. R. Štefánika J. Bartánus. Privítal hostí a odovzdal slovo primátorovi mesta J. Bicháčovi, ktorý v príhovore vyzdvihol osobnosť tohto slovenského vedca, hvezdára, cestovateľa, vojaka, politika.

NA ĎUMBIERI

O týždeň neskôr – 18. júla, sa členovia klubu stretli pod najvyšším vrcholom Nízkych Tatier Ďumbierom, kde sa nachádza chata, ktorá nesie meno generála M. R. Štefánika. Chata bola takto pomenovaná v roku 1928, po dvadsiatich rokoch sa premenovala na Chatu Hrdinov SNP. V roku 1990 bol jej zno-

va prinavrátený pôvodný názov. Členovia Klubu M. R. Štefánika sa rozhodli, že vždy pri výročí narodenia tohto veľkého Slováka sa uskutoční výstup k jeho chate pod Ďumbierom. Zo začiatku sa na tomto podujatí zúčastňovala necelá pol stovka členov klubu a ich priaznivcov. Minulý rok sa členovia klubu skontaktovali s Klubom slovenských turistov nielen v Liptovskom Mikuláši, ale aj v Podbrezovej a podujatie získalo masovejší charakter. Tohto roku sa na ňom zúčastnilo už okolo tristo turistov z celého Slovenska a predstavitelia rôznych organizácií. Výstup spríjemnila recitácia poézie Štefana Krčméryho a Milana Rúfusa. Na záver zaspievali turisti zo Závažnej Poruby.

Členovia Klubu Spoločnosti Milana Rastislava Štefánika pri Dome MS si dôstojným spôsobom pripomenuli túto významnú osobnosť v slovenských dejinách. Jeho aktivity sú príkladné a práve liptovský klub sa radí medzi najlepšie na Slovensku. Je potešiteľné, že väčšina jeho členov sú aj matičiari, ktorí stali pri jeho zrode.

Čitateľská súťaž

Tentoraz, vážení čitateľa, sme mali my v redakcii problém, ako uhádnuť, čo zo zaujímavého obsahu rozšíreného čísla vybrať ako súťažnú otázku. Napokon sme sa rozhodli pre to, čo je najviac spojené s matičným týždenníkom.

• Aké jubileum oslavujú naše i vaše noviny práve v tomto čase?

Ešte v čísle 25 sme z rubriky nášho kolegu Petra Štrlingera o čom je reč vybrali nenápadnú zmienku o jeho nebohej manželke, skromnej spisovateľke a obetavej novinárke Nele Stenčlákovej, ktorá nás navždy opustila pred desiatimi rokmi. Z vašich správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov, ktorým pošleme knižné darčeky: Marek Valúšek, Kúty; Tatiana Bakalová, Oravská Jasenica; Mária Ondrišáková, Nová Dubnica.

(red)

A národ dávno obrdený už nie je bez mena...

Aj tento Štúrov citát odznel na oslavách jeho dvestoročného jubilea a 23. výročia Deklarácie SNR o zvrchovanosti SR v Malom Šariši, kde sa vrchovatou mierou zaslúžila o ich dôstojnú úroveň a vydarený sprievodný program predsedníčka Miestneho odboru MS Anna Janigová. Podujatie pripravili tunajší matičiari, obecná samospráva, Oblastná rada MS v Prešove a organizácia Únie žien Slovenska v Malom Šariši.

Slávka ZACHAROVÁ – Foto: archív

Aj tento Štúrov citát odznel na oslavách jeho dvestoročného jubilea a 23. výročia Deklarácie SNR o zvrchovanosti SR v Malom Šariši, kde sa vrchovatou mierou zaslúžila o ich dôstojnú úroveň a vydarený sprievodný program predsedníčka Miestneho odboru MS Anna Janigová. Podujatie pripravili tunajší matičiari, obecná samospráva, Oblastná rada MS v Prešove a organizácia Únie žien Slovenska v Malom Šariši.

Po uvítacích slovách Anny Janigovej zazneli verše na oslavu nášho veľikána, staroslovenský Otčenáš a ďalšie piesne v podaní gréckokatolíckeho speváckeho zboru pri Katedrále sv. Jána Krstiteľa v Prešove pod vedením Valérie Hricovovej. Jedinečnú atmosféru podujatia umocnenú Rokom Ľudovíta Štúra, vyhláse-

ným vládou SR, podčiarkol potom vo svojom príhovore aj starosta obce Ing. Miroslav Palenčár. Po ňom sa slova ujali dvaja hlavní rečníci – podpredseda MS a predseda Mladej Matice JUDr. Marián Gešper a predseda KR MS PhDr. Ladislav Matisko. Vyzdvihli veľkosť odkazu života a diela Ľ. Štúra, modernosť jeho názorov a postojov k všetkým otázkam i problémom spoločnosti a ľudstva vôbec. Ako zaznelo – každá Štúrova profesijná, odborná a buditeľská aktivita by si zaslúžila nemalý časový priestor, no osobitnú pozoruhodnosť treba venovať Štúrovmu zástoju na formovaní Žiadostí slovenského národa v máji 1848, kde nástojčivo zanelo, aby okrem spoločného snemu mal každý národ v Uhorsku svoj vlastný národný

snem, aby na slovenskom území národnou rečou bola slovenčina. Práve Ľudovít Štúr prebudil národ k činom, potrebe vlastného štátu a uvedomeniu si práva na štátnu svojbytnosť.

Rečníci v prejavoch sa zdôraznili, že vlasť a štát je pomyselnou krehkou škrupinkou. „Nesmieme sa zmieriť so všetkými zvrátenosťami, ktoré útočia na tieto hodnoty, morálku a národ, na jeho duchovnú kresťanskú orientáciu. Chráňme si a oslavujme 17. júl 1993 deň vyhlásenia Deklarácie SNR o zvrchovanosti SR – moderný počin bohatierskeho odkazu Ľudovíta Štúra. K tomuto poslaniu oboch výročí čestne a zodpovedne sa hlási aj Matica slovenská,“ zdôraznili M. Gešper a L. Matisko.

V bohatom, tematicky konci-

M. GEŠPER, L. MATISKO a A. JANIGOVÁ odmeňujú účastníkov podujatia.

povanom programe vzápätí vystúpili Duo z Harichoviec z okresu Spišská Nová Ves, folklórny súbor Javorina z Malého Šariša, Samko Adam z Miklušoviec, víťaz celoslovenského kola Zlatý slávik, folkloristi z Vyšnej Sebatovej a Podhradíka a folklórna skupina z Moravian v okrese

Michalovce. Ľudovým rozprávaním prítomných poslucháčov osobite rozveselila Mária Triščová z Jarovnic.

Po vystúpení folklórnych skupín M. Gešper a L. Matisko odovzdali účinkujúcim v programe výtvarne krásne stvárnené matičné diplomy a ocenenia.

Ľudovíta Štúra si uctili obyvatelia Drienova, Kysaku, Ličartoviec i Obišoviec

Vydarený príspevok Šarišanov k jubileu

Práve dnes, keď našu prácu na národa roli dedičnej nepravnicí gumujú z mediálneho obrazu, nestrácajú matičné akcie na dôstojnosti a obľúbenosti. Všetci máme v tomto významnom Roku Ľudovíta Štúra jediný cieľ, aby skrze nich živo prehovoril jeho odkaz dnešku.

Mária MURDZIKOVÁ – Foto: archív

Dolina Svinky pod Zámčiskami patrila nedávno matičiarom.

Poslednú júnovú nedeľu sa stretli obyvatelia Drienova, Kysaku, Ličartoviec, Obišoviec, aby si spoločne pripomenuli dvesté výročie narodenia génia slovenského národa Ľudovíta Štúra. Údolie Svinky ich spochiatku privítalo mrakmi, ale vzápätí sa aj príroda akoby rozveselila, a tak nielen umelecké slovo, ale aj slnečné lúče naladili prítomných rozdávať a prijímať dobro.

■ NEOPAKOVATEĽNÉ CHVÍLE

Kultúrno-spoločenskú slávnosť, na ktorú prišlo okolo tristo účastníkov, tak ako pred dvoma rokmi otvorila tajomníčka MO MS v Ličartovciach Ing. Marta Jesenská. Spolu s organizátormi prežili neopakovateľné chvíle. Zaznela štátna hymna a po nej báseň Ferdinanda Vokála Ľudo-

vít Štúr. Ako prvý pozdravil prítomných starosta najväčšej šarišskej obce Drienov Mgr. Peter Tomko. Pripomenul, azda v historickej paralele s Devínom, že blízky staroveký hrádok patrila takmer pred sedemsto rokmi drienovským pánom. Starosta Kysaku Ing. Ľubomír Krajňák podčiarkol, že obec, na čele ktorej stojí, nie je známa iba ako železničný uzol, ale žije čulým kultúrnym a športovým životom. Ličartovský starosta Viliam Jurko vyzdvihol aktívnu činnosť spoločenských, športových a kultúrnych organizácií, pričom na prvom mieste spomenul práve matičiarov. Mária Babořová, starostka Obišoviec, tentoraz aj ako miestna hradná pani podčiarkla ekumenické spolužitie občanov katolíckeho aj evanjelického vierovyznania, čo presvedčivo vyznelo aj z vystúpenia Mgr. Jaroslava Petra, zborového farára ECAV. Z jeho vystúpenia na podujatí inšpiratívne žiarila veľká dávka životnej sily a lásky k našim dejinám, a osobitne k Ľudovítovi Štúrovi.

■ V SLÁVNOSTNOM DUCHU

Predseda KR MS Prešovského kraja PhDr. Ladislav

Matisko odovzdal spomínaným starostom obcí ďakovné listy a vyjadril uznanie aj členom výboru MO MS v Ličartovciach Ondrejovi Sabolovi, Antonovi Jurkovi, Ing. Matre Jesenskej, PhDr. Eve Jurkovej a Márii Murdzikovej za ich aktívnu prácu.

Inžinier Martin Sárossy, PhD., oboznámil potom prítomných s aktuálnymi novinkami a plánmi sanácie kamenného hrádka Zamčiská. No a aká by to bola spoločenská udalosť bez šarišských a národných piesní?! Vystúpili súbory Drienka z Drienova, Rozmarín z Ličartoviec a Kysačanka z Kysaku. Svoje umenie predviedli sokolieri z Košíc a skauti z 8. oddielu Jozefa Murgaša z Kysaku, ktorí azda najviac očarili mladých divákov. O pohostenie sa postarali starostovia jednotlivých obcí, miestni sponzori, MS Martin, DÚŽ z Ličartoviec a Obišoviec.

V roku 2017 plánujú tunajší matičiari na hradných slávnostiach odhaliť pamätnú tabuľu historikovi, archeológovi a archivárovi PhDr. Belovi Pollovi, DrSc., ktorého storočnicu si chcú s vďakou pripomenúť.

Podakovanie Márii MIHÁLIKOVEJ od kolektívu spolupracovníkov

Je povzbudzujúce spoluvytvárať pekné aktivity

Riaditeľka Domu Matice slovenskej Ing. Mária MIHÁLIKOVÁ odchádza po ôsmich rokoch pôsobenia v Matici slovenskej zo svojej pracovnej pozície. Jej kolegovia sú vďační za jej prístup k nim, všetkým predsedníckam, predsedom a členom miestnych odborov Matice slovenskej v okresoch Nitra, Šaľa, Zlaté Moravce a Topoľčany. Nasledujúce riadky sú vyjadrením úcty k tomu, čo v Dome MS v Nitre po sebe zanecháva, od ľudí, ktorí boli súčasťou jej tvorivých myšlienok a mohli sa stať spoluvykonávateľmi aktivít, ktoré skutočne mali zmysel a vytvorili výrazný potenciál pre budúcu prácu.

Pracovníci Domu Matice slovenskej v Nitre

Pod vedením M. Mihálikovej prešla budova Domu MS v Nitre kompletnou náročnou rekonštrukciou, čím priestor získal európsky štandard kultúrno-osvetového zariadenia. Ako riaditeľka výrazne stabilizovala ekonomickú situáciu inštitúcie a vytvorila optimálne podmienky na budúce pôsobenie Matice slovenskej prostredníctvom krajského domu v Nitrianskom kraji.

■ PRÍNOSNÁ SPOLUPRÁCA

Prepojením činnosti MO MS v okresoch Nitra, Šaľa, Zlaté Moravce a Topoľčany podporila ich vzájomnú aktívnu spoluprácu a komunikáciu. Inštitucionálne zastrešila podporu MO MS na jazykovo zmiešanom

území a bola odborným poradným orgánom.

Dom MS v Nitre pod jej vedením získal vysoký kredit v meste Nitra aj v Nitrianskom samosprávnom kraji. Vyprofilovala ho ako pracovisko, ktoré je aktívnym spoluorganizátorom významných spoločenských udalostí mesta. Zároveň rozvinula spoluprácu s mestskou samosprávou, okolitými obecnými úradmi, verejnou správou, so školstvom, s univerzitami, kultúrnymi inštitúciami, Diecéznym múzeom v Nitre, Nitrianskou galériou, Poštovým múzeom, so Slovenskou poštou, s vedeckými a so záujmovými združeniami, seniorskými zariadeniami či s rímskokatolíckou a evanjelickou cirkvou a v. Prostredníctvom

Domu MS v Nitre aktívne podporovala činnosť MO MS, zastávala funkciu odborného poradcu a základne MS, napomáhala rozvíjanie ich spolupráce so zahraničnými Slovákmi a v posledných rokoch výrazne pomáhala pri ochotníckej divadelnej činnosti v regióne.

■ TRADÍCIA PODUJATÍ

Dom MS v Nitre sa pod jej vedením stal priestorom, ktorý zachováva tradície a zvyky Slovenska, špecifickú Nitrianskeho regiónu s cieľom ich šírenia pre budúce generácie. Svojimi aktivitami umocňovala vlastenectvo, národnú hrdosť, poznanie vlastnej histórie, formovanie lásky k svojej vlasti, jazyku a reči.

Mária MIHÁLIKOVÁ.

Svojej práci obetovala kus svojho zdravia aj veľa voľného času. Venovala sa jej s láskou, so zánietením, s ochotou vždy pomôcť, podržať svojich kolegov a s húževnatosťou bojovať za svoje pracovisko a svojich matičiarov. Pri práci sa vo svojich myšlienkach vždy riadila slovami Jozefa Čigera Hronského: „Pochopenie a zväzenie i najmenej kultúrnej práce, úcta i najsernejšiemu členovi matičnému.“

Úprimné slová k nášmu jubileu

Blahoželám celému redakčnému kolektívu na čele so súčasným šéfredaktorom Slovenských národných novín pri 170. výročí ich založenia. Čítam tieto národné noviny s potešením a vďačne ich odoberám. Som rád, že sa nájde periodikum, kde vo svojich článkoch píšete pravdu aj súčasní redaktori, že uverejňujete články, ktoré sa v inej tlači neobjavujú alebo nie sú neuvěřiteľné.

Želám Vám všetkým dobrú pracovnú pohodu, pochopenie od ústavných a vládnych činiteľov a podporu od širokého spektra čitateľov, najmä Slovákov.

S úctou
Ing. Pavel DELINGA

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Rodí sa
slovenský
panteón

Slovensku toho chýba veľa. Myslím predovšetkým na naše národné sebavedomie, na našu národnú odvahu, schopnosť hovoriť áno – áno, nie – nie, ak ide o našu prítomnosť, a možno najmä budúcnosť. Áno, treba nám myslieť najmä na budúcnosť. V tejto chvíli takú krehkú a ohrozenú náporom nevítaných hostí. Myslím na záhadných mladých mužov, ktorí sa ktovie prečo (?) tlačia do Európy. Aj Štúr napokon chcel, aby mŕtvi pochovávali mŕtvych. No na cestu do budúcnosti treba minulosť, pripomínať si minulé slávne chvíle. Treba si pripomínať slovenskú dobrotu, úžasné bratstvo katolíkov a evanjelikov, ktoré prvýkrát „prepuklo“ pri vzniku Matice slovenskej. Štvrtého augusta 1863 pri slávnostnom obede urobili katolícki kňazi Gotčár a Čulen zbierku na vyhorených evanjelikov v Mošovciach a v Blatnici. Biskup Moyses položil na stôl stovku zlatých, dovedna sa zozbieralo vyše dvestopäťdesiat zlatých. Úžasná a plodná jednota – bodaj by vládla medzi nami aj dnes!

Treba si pripomínať naše osobnosti, mužov múdrych a odvážnych. Štúra, ktorý vyhlásil prvý raz v novodobých dejinách slovenskú nezávislosť. Urobil tak 19. septembra 1848 a ten deň by si zaiste zaslúžil byť pamätným Dňom slovenskej nezávislosti. Snívali sme o tom s Drahošom Machalom, skúsme tú vec presadiť. Aj Čigera Hronského, ktorý zachránil Maticu v tridsiatych a štyridsiatych rokoch 20. storočia, keď ako múdry správca našiel zdroje na jej život: vymyslel Neografiu.

Vo svete plnom chaosu, ktorý sa priblížil na dohodenie kameňom aj k našim prahom, národ potrebuje odvahu, rozhodnosť, cieľavedomosť. Potrebuje vzory. A potrebuje aj Maticu. Pekne to napísal vo svojej knihe Nie sme tu odvčera Anton Semeš: „Nám v prítomnosti prísluší projektovať budúcnosť. A keby politické štruktúry aj zlyhali, ostáva nám tu Matica ako jediná osvedčená ochrankyňa nášho národa.“

Nech nám k tomu pomôže aj rodiači sa slovenský panteón pred matičnou budovou. V parku, ktorý „stráží“ súsošie solúnskych bratov a kde sa postupne rozrastá „úctyhodná spoločnosť“, ako nazval sedem búst Peter Cabada. Už aj Štúr a Čiger Hronský. A na budúci rok Vajanský, a možno aj učený muž tejto krajiny, prvý po mene známy...

Ak chceme splniť, čo od nás národ očakáva, potrebujeme vidieť takmer živé vzory.

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.

Matičný spevokol zo zlatého pásma v meste pod Urpínom Zbor Collegium Cantus tridsaťročný

Marek HANUSKA – Foto: autor

Založili ho v roku 1985 ako ženský spevácky zbor Družba z absolventiek pedagogickej fakulty. Už v tom čase ho viedol prof. Milan Pazúrik, vytrvalý pedagóg, dirigent a organizátor zborového spevu, ktorý je členom výboru Hudobného odboru MS.

Prof. Milan PAZÚRIK

Atmosféra výročného koncertu zboru Collegium Cantus.

Keď v roku 1990 zriadili Dom Matice slovenskej v Banskej Bystrici spevokol sa zaradil do matičných radov. V priebehu času sa rozšíril na zmiešaný zbor a jeho speváci sa rozhodli pre názov Collegium Cantus. Zbor úspešne reprezentoval Maticu slovenskú a mesto Banská Bystrica na mnohých koncertoch v zahraničí.

Spomenieme aspoň posledné vystúpenia v Poľsku, Srbsku a Francúzsku.

Tohtoročné okružie výročie si zbor pripomenul výročným koncertom v aule Ekonomickej fakulty Univerzity Mateja Bela v meste pod Urpínom. Poslucháčov potešili nádherným prednesom, skladieb Slovenskej aj

svetovej literatúry. Záverečná pieseň Aká si mi krásna vyznela obzvlášť povznášajúco, keďže sa do radov zboru pridali aj jeho bývalí členovia, ktorí boli prítomní v sále. Pri tejto príležitosti spevácky zbor uviedol aj nové CD, ktorého vydanie bolo podporené aj grantom z ústredia Matice slovenskej.

Žilinskí matičiari vytvárajú priestor na prezentáciu pre nadané deti Naše talenty 2015 už po šiesty raz

Zuzana MIŠKOVSKÁ, tajomníčka MO MS v Žiline – Foto: Ing. Ladislav PORUBEC

Už po šiesty raz pripravil Miestny odbor Matice slovenskej v Žiline podujatie s názvom Naše talenty 2015, čo je nesúťažná prehliadka školskej a mimoškolskej umeleckej činnosti žiakov základných škôl, ktorá vychádza z pôvodnej slovenskej tvorby.

Organizátori sa program prehliadky vždy usilujú pripraviť tak, aby odrážal najvýznamnejšie výročia a udalosti pripadajúce na ten-ktorý rok. Tentoraz si aj takto pripomenuli dvojtisť výročie narodenia Ľudovíta Štúra. Podujatie otvorili pásmom Ľudovít Štúr stále živý. Žiačky z CZŠ R. Zaymusa uviedli pásmo Priadky na Spiši. Nasledovala rozprávka o Šípkovej Ruženke žiakov zo Školskej ulice v Žiline-Závodí. Dramatizáciu vystriedal nemej zaujímavý program žiakov ZŠ s MŠ v Hornom Hričove. Tí predviedli staré hričovské svadobné tradície a žiaci zo súkromnej ZŠ na Oravskej ceste do Žiliny sa predstavili pásmom detských hier Na zelenej lúke. Deti z DFS Dúha v Krasňanoch vyniesli Morenu a privolali jar. Veselú bodku za programom pripravili opäť žiačky z CZŠ pásmom Na trhu v Žiline. Na záver podujatia predseda MO MS v Žiline S. Kučera spolu s tajomníčkou Z. Miškovskou odovzdali učiteľkám kyticke kvetov, diplomy a darčeky s ďakovnými listami pre účinkujúce deti.

PARKOVÁ GALÉRIA
ĽUDOVÍTA ŠTÚRA
www.parkovagaléria.sk
Námestie SNP - Zvolen

„Kto žije duchom,
v tom žije celý svet
a on v celom svete.“
Ľudovít Štúr, r. 1842

Duchovná tvár slovenského národa je vo veľkej miere tvarovaná jeho históriou i kultúrnymi tradíciami a v európskych kultúrnych rozmeroch zaujíma významné postavenie.

Je žiaduce, aby sme si dôstojne uctili pamiatku významných osobností vedy, kultúry a umenia, ktoré sa narodili alebo pôsobili vo Zvolene alebo v krajii pod Poľanou.

Parková galéria má slúžiť najmä školákam, ako živá učebnica slovenskej literatúry, dejepisu, zdroj poučenia i národnej hrdosti súčasníkom a budúcim generáciám.

Ján Miroslav Pírka, autor projektu, r. 1965

VEREJNÁ ZBIERKA
NA OBNOVU BUSTY J. C. HRONSKÉHO

Lubovoľnú výšku príspevku môžete poukázať na číslo účtu:
402 115 6344 /7500

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky povolilo vykonávať verejnú zbierku za verejnoprospešný účelom Občianskemu združeniu Občania Sekier-Mítová, na základe rozhodnutia číslo: 000-2015-006096 v termíne od 1. apríla 2015 do 29. februára 2016.

Mesto Zvolen, Matica Slovenská MO Zvolen, ŠTÚROV ZVOLEN

PRIPOMÍNAME SI

- 15. augusta**
– stodesať rokov od narodenia „architekta Fatier a Tatier“ Ferdinanda Čapku (1905 – 1987), autora stanic lanoviek vo Vrátnej, na Chopku, hotela na Popradskom plese a i.
– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil herec Ctibor Filčík (1920 – 1986), jeden z „Plachtinčanov“ v SND (Pántik, Filčík, Kvietik, Kňažko)
- 16. augusta**
– sto šesťdesiatpäť rokov, čo sa v Liptovskej Teplej narodil vydavateľ prvého slovenského časopisu v Amerike Nová vlasť! Eduard Schwarz Markovič (1850 – 1933)
- 17. augusta**
– v roku 1940 (pred sedemdesiatimi piatimi rokmi) začala Londýn brániť aj čs. stíhacia peruť, do konca vojny vykonala štyridsaťtisíc bojových letov a zostrelila tristoštyridsať nepriateľských strojov
- 18. augusta**
– dvestopäťdesiat rokov od smrti nemeckého cisára Františka Štefana Lotrinského (1708 – 1765), ktorý má veľký podiel na osvietenskej politike svojej manželky Márie Terézie
– v roku 1830 sa narodila spisovateľka Kristína Royová, jej diela boli preložené do sedemdesiatich jazykov; 185. výročie
- 19. augusta**
– tristotridsať rokov, čo cisárske vojská dobyli Nové Zámky (1685), oslobodenie pevnosti oslávila Európa slávnostným Te Deum v stovkách chrámov
- 20. augusta**
– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi v talianskom Pontecchii zomrela naša slávna sopranistka Etela Gersterová-Gardiniová (1854 – 1920)
- 21. augusta**
– štyristopäťdesiatpäť rokov od narodenia Alžbety Bátorovej (1560 – 1614)
- 22. augusta**
– dvestotridsať rokov, čo cisár Jozef II. zrušil nevoľníctvo v Uhorsku (1785)
– v roku 1895 v Martine začala svoju činnosť Muzeálna slovenská spoločnosť; 120. výročie; jej dušou bol Andrej Kmeť
– päťdesiatpäť rokov osláví básnik a publicista Štefan Cifra, autor kulturologických štúdií a básnických zbierok (Odríknutý svet, Čo s takým človekom)
– rovnakého veku sa dožíva básnik Martin Vladík (Psie časy, Básnik sudca...).
- 23. augusta**
– herečka Olga Zöllnerová, známa zo slovenských filmov (predstaviteľka Poslednej bosorky), má okružie jubileum
- 24. augusta**
– dvadsaťpäť rokov od smrti autora detských kníh Zlatka Klátika (1922 – 1990)
- 26. augusta**
– predstaviteľ maďarskej menšiny Zsolt Simon má štyridsaťpäť rokov
- 27. augusta**
– pred sto deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil štúrovský básnik a zberateľ rozprávok Samo Bohdan Hroboň (1820 – 1894)
– pred sto dvadsiatimi rokmi (1895) začala v Bratislave jazdiť električka; mala jednu trasu, dvanásť zastávok a merala 3,2 kilometra
- 28. augusta**
– sto rokov, čo sa narodil básnik nadrealista Ján Rak (1915 – 1969)
– herec, moderátor novembrových zhromaždení, minister medzinárodných vzťahov v prvej Mečiarovej vláde, minister kultúry aj kandidát na prezidenta Milan Kňažko sa dožíva sedemdesiatky

(jč)